

**ՄՐՈՆԻ ԻՄԱՍՏՈՒՆՆԵՐՈՒՆ
ՓՐՈԹՈՔՈԼՆԵՐԸ**

ԵՐԵՎԱՆ 2006

32 Կազմի մեղմարկում 22 ԳՆՆ Արևիկա-
Մ-51 Քան Վերսիկ Գրադարան,

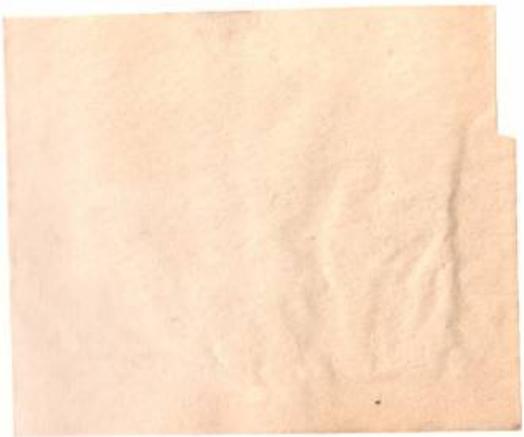
Նոյեմբեր, 19 Պետ. 2005 խմբիկ.

ՍԻՈՆԻ ԻՄԱՍՏՈՒՆՆԵՐՈՒՆ Գ. Մանգի

ՓՐՈԹՈՔՈՒՆՆԵՐԸ

(հայերեն առաջին հրատարակություն գրքուկի տեսքով)

4565

Երևան
Հեղինակային հրատարակություն
2006

ՀՏՂ 32.001:31:93/99
ՉՄԴ 66 + 60.5 + 63.3 (0)
Ս - 518

*Կը տպագրուի սփիւքբահայ գաղա-
փարապատներու խումբի մը նախա-
ծնունքեանը եւ անոնց հասարական
նուիրատուութիւններով:*

Յունարժէն քարգմանց
Կարօ Գեորգեանը

Խմբագիր՝ **Գեորգ եազրճեան**
(պատմական գիտութիւններու
թեկնածու)

Սիւնի իմաստուններուն փրոթորդները - եր.: Գեղինակային
Ս - 518 հրատարակութիւն, 2006, 87 էջ:

Գրողը կը մէկտեղէ 9 Սեպտեմբեր 1942 – 18 Փետրուար 1943 ժամանակահատուածին Սոֆիայի «Ռազմիկ» թերթին մէջ լոյս տեսած սիւնական կարեւորագոյն փաստաթուղթերն մէկը՝ Կարօ Գեորգեանի քարգմանութեամբ: Որպէս «յաւելած», արտապուած է «Յրահանգ Խ. Ս. Դ. Ս. Ի Գեղաներուն» փաստաթուղթը: Այս փաստաթուղթերուն հարեանցիօրէն ծանօթացումն անգամ կասկած չի թողուր սիւնականութեան հակամարդկային ընդթի մասին: Գրողիկին ընթերցումը կ'օգնէ թափանցելու նոր, նորագոյն եւ արդի օրերու պատմութեան համաշխարհային (նաեւ՝ ներհայկական) գործընթացներու բուն եւութեան մէջ եւ հասկնալու զանոնք:

Եւստատեսուած է ազգային անվտանգութեան աշխատողներու, քաղաքագետներու, հասարակագետներու, պատմաբաններու, ուսանողներու եւ, առհասարակ, իրենց ազգի ներկայով ու ավագայով խորապէս մտահոգ եւ ճշմարտութիւնը որոնող բոլոր հայոց համար:

ՉՄԴ 66 + 60.5 + 63.3 (0)
© Գեորգ եազրճեան, 2006թ.

ISBN 99930-4-498-9

Երկու Խօսք

Վերջին հարիւր տարիներու ամենացնցող եւ աղմկայարոյց փաստաթուղթերն մէկն է «Սիւնի իմաստուններու Փրոթորդները» լրջուող փաստաթուղթը: Իր չափազանց չափեկանութեան համար, ան քարգմանուած է աշխարհի տասնեակներով լեզուներու (յատկապէս՝ եւրոպական լեզուներու) եւ լոյս տեսած է բազմաթիւ վերահրատարակութիւններով: Այս յոյժ կարեւոր փաստաթուղթը, տարօրինակօրէն, վրիպած է հայ հասարակագիտական մտքի ուշադրութենէն, մինչդեռ նոյն ինքն մեր ժողովուրդի պարագային, անիկա պէտք է արծանանար իւրայատուկ ուշադրութեան, յատկապէս նկատի ունենալով սիւնականութեան եւական դերակատարութիւնը հայոց Մեծ Եղեռնի ծրագրաւորման, կազմակերպման, գործադրման եւ անոր նկատմամբ միջազգային համընդհանուր լռութեան դաւադրութեանց մէջ: Եւ ոչ միայն այս-բանը: Սիւնականութիւնն այսօր եւս, զանազան անուններու տակ (Դեմաշխարհային բանկ, Սիջազգային արժութային արժեանքներ՝ ՍԱԴ [այս սիւնական կազմակերպութեան հայերէն յապատումը որքան ճիշդ կ'արտայայտէ այս կառոյցի ճիրաններուն մէջ յայտնուածներուն վախճանը], «Բաց Դասարակութեան Դիմնարկ» [սիւնական երօճ Սորոսի Դիմնադրում] եւ այլն), յաճախ բողարկուած նաեւ «քարեքարի» կամ «քարեգործի» դիմակներով, կը շարունակէ աւեր գործել հայկական միջավայրին մէջ՝ հայանուն պարբերներու գործակցութեամբ (օրինակ՝ հայանուն մասունները):

Որքան մեզի ծանօթ է, սիւնական փրոթորդներու հայերէն քարգմանութիւնը կատարողներ եղած են նախապէս, սակայն փրոթորդները հայերէնով լոյս տեսած են միայն Սոֆիայի «Ռազմիկ» թերթի 9 Սեպտեմբեր 1942 – 18 Փետրուար 1943 ժամանակաշրջանի յաշարակական 43 թիւերուն մէջ: Փաստաթուղթը յունարէնէ թարգմանած է ծանօթ խմբագիր եւ հասարակական գործիչ Կարօ Գեորգեանը: Այրուհաներոճ, առանձին գիրք-զրոյկի տեսքով անիկա առաջին անգամ լոյս կը տեսնէ սոյն հրատարակութեամբ:

Ինչո՞ւ այս հրատարակութիւնը:

Մեր հիմնական նպատակն է լուսաւորել հայ հասարակութիւնը Գայրեմիջի այս թիչ-շատ հայկական մնացած մասին եւ սփիւքի մէջ՝ սիւնիզմի մարդատեսաց, ընդ որում՝ նաեւ հակահայկական եւութեան մասին: Վերջին դարերու, մասնաւորաբար վերջին տարիներու հայկական ու համաշխարհային իրականութեան շատ մը փաստերու խորքը եւ հետապնդած նպատակները կարելի է հասկնալ այս փրոթորդներու ընթերցումն եւ անոնց եւութեանը թափանցումն ետք միայն:

Միոնականութիւնը հակամարդկային գաղափարախօսութիւն է, աշխարհին տիրելու սատանայական ծրագիր: Կարելի է արդեօք առանց արգահատանքի ընթերցել Միոնի «իմաստուն»-ներուն հետեւեալ արտայայտութիւնները.

- «Մեր շահը կը կայանայ քրիստոնեաներու այլատրման մէջ»: «Պոտորեցիներ, անասնագուցիներ եւ ապականեցիներ քրիստոնեայ երիտասարդութիւնը՝ մեզմէ ներշնչուած սկզբունքներու եւ տեսութեանց վրայ յենելով, հակառակ անոր որ անոնց տուտ ըլլալը մենք գիտէինք»: «Պիտի մուրեցնենք զանոնք զուարճութիւններով, խաղերով, հաճոյքներով, կիրքերով, հանրատուներով»: «Պիտի քանդենք քրիստոնեական ընտանիքի կարեւորութիւնն ու անոր դաստիարակչական արժեքը»: «Պետք է քանդենք հաւատքը եւ արմատախիլ ընենք զայն քրիստոնեաներու իւրեանէն, մեղցնենք մինչեւ անգամ Աստուածութեան եւ Դոգիի սկզբունքը, որպէսզի փոխարինենք զանոնք շահով եւ ճիւրթական կարիքներով»: «Ամէն միջոց ձեռք պիտի սանենք՝ արքեմաիտ քրիստոնեաները աշխարհի երեսէն մաքրելու համար»:

- «Մահմանադրութեանց մէջ, ժողովուրդներու համար մեր գրած իրաւունքները կրնան գոյութիւն ունենալ միայն երեսակայութեան մէջ»:

- «Խաղաղութիւն պիտի չպարգեւենք անոնց, մինչեւ որ խոնարհորէն եւ առանց վերապահութեան չճանչնան մեր Գերագոյն Կառավարութիւնը», որու «ծնեցերը երկնցած պիտի ըլլայ քոլոր ուղղութիւններով եւ անոր կազմակերպութիւնը պիտի ըլլայ այնքան սիւլայ, որ ոչ մէկ պետութիւն պիտի կրնայ խուսափիլ անոր լուծմէն», քանզի «Աստուած մեզ ընտրած է աշխարհին տիրելու համար»: «Բնութիւնն իսկ նախասահմանած է մեզ՝ աշխարհը կառավարելու համար»:

- «Քրիստոնեաները, բոլորն ալ նետուելով ընչազուրկներու դասակարգը, ծուկի պիտի զան մեր առջեւը, միայն ու միայն գոյութեան իրաւունք ունենալու համար»: «Անբողջ աշխարհը կը գործածենք՝ մեզի ծառայեցնելու համար»: «Իր պաշտօնը պահել ու բողոք պարտաւոր պիտի ըլլայ կուրօրէն հպատակիլ մեզի»:

- «Քրիստոնեաները ոչխարներու հօտ մըն են եւ մենք՝ անոնց գայլերը»

Եւ դե՞ քրիստոնեաները եւ, առհասարակ, բոլոր ոչ-սիոնականները անասուններ են, զազաններ, անպետք արարածներ...

Յատկանշական է, որ միջազգային սիոնական տնտեսական կառոյցներու նախկին ու ներկայ ղեկավարներէն ո՞մանք գայլային մակառուցներ ունին՝ Ռուլֆենտոն, Ռուլֆուլից..., այսինքն՝ գայլի որդի, գայլի սերունդ...: Անելի յատկանշական է այն փաստը, որ Մ. Ա.

Գ. Ի՝ Նիւ Եորքի մէջ գտնուող կեդրոնատեղիի մուտքին տեղադրուած է բազմածեղ կուռք մը, որը մեզի յիշեցնել կու տայ հնդկական Վիշնու հարիւրածեղ չաստուածը, որը, ըստ 17-րդ փրոթոքոլին՝ սիոնականութեան զվաարդ խորիրդանիշներն է...

Այս փրոթոքոլները դոյզն կասկած իսկ չեն թողուր, թէ մասոնականութիւնը ծնունդն ու ապաստարկուն է սիոնականութիւն կոչուող սատանայական շարժումին: Անոնք, քաղաքագիտական ժամանակակից եզրաքանութեամբ, հասարակական, քաղաքական, տնտեսական եւ հոգեւոր կեդտտութեան քեխնուրկիաներու մէկական զուլի գործոցնեը են:

Այս հրատարակութեան առօրի չափազանց կարեւոր է հետեւեալ իրողութիւնը մէկ անգամ եւս շեշտել. *սիոնականութիւնն ու հրեութիւնը տարբեր բաներ են*, թեւ ունին սերտ աղեղսներ: Ոչ ամէն հրեայ է սիոնական: Կան բազմաթիւ հակասիոնական հրեաներ, որոնք նոյնիսկ հակասիոնական գիրքեր ալ հեղինակած ու հրատարակած են: Այդուհանդերձ, սիոնականութեանն աւելի հայկաւած է հրեութիւնը՝ երկուքի գաղափարախօսութեանց մէջ որոշ ընդհանրութիւններու պատճառով: Այս իմաստով, համամիտ ենք «Սուրիական Ազգայնական Ընկերային Կուսակցութեան» (ժամօք՝ Ղուկի անունով) հիմնադիր-ղեկավար Անրուան Ասատի այն միտքին, թէ եթէ մուկիսականութենէն հետագանք սիոնականութիւնը, տակը բան չի մնար...

Սոյն աշխատանքը խմբագրելու ժամանակ նոյնութեամբ պահպանած ենք Կարօ Գերոզեանի բարգմանութիւնը: Կատարած ենք մուտքագրման սիւալներու ուղղումներ, շարադրական, լեզուական եւ կլտարդական որոշակի փոփոխութիւններ՝ նիւրք ժամանակակից հայ ընթերցողին աւելի մատչելի դարձնելու մտաւորութեամբ:

Որպէս յաւելուած կը վերահրատարակենք 1958-ին Թել-Աւիւի մէջ հրապարակ հանուած սիոնական ուրիշ փաստաթուղթ մը՝ «Դրահանգ Խ. Մ. Գ. Մ. Ի Դրեաներուն» վերնագիրով, որն ամբողջովին ներծնուած է սիոնական փրոթոքոլներու ոգիով՝ յարմարեցուած աշխարհի այդ ժամանակաշրջանի իրողութիւններուն:

Գերոզեան

Ասոնք «Փորոքող»ներն են այն համաժողովին, զոր Սիոնականները զուժարեցին Ջուլիեթիոյ Պալ քաղաքին մէջ 1887-ին: Հասկընալի է, որ անոնք կը հանդիսանան զազունի փաստաթուղթ մը, որ որեւէ պատճառով լոյս պէտք չէր տեսներ: Զգիտցուի՜ր սակայն, թէ ինչպէ՛ս այս փաստաթուղթը գողցուեցաւ ժողովականներէն մէկուն դրամարկովն: Զգիտցուի՜ր, որովհետեւ այդ ժողովականը լուռ մնաց եւ չյայտնեց կատարուած գողութիւնը՝ արպտուններու առիթ չընծայելու համար: Ի վերջոյ, սակայն, գողութիւնը իմացուեցաւ եւ 1901-ին, սիոնական ղեկավարներէն Դերօ, շքաբեղականով մը հաստատեց եղածը, դատապարտելով գողութիւնը, որ առիթ կու տար «կոյիմ»ին (եքայերէն բառ, որ կը նշանակէ անհատները, հեթանոսներ եւ կը զործածուի ոչ-հրեաներուն համար) իմանայ համաժողովին զազունիքները:

Գողցուած «փորոքող»ները, որոնք խմբագրուած են ֆրանսերէնով, կ'անցնին ռուս զգուռական Ալեքսանդր Լիբովայեիչ Սուխոբի՛նի ձեռքը: Սուխոբի՛ն, թարգմանութեան եւ քննադատութեան նպատակով կը յանձնէ զանոնք փրոֆ. Սերկի Լիլուսին: Այս վերջինը, առաջին անգամ ըլլալով հրատարակութեան կու տայ զանոնք, 1902-ին, ռուսերէնով: Այս հրատարակութենէն, սակայն, մէկ օրինակ իսկ չի փրկուի, որովհետեւ, ինչպէս կը թուի, հրեաները ճիշդ ժամանակին կը գնեն րուլոյ տպուած օրինակներն եւ կ'անմիջապէս զանոնք: 1905-ին, «Փորոքող»ները կը հրատարակուին երկրորդ տպագրութիւնով. սակայն, այս տպագրութենէն ալ կը փրկուի միայն մէկ օրինակ, որ ի պահ կը դրուի Բրիտանական Թանգարանին մէջ:

Պուշեիկեան յեղափոխութեան եւ զազանութեանց սկզբնական շրջանին Փեթրոկրատ գտնուած է մեծ չարչարանքներ ու երկարատեւ բանտարկութենէ վերջ Լոնտոն վերադարձած անվիագի լրագրող մը 1920-ին կը փնտռէ եւ կը գտնէ Բրիտանական Թանգարանին մէջ պահուած այս օրինակը, զոր անմիջապէս կը թարգմանէ անգլերէնի: Ասկէ վերջն է, որ այս «Փորոքող»ները կը թարգմանուին աշխարհի բազմաթիւ լեզուներու եւ կը հանդիսանան պատմութեան միմնչեւ այսօր անբացատրելի մնացած թուր մեծ իրողութեանց խորագոյն պատճառներուն միակ լուսաբանութիւնը: Իսկ ժամանակակից պատմութեան առնչութեանը կը բացատրեն համայնավար յեղափոխութեան մայրունը, Ազգերու Դաշնակցութիւն կոչուած դիակին կազմութիւնը, նախապատերազմեան համաշխարհային տնտեսական մեծ տագնապին ռուբլին եւ ուրիշ այս էջերուն մէջ:

Կարօ Գեորգեան

Ամփոփում – Իրաւունքը զօրաւորինն է: Ազատութիւնը զաղափար մըն է: Ազատականութիւնը, Դատաւորը, Ինքնավարութիւնը, Դրամաշուրիքի բռնապետութիւնը: Ներքին քշնամին: Անրոխը, Անիշխանութիւնը: Քաղաքականութիւն եւ բարոյական, Դժօրագոյնի իրաւունքը: Դրեա-մատական ոյժը անպարտելի է: Նպատակը կ'արդարացնէ միջոցը: Անրոխը կոյր է: Քաղաքական այբուբենը: Կուսակցութեանց պատկերամանրը: Միապետութիւնը այն վարչաձեւն է, որ մեզ անձնատպահով կերպով կ'առաջնորդէ դէպի մեր նպատակներու վախճանը: Այբուբենութիւնը: Դատականութիւնը: Շուայութիւնը: Դրեա-մատական վարչութեան սկզբունքներն ու կանոնները: Անարեկունը: «Ազատութիւն, Դատասարութիւն, Եղբայրութիւն»: Ի՛նչ էր արքայատոհմային կառավարութեան սկզբունքը: Բրիտանական ազնուապետութեան առանձնաշնորհներու քանդումը, Նոր ազնուականութիւնը: Դոգիբրանական շահ, Ազատութեան վերացում: Ժողովրդական ներկայացուցչութեան փոխարինումը:

Թողունք ամեն չարաբանութիւն (ֆրազոլոժի) եւ ամեն զաղափար ուսումնասիրենք ըստ էութեան: Լուսաբանենք կացութիւնը դատողութիւններով եւ եզրակացութիւններով:

Սյուսիանդոթ, մեր դրութիւնը (սխոթեմ) պիտի բանածենենք թէ՛ մեր եւ թէ՛ քրիստոնեաներու տեսակետներով:

Պե՛տք է նշել, թէ մարդոց մէջ գէշ բնագոյնը ունեցողները աւելի շատ են, քան լաւ բնագոյնը ունեցողները: Այս է պատճառը, որ մարդ լաւագոյն արդիւնքները ձեռք կը ձգէ կառավարելով մարդիկը բռնութեամբ եւ սարսափով, քան ակառնական փնտրանքներով: Ամեն մէկը այնք ունի իշխանութեան վրայ եւ ամեն մէկը պիտի ուզէր տիրաբար դառնալ՝ եթէ կարենար: Միւս կողմէն, սակաւաթի են անունը, որ պարտաւոր են զոհելու ուրիշներու թուր բարիքները՝ իրենց սեփական բարիքները ապահովելու համար:

Ի՛նչ քան զսպան է այս զազանները, որոնք մարդ անունը կը կրեն: Ի՛նչ քան առաջնորդած է զանոնք միմէն եւ այսօր: Ընկերային կարգուսարքի սկզբնաւորութեան շրջանին, ամոնք ենթարկուեցան կոյր եւ անասնային ոյժին, իսկ աւելի վերջը՝ օրէնքին, որ միեւնոյն ոյժն է, բայց ծալտեալ ձեւի տակ: Ասկէ կ'նճրակացնենք, թէ բնութեան օրէնքներուն համաձայն, իրաւունքը ոյժին մէջ կը կայանայ:

Քաղաքական ազատութիւնը զաղափար է եւ ոչ թէ էութիւն: Մարդ պէտք է գիտնայ օգտագործել զայն, ամեն անգամ որ զաղափարի մը խայծով կը ներկայանայ ժողովրդական զանգուածները հրապուրելու անհրաժեշտութիւնը դէպի այն կուսակցութիւն, որ ինձն

նպատակ ընտրած է օրինական իշխանությունը քանդելը: Այս հարցը կը դիտարկայ երբ իշխանությունը անցած է իշեակ կուսակցության ձեռքը, շնորհիվ այս ազատության գաղափարին, զոր Ազատականություն կը կոչենք եւ որո սիրոյն ան իր զօրութեան մէկ մասը կը գտնուի: Այս իսկ արդէն կու գայ ապացուցելու մեր տեսութեանց յաղթանակը: Կեանքի օրէնքին իրատուրդով, նոր ձեռքեր կը խլեն պետութեան ասանձերը անմիջապէս նր թուլման անոնք, որովհետեւ ժողովուրդներու կոյր ոյժը ոչ իսկ օր մը կրնայ մնալ առանց առաջնորդի, իսկ նոր կառավարությունը՝ Ազատականութեան պատճառով տկարացած հին կառավարութեան յաջորդել գատ ուրիշ բան մը չէ որ կ'ընէ:

Մեր օրերուն, ոսկիի ոյժը փոխարինած է ազատական կառավարութեանց զօրութիւնը: Կար շրջան մը, երբ հաւատքը կը կառավարէր: Ազատութեան գաղափարը անիրականանալի է, որովհետեւ ոչ ոք զիտէ օգտագործել զայն չափաւորութեամբ, կը բաւ թոյլ տալ ժողովուրդին, որ կարճ ժամանակով մը կառավարէ ինքզինքը, որպէսզի այս ինքնավարութիւնը ձեռք անցուած իրաւունքի մը վերածուի անմիջապէս: Այս յոսովն կը ծագին պատակտունները, որոնք շուտով ընկերային կոխներու կը փոխուին: Իսկ այս կոխներով պետութիւնները կ'ապականին եւ անոնց մեծութիւնները մոխիր կը դառնան: Պետութիւն մը անվերականգնելի կերպով կորսուած կարելի է նկատել, երբ անիկա կը սպառի ներքին աղետներու երեսնէ, եւ կամ ներքին պատակտուններու հետեւանքով՝ արտաքին թշնամիներու զօրութեան ապահովելու փիճակին մէջ կ'իյնայ: Այն տատն է կ'իյնայ մեր իշխանութեան ներքե: Անորոշվին մեր ձեռքերուն մէջ գտնուող դրամազուլիսին բռնապետութիւնը անոր կը ներկայանայ իբրեւ փրկութեան լատտ մը, որուն պարտաւոր է կառչիլ կամայ-ակամայ՝ տապալման սպառնալիքին ներքե:

Կը հարցնենք անոր, որ ազատականութենէ տարուած, կը ձողիլ որպէս անբարոյական բնորոշչ այս մտածումները.- Ինչպէ՛ս կարելի է՝ զոյգ թշնամիներ ունեցող պետութեան մը մէջ, առանց անբարոյական նկատուելու, թոյլատրել արտաքին թշնամիին դէն կիրարկումը պայքարի վերաբերեալ ամէն միջոցի, ինչպէ՛ս՝ անկ պահել յարձակման կամ պաշտպանութեան ծրագիրները, յարձակիլ անոր վրայ գիշերանց, յանկարծակի կամ մեծ ուժերով: Ինչպէ՛ս կարելի է, կ'ընենք, այդ միեւնոյն միջոցները ապօրինի եւ անբարոյական նկատել, երբ անոնք ձեռք կ'առնուին ներքին, յոռեգոյն թշնամիին դէմ, որ կը կործանէ ընկերային կարգաւարքն ու սեփականատիրութիւնը:

Մտապէս լաւ գարգացած ոնէ մէկը չի կրնար յուսալ, որ յաջողութեամբ պիտի կրնայ առաջնորդել բազմութիւնները իմաստուն ըզրուներով կամ անոնք համազելով, երբ ընդդիմադիր կողմը, հոգ չէ որ այլանդակօրէն, ազատ ասպարէզ կ'ունենայ իր առջեւ, կը բաւ որ

քաշկռտ ժողովուրդը, որ, ամէն ինչ բեքեօրէն կ'ըմբռնէ: Մարդիկ, ժողովուրդի օնցէն եւս ըլլան անոնք թէ ոչ, միայն եւ միայն կ'առաջնորդուին իրենց փոքր կիրքերով, իրենց նախապաշարունակներով, ասանութիւններով եւ զգայական տեսութիւններով: Անոնք ստրուկներն են կուսակցական հեծուածներուն, որոնք ամէնէն տրամաբանական հասկացողութեանց անգամ կ'ընդդիմանան: Բազմութեան մը ամէն մէկ որոշումը, պատահական կամ ամուլագն երեսութեան մեծամասնութենէ մը կախում ունի: Եւ այդ բազմութիւնը, անգիտասանալով քաղաքականութեան գաղտնիքները, արտաքին որոշումներ կու տայ, եւ տեսակ մը անիշխանութիւնը կը քանդէ պետութիւնը:

Քաղաքականութիւնը ոչ մէկ ստնջութիւն ունի բարոյականին հետ: Բարոյականէն առաջնորդուող կառավարութիւնը մը քաղաքական գոյն չունի եւ, հետեւաբար, անոր ոյժը դիւրաբել է: Թագաւորել ուզողը նենգամտութեան եւ կեղծարարութեան պէտք է ապախին: Ժողովուրդի մը առաջինութիւնները, անկեղծութիւնն ու պարկեշտութիւնը, քաղաքականութեան մէջ թերութիւններ են, որովհետեւ անոնք ամենահօգօթ թշնամիներէն աւելի ապահով կերպով կը տապալեն արքաներու գահերը: Այս առաքինութիւնները պէտք է ըլլան ըրիտօրէն պետութեանց յատկութիւնները, եւ որեւէ ձեւով պէտք չէ թոյլ տանք մեզի անոնցմով առաջնորդուիլ:

Մեր նպատակն է հզօրանց ձեռք ձգել: «Իրաւունք» բառը վերացական իմաստ ունի եւ որեւէ բանով չ'արորարանար: Այս բառը պարզապէս կը նշանակէ հետեւեալը. «Տու՛ր ինձ ուզածս, որպէսզի աստով կարենամ ցոյց տալ ձեզի, թէ ձեզմէ աւելի ուժեղ եմ»:

Ո՛ր կը սկսի իրաւունքը եւ ո՞ր կը վերջանայ:

Այն պետութեանց մէջ, ուր իշխանութիւնը գէշ կազմակերպուած է եւ ուր, Ազատականութեան շունչին տակ ստեղծուած անհամար իրաւունքներու պատճառով օրէնքներն ու կառավարութիւնները ստուերներու վերածուած են, կը նշմարեն նոր իրաւունք մը, այն է՝ «իրաւունքը զօրաւորինն է» սկզբունքով յարձակիլ եւ տապալել բոլոր վրայակարգներն ու կանոնները: Չեք զարնել օրէնքներուն, վերստեղծել նոր կարգեր եւ տեր դառնալ անոնց, որոնք մեզի ձեզցին՝ իրենց ոյժ տուող իրենց իրաւունքները, որոնք իրաճարեցան ամոնցմէ կամովին եւ առանց բռնութեան:

Բոլոր իշխանութեանց այսօրուան դիւրաբելութեան պատճառով, մեր ոյժը ուրիշ ամէն ոյժ աւելի տեսական պիտի դառնայ, որովհետեւ անպարտելի պիտի մնայ ան միջեւ այն պահը, երբ այնպիսի արմատներ պիտի ձգէ, որ այլեւս ոչ մէկ նեղութիւն պիտի կրնայ տապալել զայն:

Անձաւոր չարիքէն, որուն ստիպուած ենք ենթարկուիլ այսօր, յառաջ պիտի գայ բարիքը անընկճելի կառավարութեան մը, որ պիտի

վերահաստատւոյ Ազատականութեան երեսն խանգարուած մեր ազգային գոյութեան մեքեմականութեան կամոնատոր գործունէութիւնը: Նպատակը կ'արդարացնէ միջոցը: Ուրեմն, մեր ծրագիրներուն մէջ, բարիքն եւ բարոյականն աւելի, անհրաժեշտին եւ օգտակարին պէտք է ուշադրութիւն դարձնենք:

Մեր աչքերուն առջեւ ունինք ծրագիր մը, ուր ռազմագիտօրէն կ'երկարի այն գիծը, որն չենք կրնար հեռանալ առանց բազմաբիւ դարձրու աշխատանքին փճանալ տեսնելու վտանգին ենթարկուելու:

Այս նպատակի յաջողութեան միջոցները գտնելու համար պէտք է նկատի ունենանք բազմութեանց երկչտութիւնը ու փոփոխամտութիւնը, ինչպէս նաեւ իր սեփական կեանքին ու բարօրութեան պայմանները ըմբռնելու եւ զնահատելու անկարողութիւնը: Պէտք է ըմբռնենք, որ ամբողջին ոյժը կոյր է եւ անխոհեմ. ան չի տրամաբաներ եւ աջ ու ծախ կ'ունկնդրէ:

Երբ կոյր մը կ'առաջնորդէ ուրիշ կոյր մը, անկարելի է որ անդունդի մը առջեւ չբերէ զայն: Այնպէս այլ, ամբողջի ծոցն ելած առաջնորդները, եթէ նոյնիսկ իմաստասիրական ոգիով օժտուած ըլլան, քաղաքականութեան բան մը չհասկնալուն համար, չեն կրնար ազգը առաջնորդելու յաւակնութիւնն ունենալ՝ առանց զայն բոլորովին փճացնելու:

Փոքր տարիքէն միապետութեան համար պատրաստուող անծը միայն կրնայ հասկնալ քաղաքական իրականութեան լեզուն: Չի կրնար ուղքի վրայ մնալ ազգ մը, որ լքած է ինքզինքը բախտախնդիրներու ձեռքը եւ որ կը կործանի՝ իշխանութեան ծորալը ունեցող կուսակցութեանց պատակտումներուն եւ այս պատակտումներուն պատճառով ալ ծագած խռովութեանց երեսն: Ժողովրդական զանգուածները կրնան հանդարտօրէն եւ առանց ներքին մրցակցութեանց դատել եւ վարել իրենց երկիրներուն գործերը, որոնք պէտք է չփոխուի անհատական շահերու հետ: Կրնան ամոնք իրենք զիրենք պաշտպանել արտաքին թշնամիին դէմ: Անկարելի է: Ամբողջի մը բաղկացուցիչ բոլոր տարրերուն համար պատրաստուած ծրագիր մը կը կորսնցնէ իր միասնականութիւնը եւ կը դառնայ անըմբռնելի ու անիրականանալի:

Միապետութիւնը միայն ի փճանով է կազմելու լայն ու յստակ ծրագիրներ, իւրաքանչիւրին պատշաճօղ տեղը տալով կառավարական մեքեմային մէջ:

Կեդրականացնենք, ուրեմն, որ կառավարութիւն մը, օգտակար եւ իր առաջադրած նպատակը իրագործելու կարող ըլլալու համար, պէտք է միակ պատասխանատու անձի մը ձեռքբերուն մէջ կեդրուացուած ըլլալ: Առանց բացարձակ բռնապետութեան՝ քաղաքակրթութիւնը չի կրնար գոյութիւն ունենալ: Քաղաքակրթութիւնը զանգուածներու

գործը չէ, այլ՝ անոնց առաջնորդին, ով որ ալ ըլլայ ան: Ամբողջ բարարոս է եւ ամեն առիթով ցոյց կու տայ իր բարբարոսութիւնը: Ամբողջ, ազատութիւնը ձեռք ձգելուն պէս, կը վերածէ զայն անիշխանութեան, որ բարբարոսութեան գերագոյն աստիճանն է:

Պիտեցէք այլօրէն գիտնալ թէ եւ զինչն անասնացած այս կենդանիները, որոնց, ազատութեան հետ միասին, տրուած է անասնոսան խնելու իրաւունքը: Չենք կրնար մերկիներուն ալ բոյաւորել, որ մինչեւ այս աստիճանը իջնեն: Քրիստոնեայ ժողովուրդները անասնացած են այլովախառն ուժեղ ընկալիներով: Երիտասարդութիւնը նմանապէս անասնացած է դասական ուսումնասիրութիւն եւ կամփոխաա շուայտութեամբ, որոնց մղած են հարուստ ընտանիքներու մօտ ծառայող մեր գործակալները (մանկավարժներն ու սպասաւորները), այլուր՝ մեր պաշտօնեաները եւ մեր կիները՝ քրիստոնեաներու յատուկ գրօսակալներու մէջ: Այս վերջիններու կարգին կը հաշուեն նաեւ այսպէս կոչուած «աշխարհիկ տիկիները», որոնք կամուփն կը կապկեն անոնց շուայտ կեանքն ու պերճանքները:

Մեր նշանախօսքն է՝ ոյժ եւ կեղծաւորութիւն: Քաղաքականութեան մէջ միայն ոյժը կրնայ յաղթանակել, մասնաւոր երբ սքօրուած է քաղաքական անձնատրութեանց համար անհրաժեշտ յատկութիւնները: Բռնութիւնը պէտք է ըլլայ սկզբունք եւ կեղծաւորութիւնը՝ կանոն այն կառավարութեանց համար, որոնք չեն ուզեր նոր ոյժի մը գործակալներուն ձեռքը յանձնել իշխանութիւնը: Այս չարիքը՝ նպատակի, այսինքն բարիի յաջողութեան միակ միջոցն է: Այս է պատճառը, որ կը պարտադրու մեզի չվարանիլ ո՛չ ապականութեան, ո՛չ խաբէրութեան եւ ո՛չ այլ դատաճանութեան առջեւ, ամեն անգամ որ կարելի է զանոնք օգտագործել մեր նպատակի յաջողութեան համար: Քաղաքականութեան մէջ պէտք է գիտնանք խելեւ նաեւ ուրիշի հարստութիւնը, եթէ այս միջոցով պիտի յաջողինք զայն մեր իշխանութեան ենթարկել:

Այս խաղաղ տիրակալութեան շրջանին, մեր պետութիւնը իրաւունք ունի պատերազմի արհաւիրքները փոխարինել քիչ նշմարող, բայց շատ օգտաւետ մահապատիժներով:

Անհրաժեշտ է նաեւ կիրարկել անարկուոյն, որ կոյր հնազանդութեան կը ձղէ ժողովուրդները: Արդար այլ անընկճելի խստութիւն՝ հզօրանքի մեծագոյն ազգունն է այս: Սիս՝ թէ ինչու ո՛չ միայն մեր շահը, այլեւ մեր պարտականութիւնն է կիրարկել բռնութեան եւ կեղծաւորութեան այս ծրագիրը, որպէսզի ապահովենք յաղթանակը: Ըստուկայ յեմած այսպիսի սկզբունք մը կը դառնայ այնքան ազդու, որքան ազդու են անոր գործածած միջոցները, այլ եւ այս խստութեան այս սկզբունքով պիտի յաղթանակենք եւ կարաւորութիւնները պիտի ենթարկենք մեր գերագոյն իշխանութեան. կը բաւէ, որ իմանալ թէ մենք անընկճելի ենք, որպէսզի ամեն անհնազանդութիւն վերջ գտնէ:

Մենք անոնք ենք, որ աւելի հին ժամանակաշրջանի մը մէջ արաջիհն ըլլալով հրապարակ նետեցինք «Ազատութիւն, Հասասարութիւն, Եղբայրութիւն» բառերը, զորս, այնուհետեւ, այնքան անգամներ կրկնեցին անգիտակից թուրքները, որոնք ամէն տեղ այս խայտն հրապարուելով, զործածեցին զանոնք միայն եւ միայն փճացնելու համար աշխարհի բարորութիւնը – անհատական ճշմարիտ ազատութիւնը – որ ատենօք բոլորովին ապաշուրտեալ էր ամբողջի ենթարկուած բռնութեան շնորհիւ: Խելացի կարծուած մարդիկ չկրցան զատորոշել այս բառերուն քարտէս նշանակութիւնը, չըմարեցին, թէ անոնք իրարու կը իսկասեմ եւ չտեսան, որ բնութեան մէջ հասասարութիւն չկայ եւ չի՛ ալ կրնար ազատութիւն գոյութիւն ունենալ եւ թէ յոյճ ինքն այդ բնութիւնը տեղծած է անհասասարութիւնը մտքի, նկարագրի եւ ուշիմութեան, որոնք այնքան հզօրապէս ենթարկուած են իր օրէնքներուն: Այս մարդիկը չհասկցան, որ ամբողջ կոյր ոյճ մըն է, որ անոր կողմէ զայն կառավարելու կոշուած բախտախնդիրները հասասարապէս կոյր են քաղաքակաւմութեան մէջ եւ որ զարդուհիբներու իրագել մէկը, եթէ յոյճիսկ ողորմելի մը եղած ըլլալ, կրնայ կառավարել, մինչդեռ անիրագել բազմութիւնները, եթէ յոյճիսկ տաղանդաւոր մտքերէ քաղկացած ըլլան, քաղաքակաւմութենէ բան մըն ալ չեն հասկնար: Քրիստոնեանեցողը բնա չիտրիեցան այս քաներուն մասին եւ սակայն այս սկզբունքներու վրայ կրցնած էին արքայատոհմային կերպարանք ունեցող կառավարութիւնները: Հայրը զաւակին կը փոխանցէ քաղաքակաւմութեան զարդուհիբները, որոնք ծանօթ են միայն քաղաւորող ընտանիքին, այնպէս որ ոչ ոք կրնար դաւանանել այդ զարդուհիբներուն: Աւելի վերջը, քաղաքակաւմութեան ճշմարիտ սկզբունքներու ժառանգական փոխանցման նշանակութիւնը կորսուեցաւ: Եւ ասիկա անելցուց մեր գործին յաջողութիւնը:

«Ազատութիւն, Հասասարութիւն, Եղբայրութիւն» բառերը ամբողջ աշխարհի մէջ մեր զործակաւմներուն միջոցով թեւ դէպի մեր շարքեր անաջնորդեցին մարդկային ամբողջ լեզուններ, որոնք խանդավառութեամբ կը կրէին դոշալը, քայքայեալ, այս քառերը որդեր էին, որոնք կ'ուռնէին բոլոր ոչ-իրեաներու բարօրութիւնը, ամէն տեղ փճացնելով եւ փորելով անոնց պետութեանց հիմքերը: Ասիկա, ինչպէս աւելի վերջը պիտի տեսնէք, նպաստեց մեր յաղթանակին: Ի միջի այլոց, մեզի ընծայեց կարեւորագոյն բան մը իրագործելու կարելիութիւնը, այսինքն՝ ջնջումը քրիստոնեայ ազնուականներու առանձնաշնորհներուն եւ մինչեւ իսկ այդ ազնուապետութեան տուրքան, բան մը, զոր մենք դէմ ժողովուրդներու եւ ազգերու ունեցած ինքնապաշտպանութեան միակ միջոցն էր: Բնական եւ ժառանգական ազնուապետութեան փլատակներուն վրայ ալ բարձրացուցինք մտքի եւ դրամի մեր պատկասեցութիւնը, իսկ իրեն չափանիշ այս մոր ազնուապետութեան,

ասիմանեցինք հարստութիւնը, որ կախում ունի մեզմէ եւ գիտութենէն, մինչ այս վերջինն ալ կը դեկավարուի մեր գիտուններէն:

Մեր յաղթանակը դիւրացուց եւ այն իրողութիւնը, որ մեզի պէտք եղած մարդոց հետ մեր յարաբերութեանց մէջ գիտացնեց միշտ դպիկ մարդկային ոգիի անենազգայուն լարերուն՝ շահուն, ճշմարտութեան եւ մարդուն ունեցած նիւթական անյազ կարիքներուն:

Մարդկային այս բոլոր տկարութիւններէն իրաքանջիչը, նոյնիսկ առանձինն, կրնայ խելոյել նախածեռնութեան ոգին, մարդոց կամքը դնելով տրամադրութեանը տակ անոր, որ կը գն անոնց գործունեութիւնը:

Ազատութեան վերացական գաղափարը մարդկային բազմութեանց առիթ տուաւ կազմելու այն կարծիքը, թէ կառավարութիւնները, երկրին սեփականատիրոջ, այսինքն ժողովուրդին հսկիչներն են եւ, հետեւաբար, կարելի է փոխել ժողովը, ինչպէս գոյգ մը զործածուած մտնողներ կը փոխենք: Այսպիսով, ժողովրդային ժողովազուցիչներու փոխարինումը անոնք դրին մեր տրամադրութեան ներքեւ եւ ընտրութիւնը այլեւս մեզմէ կախում ունէր:

ԳԼՈՒԽ Բ.

Ամփոփում – Տնտեսական պատերազմները հրեական գերակշռութեան հիմն են: Տեսանելի իշխանութիւնը եւ զաղտնի խորդականները: Կործանարար սկզբունքներու յաջողութիւնը: Յարմարուիչ քաղաքակաւմութեան մէջ: Մամուլին դերը: Ոսկիին գիծը եւ հրեական գոհերու արժեքը:

Մեզի համար անհրաժեշտ է, որ պատերազմները իողային օգուտներ չապահովեն, եթէ կարելի ըլլալ ասիկա: Այսպիսով, պատերազմը պիտի փոխադրուի տնտեսական գետնի վրայ եւ ազգերը պիտի ճանչնան մեր գերակշռութեան ոյժը, իսկ այսպիսի կացութիւն մը, երկու կողմերն ալ պիտի դնեն տրամադրութեանը տակ մեր միջազգային գործակալներուն, որոնք բիւրաւոր աչքեր ունին եւ որոնք դէմ ոչ մէկ ասիման կրնայ իրեն խոչընդոտ ծառայել: Այն ատեն մեր միջազգային իրաւունքները, բառին բովանդակ առումով պիտի վերածուին ազգային իրաւունքներու եւ այս ճեղով պիտի կառավարեն պետութիւնները, բանի որ պետութեանց քաղաքակալ իրաւունքն ալ կը կարգաւոր յարաբերութիւնները իրենց հպատակներուն միջեւ:

Ամբողջ մէջէն ստրկավայել հնարքներով մեր կողմ ընտրուելի վարիչները երկիրը վարելու անպարտաստ մարդիկ պիտի ըլլան: Այսպիսով, անոնք դիւրութեանը պիտի դառնան մեր խաղին քարերը

ծեղեքուհու մէջ մեր իմաստուն և հանճարեղ խորհրդականներուն, մեր մասնագետներուն, որոնք մասնական տարիքէն պատրաստուած պիտի ըլլան վարելու ամբողջ աշխարհի գործերը: Գիտեք, որ մեր մասնագետները, կառավարելու համար անհրաժեշտ իրենց ծանօթութիւնները քաղած են մեր քաղաքական ծրագրիչներէն, պատմութեան փորձառութենէն և բոլոր կարեւոր դէպքերու ուսումնասիրութենէն:

Քրիստոնեաները իրենք զիրենք չեն կառավարեալ պատմութեան քաղուած անաչտ դիտողութեանց գործնական կիրարկումով, այլ տեսակ մը տեսական ուղղութեամբ, որ գործնական օգուտ մը ապահովելու համար անչարձար է: Ասոր համար ալ հաշուի չենք անոր զանոնք: Թող թիչ մըն ալ գրասուն: Թող ապրին յոյսերով կամ նոր հաճոյքներով և կամ իրենց արդէն իսկ վայելած զուարճութեանց իշատակներով: Թոյլ կու տանք իրենց հաւատալ գիտական օրէնքներու, այսինքն տեսութիւններու կարեւորութեան, զոր մենք ներշնչեցինք իրենց: Այս նպատակով և մեր մտնուլի միջոցով, շարունակ կ'աւելցնենք իրենց կողմ վստահութիւնը այս օրէնքներուն հանդէպ: Օտեստնեաներու մտաւորական դասը հայարար պիտի ըլլայ իր այս ծանօթութեանց համար, և առանց քննելու զանոնք տրամաբանօրէն, գործադրութեան պիտի դնէ զիտութեան բոլոր եզրակացութիւնները, զորս հաւաքած են մեր գործակալները, այդ դասակարգի մտածողութիւնը դնելու համար մեզի նպատաւոր ուղղութեան մը մէջ:

Կը մեղծէ՞ք անվարան հաստիպ հաւաստիքներու: Դիտեցե՞ք յաջողութիւնը, զոր գիտակցօրէն զրկել համեցինք Տարվինգիմի, Մարքսիսիմի և Լիցչեակնութեան տեսութիւններէ: Այս սկզբունքներու թունաւոր ազդեցութիւնը յստակ պէտք է ըլլայ զոնէ մեզի համար:

Այս կողմէ, պէտք է նկատի ունենանք ժողովուրդներու գաղափարներն ու արդիապաշտ ձգտումները, որպէսզի քաղաքականութեան և մեր գործերու յանձնումսին մէջ սխալներ չգործենք: Մեր ծանրուն վրայ հանդիպած ժողովուրդներու համածայն, մեր քաղաքականութեան զանազան մասերուն՝ պարագային համեմատ գնազանա ծնելով կիրարկումն մեր դրութիւնը չի կրնար յաջողիլ և անոնց գործնական կիրարկումը ներկային պատշաճեցուած անցեալի արդիւնքներուն հիման վրայ չհիմնուի:

Ժամանակակից պետութիւնները իրենց ձեռքերուն մէջ ունին ստեղծագործ մեծ ոյժ մը՝ *մամուլը*: Մամուլին առաքելութիւնն է արդիւնաւորել իր թէ եւակն պահանջները, ծանօթացնել ժողովուրդին զանգատները, դժգոհներ ստեղծել և ծայր մը տալ անոնց: Մամուլը կը մարտնչէ խօսքի ազատութիւնը: Ասկայն, պետութիւնները չգիտցան օգտագործել այդ ոյժը, որ, այսպիսով, մեր ձեռքն անցաւ: Այս ոմիմ միջոցով յաջողեցանք ազդեցութիւն ձեռք ձգել՝ միաժամանակ մնալով

վարագոյրներու ետին. անոր շնորհիւ կրցանք մեր ձեռքերուն մէջ կեդրոնացնել աշխարհի ամբողջ ոսկին՝ հակառակ արեան և արցունքի գետերուն, որոնց մէջէն պէտք էր խլէինք զայն քրիստոնեաներէն: Ասակայն, այս յաջողութիւնը ձեռք ձագցինք մերիններէն շատերը զոհելով: *Մայր զոհները իւրաքանչիւրը հազարաւոր քրիստոնեաներու արժեքը ունի Աստուծոյ առջև:*

ԳԼՈՒԽ Գ.

Ամփոփում – Խորհրդանշական Օձը և անոր նշանակութիւնը:

Ասիմանադրական նժարին անկայունութիւնը: Միարեւմուտը պայտաններու մէջ: Իշխանութիւնը և փաստանդութիւնը: Խորհրդարաններու խօսուն մեքենաները: Թռուցիկ հրատարակութիւնները: Իշխանութեան զեղծումը: Տնտեսական գերութիւնը: Ժողովուրդին իրական վիճակը: Անն բան գնողները և ազունականութիւնը: Դոնայ մատններու բանակը: Քրիստոնեաներու այլասերումը: Անօթութիւնն ու դրամազուրկի իրաւունքը: Տիեզերքի Վեհապետին յայտնութիւնն ու քաղաքութիւնը: Ապագայի ժողովրդական մատնական վարժարաններու ծրագրին հիմնական նպատակը: Ընկերային կարգուսարդի գիտութեան զարտուիքը: Տնտեսական ընդհանուր տագնապ: Մերիններուն ապահովութիւնը: Մատններու ընտանիքներն և տրամաբանութեան քաղաքութիւնը: Առաջնորդի կորուստ: Մատնականութիւնը և Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութիւնը: Բռնատիր արջան Միոնի արիւնէն է: Մատնականութեան անխոցելիութեան պատճառը: Մատնականութեան զարտուի գործակալներուն դերը: Ազատութիւնը:

Կրնանք այսօր յայտնել ձեզի, թէ վերջապետութեան մտտեցած ենք: Դեռ թիչ մը ծանրայ և պիտի զոցուի խորհրդանշական Օձի (որ մեր ժողովուրդը կը ներկայացնէ) շրջանակը: Ու երբ այս շրջանակը զոցուի, եւրոպական բոլոր պետութիւնները պիտի բանտարկուին անոր ուժեղ օղակին մէջ:

Ասիմանադրական նժարը պիտի քանդուի մօտ առեւնէն, որովհետեւ կրցանք զայն պակասատու դարձնել. որպէսզի չդադրի հակելէ մէկ կամ միւս կողմը՝ մինչեւ բոլորովին քայքայուի անոր կշիւքը: Քրիստոնեաները կը կարծին, թէ բաւական տոկոս չինած են զայն և միշտ կը սպասին, որ հաւաստակալներ: Թագաւորող դէմքերը, ասկայն, կը պաշտպանուին իրենց ներկայացուցիչներէն, որոնք տխմարութիւններ կը գործեն և իրենք իրենց թոյլ կու տան, որ Երւիմ իրենց անպատասխանատու և անհակակշիռ իշխանութենէն: Իրենց այս իշխանութիւնը անոնց կը պարտին պայտաններուն մէջ տիրող ահա-

բեկման: Թագաւորող դէմքերը, շփման մէջ չըլլալով այլես ժողովուրդին հետ, չեն կրնար հասկացողութեան գալ անոր հետ և իրենց գիրենց պաշտպանել իշխանութեան աջ ունեցող անձերու դէմ: Թագաւորող դէմքերու պայծառատես ու ժողովուրդին կոյր ոյծերը մեր միջոցով պատակտուած ըլլալով, ամեն կարեւորութիւն կորսնցուցած են: Բաժան-բաժան՝ անոնք տկար են այնքան, որքան առանց գաւազանի կոյրը:

Աղելու համար փառածուցները, որպէսզի չարաչար գործածեն իշխանութիւնը, հանեցինք մէկ միւսին դէմ իրենց բոլոր ոյծերով, գարգացնելով անոնց ազատական ձգտումները դէպի անկախութիւն: Այս նպատակով, ամեն ձեռնարկ քաջալերեցինք, բոլոր կողմերը զինեցինք և իշխանութիւնը ամեն տեսակ փառածուցութեան թիրախը դարձուցինք: Պետութիւնները խռովութեանց զարգացման բառերովայր դարձուցինք: Կարծ ժամանակ մըն ալ՝ եւ խռովութիւններ ու սնանկութիւններ պիտի պատահին ամեն տեղ:

Անգուսպ շատախօսները, խորհրդարաններն ու վարչական ժողովները ճարտասանական պայքարներու ամպիոն դարձուցինք: Յանդուզ լրագրողներ և անպատկառ թուրքի խմբագրողներ ամեն օր վարչի դէմքերը կ'անարգեն: Իշխանութեան զեղծումը ի վերջոյ պիտի պարտաստէ բոլոր կարգերուն անկումը և ամեն ինչ պիտի տապալի ապագային փրփրելիք ամբոյխի հարուածներուն տակ:

Ժողովուրդները, ստրկութեան և գերութեան կապանքներն աւելի գործաւոր եղող ծանր աշխատանքով կապկպուած են: Մարդ ստրկութեանը և գերութեան կրնայ ազատիլ՝ այս կամ այն ձեւով: Կրնայ նոյնիսկ հաշտուիլ անոնց հետ, բայց չի՝ կրնար փրկուիլ բշուռութենէն: Սահմանադրութեանց մէջ, ժողովուրդներու համար մեր գեղունակ փրկանքները երեսուրեակն են եւ ոչ թէ իրական: Իբր թէ ժողովուրդական այս իրաւունքները կրնան գոյութիւն ունենալ միայն երեսակայութեան մէջ, բայց չեն կրնար իրականանալ: Բանուրը կը կի իր յոգնեցուցիչ աշխատանքի ծանրութեան տակ. ան ճակատագրի հարածը ստացած է շնորհիւ այն իրաւունքին, զոր տրուած է շատախօսներուն՝ շատախօսելու և լրագրողներուն՝ լուրջ բաներու կարգին ամեն տեսակ յիմարութիւններ դուրս տալու համար: Կ'ըսենք՝ բանուրը ինչո՞ւ պիտի օգտուի, երբ աշխատարդ դասակարգը ոչ մէկ օգուտ կը քաղէ սահմանադրական վարչածէմէն, բացի քանի մը ողորմելի փշուրներէ, զորս մեր սեղանէն անոր առջեւ կը նետենք իբրեւ փոխաբիճութիւնը այն քուէին, որով ան իր ծառայութիւնը կը մատուցէ մեր ծրարկներուն, մեր գործակալներուն, մեր օրկաններուն: Ժողովուրդավարական իրաւունքները դառն հեզմանք մըն են անօրինի համար: Գրեթէ անեծօրեայ աշխատանքի անհրաժեշտութիւնը թոյլ չի տար ազնուց, որ այդ իրաւունքները վայելեն: Ընդհակառակը, անոնցմէ կը խէ

մնայուն շահի երաշխիքը, որովհետեւ կը լքէ գանոնք գործադուցներու, գործատէրերու և իր դասակիցներու բնայններուն:

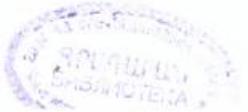
Մեր առաջնորդութեանը՝ ժողովուրդը քայքայեց ազունականութիւնը, որ իր պաշտպանէ եր, զինքը խնամող մայրը և որուն շահը անխնայելի կերպով կապուած էր ժողովուրդի բարօրութեան հետ: Ազունականութեան քայքայումէ վերջ, անիկա մտաւ լուծին ներքէ ամեն ինչ գնողներու և հարստացող չարերու, որոնք անգործն կը հարստահարեն զայն:

Մենք գմեզ բանուրին ցոյց պիտի տանք որպէս իր զատարարները այս լուծէն, երբ անոր պիտի առաջարկենք մտնել շարքերուն մէջ ընկերակարականներու, համայնակարներու և անիշխանականներու բանակին, զոր միշտ կը պաշտպանենք՝ մեր ընկերային մատուականութեան անդամներուն միջեւ իրերօգնութեան պատրուակին տակ: Բանուրներու աշխատանքին պտուղները իրաւունքով քաղող ազունականութիւնը ամեն շահ ունէր, որ ամուրց կուտ, առողջ և ուժեղ ըլլալին: Մեր շահը, ընդհակառակը, կը կայանայ քրիստոնեաներու այլասերման մէջ: Մեր ոյժը նմանալէս կը կայանայ բանուրին տեսական անօրութեան եւ անոր յարաճուն տկարացման մէջ, որովհետեւ ասոնք բանուրող կ'ենթարկեն մեր կանջին, եւ անկացնելով անոր ոյժն ու աշխուժութիւնը, անկարող կը դարձնեն զայն դիմադարծելու այդ կամօրին: Եւնթութիւնը դրամագլուխին կ'ընծայէ աւելի՝ իրաւունքներ բանուրին վրայ, քան այն, զոր թագաւորին և օրէնքներուն ոյժը կ'ընծայէր ազունականութեան:

Թշուառութեան եւ անոր յառաջ բերած նախանձուտ ատելութիւն միջոցով շարժման մէջ կը դնենք բազմութիւնները և կ'օգտագործենք անոնց ձեռքերը՝ մեր նպատակներուն հակառակողները տապալելու համար: *Երբ մեր Տիեզերական Վեհապետի թագաւորութեան ժամը հնչէ, այս միջնույն ձեռքերը պիտի ալկեն-տրեն ամեն ինչ, որ կրնայ խոչընդոտ հանդիսանալ անոր առջեւ:*

Քրիստոնեաները մեր գիտնական խորհրդականներուն նման խորհելու իրենց սովորութիւնը կորսնցուցած են: Ասոր համար ալ չեն ունեներ ստիպողական անհրաժեշտութիւնը ընելու այն, ինչ որ մենք պիտի ընենք երբ հիմնուի մեր թագաւորութիւնը, այսինքն՝ *մեր նախալորարարներուն մէջ տրովցնենք միակ ճշմարտի և բոլորէն աւելի տառջ եղող գիտութիւնը՝ մարդկային կեանքի գոյութեան գիտութիւնը, որ աշխատանքի պատակտուցը և մարդոց՝ դասակարգներու բաժանումը կը պարտադրէ:*

Ամեն որ պէտք է գիտնայ, որ չի՝ կրնար հաւատարմութիւն գոյութիւն ունենալ ամեն մէկուն նախասահմանուած գաճազակ գործունէութեանց մէջ, որ բոլորն ալ հաւատարպեա պատասխանատու չեն օրէնքին առջեւ եւ որ, օրինակի համար, ամբողջ ընկերային դասա-

կարգի մը շահերը վտանգողը, միայն իր սեփական շահերը վտանգողին պէս միեւնոյտ պատասխանատուութիւնը չունի: Ընկերային կարգուսարքի ճշմարիտ գիտութիւնը,- որուն գաղտնիքները պիտի չճանօթացնենք քրիստոնեաներուն,- ցոյց պիտի տայ ամենուն ալ, որ ամեն մէկու դիրքն ու աշխատանքը տարբեր պէտք է ըլլան, որովհետեւ, այլապէս, զարգացման եւ աշխատանքի միջեւ համեմատութիւն չտեսլուելուն պատճառով, անոնք հոգեբար արբիւր պիտի դառնային: Ուսումնասիրելով այս գիտութիւնը, ժողովուրդները, կամովին, իշխանութեան եւ ատոնց կողմէ պետութեան մէջ ինժեներական կարգուսարքին պիտի հնակազնդին: Չեւտարուած գիտութեան այսօրուան վիճակին, ընդհակառակը, ժողովուրդը, կորսօրէն հաւատարկով տպագիր խօսքին, եւ այն սխալներու հետեւանցով, որոնց գործուիլը թոյլատրած է իր տգիտութիւնը, թշնամանք կը սնուցանէ ամեն տեսակ օրէնսդրութեանց դէմ, զորս իրմէ գերազանց կը կարծէ, որովհետեւ անոնցմէ իւրաքանչիւրին կարեւորութիւնը չ'ըմբռնէ:

Այս թշնամանքը հետզհետէ պիտի աճի տնտեսական-տազնապահն պատճառով, որ ի վերջոյ պիտի կասեցնէ սեղանատրական ակարանին ու ճարտարարուեստին գործառնութիւնները:

Երբ մեր տրամադրութեան տակ գտնուող բոլոր գաղտնի միջոցներով,- զորս ունինք շնորհիւ անբողջովին մեր ձեռքը գտնուող ոսկիին,- տնտեսական ընդհանուր տազնայ մը պիտի ստեղծենք եւ, միաժամանակ, բանուորներն ամբողջ բազմութիւններ փողոցները պիտի թափենք ամբողջ եւրոպայի մէջ,- այն ատեն, այս բազմութիւնները, իրենց պարզունակ տգիտութեամբ, սիրայօժար կերպով պիտի բափեն արիւնը անոնց, զորս իրենց մանկական տարիքէն կ'ատեն եւ պիտի կրնան աւարի տալ անոնց հարստութիւնները:

Սակայն, ատոնք պիտի չվճասեն մերիններուն, որովհետեւ յարձակման պահը ծանօթ պիտի ըլլայ մեզի եւ անոնց պապականութեան համար միջոցներ ձեռք պիտի առնենք:

Հաւատեցիցնք, թէ յատաշինութիւնը քրիստոնեաները պիտի ենթարկէ տրամաբանութեան տիրապետութեան: Այսպէս պիտի ըլլայ մեր տիրապետութիւնը, պիտի գիտնայ արդար խստութեամբ համարարտեցնել խողովութիւնները եւ վերացնել ազատականութիւնը բոլոր օրէնսդրութեանց մէջէն:

ժողովուրդը երբ տեսաւ, որ յաճուն ազատութեան այնքան զիջումներ եւ շողջորդութիւններ կ'ըլլան իրեն, կարծեց թէ ինքն է տէրը եւ նետուեցաւ իշխանութեան վրայ, բայց քնականօրէն դէմ առ դէմ գտնուեցաւ անհասարարգեղքներու, ինչպէս կը գտնուին կոյտերը: Այն ատեն սկսաւ առաջնորդ փնտռել, չունեցաւ հիմին վերադառնալու ներշնչումը եւ մեր ուղեբնուն առջեւը փռեց իր բոլոր իշխանութիւնները:

Յիշեցէք Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը, զոր Սեծ կոչեցինք: Անոր հովապատրաստութեան գաղտնիքները բոլորովին ծանօթ են մեզի, որովհետեւ անիկա անբողջութեամբ եղած է մեր ձեռակերտը: Առկէ ի վեր ժողովուրդը կ'առաջնորդենք մէկ հիասթափութենէն միւրը, մովսէղի մեզ առգան ուրանայ՝ *յօգուտ Սիոնի պիտինք բռնատէր արքային, որուն համար կը նախապատրաստենք Տիեզերքը:*

Անխոցելի ենք արդէն իրել միջազգային ոյժ, վասնզի երբ պետութիւններէն մին յարծակի մեր վրայ, միւսները կը պատասպանեն մեզ: Մեր անկախութեան կը նպաստէ անսահման երկչոտութիւնը քրիստոնեայ ժողովուրդներուն, որոնք կը սողան հօգրներու առջեւ, բայց անգոյս են ի դէմ տկարութեան եւ սխալներու ու նաեւ գրասիրտ՝ ոճիրներու հանդէպ, որոնք չեն ուզեր ենթարկուիլ ազատութեան փորձանքներուն, բայց մարտիրոսային համբերութիւն մը ցոյց կու տան յանդուգն բռնապետութեան մը խստութիւններուն առջեւ: Տապալելով հանդերձ՝ կը հանդուրժեն վարիչներու գործած այնպիսի զեղծումներ, որոնք ամենափոքրին համար քսան թագաւորներ պիտի գլխատուին: Ինչպէ՛ս բացատրենք այս երեւոյթը, ժողովրդական զանգուածներու այս անհետեւողականութիւնը այս կարգի իրողութեանց համդէպ:

Այս երեւոյթը կը բացատրուի այն իրողութեամբ, որ վարիչները, իրենց գործակալներուն միջոցով ժողովուրդին մէջ կը տարածայնեն, թէ երբ իրենք յիմարութիւններ կը գործեն պետութեան մէջ, ատիկա կ'ընեն պարզապէս իրականացնելու համար ժողովուրդներու երթակութիւնը, անոնց միջազգային երթալուստութիւնը, իրեօրոցնութիւնը եւ իրաւունքներու ընդհանուր հաւասարութիւնը: Բնականաբար, ժողովուրդին շքուիր, թէ այս միութիւնը պիտի կատարուի մեր իշխանութեան տակ միայն:

Այսպիսով, արդարները դատապարտող եւ յանցարեւոյններու ժողովուրդը աւելի եւ աւելի կը հանձնուի, թէ կրնայ իր ուզածը լինի: Այս պայմաններու տակ, անիկա կը քայքայ ամեն մնայուն կացութիւն եւ ամեն քայլին անկարգութիւն կը ստեղծի:

«Ազատութիւն» բառը մարդկային ընկալութիւնները չարժման մէջ կը դնէ ամեն կարգի ոյժի, մինչեւ իսկ Աստուծոյ հօգրութեան դէմ: Սիւս թէ ինչու, իշխանութիւնը ձեռք անցընելուս պէս, այս բառը պիտի քնցենք մարդկային բառարանէն իրելու անասնական նշանաբան մէջ, որ քաղաքութիւնները վայրագ զազաններու կը վերածէ: Այսուհանդերձ, ճիշդ է, որ այս զազանները կարելի է հանդարտեցնել ամեն անգամ գանձոյն արեան մէջ քաթիխով, այն ատեն անոնց զպաւունք կը դիւրանայ: Եթէ սակաւ արիւն չտանք այս զազաններուն՝ անոնք չեն քնանար, այլ՝ կը պայքարին:

ԳԼՈՒԽ 7.

Ամփոփում – *Չանրապետության մը գանձազան փոլերը: Արտաքին մատնութիւնը: Ազատութիւնը եւ հաստորը: Միջազգային առեւտրական եւ նարտարարութեանական մրցակցութիւնը: Շահադիտութեան դերը: Ոսկիի պաշտամունքը:*

Իրաքանչիւր հանրապետութիւն գանձազան փոլերով կ'անցնի: Առաջին փոլն է՝ հոս-հոն դիտուող առաջին օրերու կոյր խելագարութիւնը: Անոր երկրորդ փոլն է անօրինակարութիւնը, որով ի ծնի անիշխանութիւնը: Այս փերցնոյն անխուսափելի կերպով կը յաջորդէ բռնապետութիւնը, ոչ բացայայտն ու օրինաւորը, հետեւաբար եւ պատասխանատուն, այլ՝ անծանօթը եւ անտեսանելին, բայց զգալին՝ հակառակորդը բոլորին: Բռնապետութիւն մը, որ ի գործ կը դրուի գաղտնի կազմակերպութեան մը կողմէ, որ կը գործէ առանց նուազագոյն չափով մըն իսկ երեսույթներ վտանգելու, տրուած ըլլալով որ անոր գործունէութիւնը կը ծածկուի գանձազան գործակալներու միջոցով, որոնց յաջորդականութիւնը ոչ միայն չի վնասեր, այլ, ընդհակառակը, կը նպաստէ այդ կազմակերպութեան, որովհետեւ կը փոկէ գայն՝ երկարատեւ ծառայութեանց վարձատրութեան համար անհրաժեշտ հատկութիւնը սպառումն:

Ինչպէ՛ս կարելի պիտի ըլլար տապալել անտեսանելի ոյժ մը: Որովհետեւ այսպէ՛ս է մեր ոյժը: Արտաքին մատնականութիւնը մեր նպատակները սքողելու համար կը ծառայէ միայն: Այս ոյժին գործունէութեան ծրագիրը եւ միջնա իսկ անոր գտնուած վայրը անձամօր կը մնան ժողովուրդին:

Ազատութիւնն անգամ պիտի կրնար անվնաս դառնալ եւ գոյութիւն ունենալ պետութեան մը մէջ՝ առանց քայքայելու ժողովուրդներու բարօրութիւնը, եթէ հիմնուել Աստուծոյ հանդէպ հաւատքի եւ մարկային եղբայրակցութեան սկզբունքներուն վրայ եւ զերծ ըլլալ հասարակութեան գաղափարէն, որ կը հակասէ ստեղծագործութեան օրէնքներուն, որոնց ներքեւ հաստատուած է հնազանդութիւնը: Այսպիսի հաստորով, ժողովուրդը թոյլ պիտի տար կատակարարիլ Եկեղեցիի խնամակալութեան տակ, եւ, առաջնորդուած հոգեւոր Զօրմէն, խոնարի ու հանդարտ պիտի ընթանար, ենթարկուելով աշխարհի բարիքներուն աստուածային բաշխումին: Ահա թէ ինչու պէտք է բանդներ հաստքը եւ արմատախիլ ընենք զայն քրիստոնեաներու երկրներէն, մեղցնենք միջնա անգամ Աստուծութեան եւ Զօրիի սկզբունքը, որպէսզի փոխարինենք զանոնք շահով եւ նիւբական կարիքներով:

Քրիստոնեաները պէտք է գրադեցնենք ճարտարարութեամբ կէ առեւտրով, որպէսզի խորիելու եւ դիտելու ժամանակ չձգենք անոնք:

Այսպիսով, բոլոր ազգերը շահու ետեւէ պիտի ըլլան, եւ, ամէն մէկը իր շահու համար պայքարելով, պիտի չնշմարեն հասարակաց բշտամին: Իայս որպէսզի ազատութիւնը կարենայ տարբարադարելու եւ փճացնել քրիստոնեական անբողջ ընկերութիւնը, ճարտարարութեան ի հիմքը պէտք է դարձնենք շահադիտութիւնը: Այս ձեւով, ճարտարարութեան սպասուելիքը հարստութենէն ոչինչ պիտի մնայ գործարանատներու ձեռքը, որովհետեւ բոլորը, շահադիտութեան ճանապարհով, պիտի կերտանայ մեր դրամարկներուն մէջ:

Գերակշռութեան համար մղուած բուռն պայքարը եւ տնտեսական կեանքի դժուարութիւնները պիտի ստեղծեն,- ստեղծած են արդէն,- հիասթափուած, պաղ եւ անզօր մարդկան ընկերութիւններ, որոնք բացարձակապէս պիտի խորշին բարձր քաղաքակալութեան եւ կրօնքէն: Անոնց միակ առաջնորդը պիտի ըլլայ շահը, այսինքն՝ ոսկին, որուն հանդէպ անոնց պիտի սնուցանեն իրական պաշտամունք մը՝ ապահովումը կարելի նիւբական բարիքներու պատճառով: Իսկ քրիստոնեաներու վարի դասակարգերը մեզի պիտի հետեւի՞ն՝ իշխանութիւն իր ձեռքը ունեցող քրիստոնեաներու զարգացած դասակարգին,- մեր հակառակորդին,- դէմ մեր պայքարին մէջ, ոչ թէ ոեւ բարիք կամ հարստութիւն ապահովելու համար, այլ՝ առանձնաշնորհականերու դէմ ստեղծութենէն մղուած միայն:

ԳԼՈՒԽ Ե.

Ամփոփում – *Կեդրոնացեալ ուժով կառավարութեան մը ստեղծումը: Աստուականութեան՝ իշխանութիւնը յափշտակելու ձեռքը: Պետութիւնները ինչու՞ չեն կրնար հասկցուլի իրարու հետ: Դրեաները ի սկզբանէ ընտրեալ ժողովուրդն են: Ոսկին կը կազմէ պետութեանց միջեմականութեանց շարժիչ ոյժը: Մենաշնորհները առեւտրի եւ ճարտարարութեան մէջ: Զննդատութեան կարեւորութիւնը: Օրէնսդրութիւնները այնպէս ինչպէս կ'ընթերունին: Ճառերու պատճառած յոգնութիւնը: Չանրային կարծիքը ինչպէ՛ս կրնայ անցնիլ մէկու մը ձեռքը: Անուտակալ եւ նախաձեռնութեան կարեւորութիւնը: Գերադոյն կատակարարութիւնը:*

Ի՞նչ պէտք է ըլլայ կառավարութեան ձեւը ընկերութեան մը մէջ, ուր, ապականութիւնը անձուրեք մուտք գործած է, իսկ հարստութիւնը ձեռք կը ձուլի գրեթէ առաւ-փախտակալ հնարքներով, ուր կը տիրապետէ բարքերու ինկածութիւնը, ուր բարոյականը կը պահպանուի միայն պատիժներով ու խիստ օրէնքներով եւ ոչ թէ կամովին իրարուած սկզբունքներով, ուր հայրենասիրական եւ կրօնական

զգացումները խեղդում են աշխարհաքաղաքացիական հաստակի-
ներու մեջ:

Ի՞նչ ձեռն պետք է տանք այսպիսի ընկերութեանց կառավարու-
թեան, եթէ ոչ բռնապետական ձեւը, զոր պիտի պարզենք ստորեւ: Սոր
օրէնքներով եւ մեքենական ճշդութեամբ պիտի դասաւորենք մեր հպա-
տակներու քաղաքական կեանքին բոլոր գործունէութիւնները: Այս օ-
րէնքները մէկիկ-մէկիկ պիտի խլեն բոլոր մծծ ազատութիւնները, զորս
ընծայած են քրիստոնեաները, իսկ մեր բազաւորութիւնը պիտի յատ-
կանշուի այնպիսի ուժեղ բռնապետութեամբ մը, որ ի վիճակն ըլլա-
յա՛նք մտեղ եւ ամեն ժամանակ լուսիւն պարտադրել քրիստոնեանե-
րուն, որոնք դժգոհ պիտի մնային եւ պիտի ուզէին ընդդիմութիւն ընել
մեզի:

Մեզի պիտի ըսուի, թէ բռնապետութիւնը,- որու մասին կը խօ-
սինք,- հաշտ չէ նորագոյն յառաջդիմութեանց հետ: Մենք սաոր հակա-
ռակը պիտի պագցուցենք:

Այնքան ատեն, որ ժողովուրդը արքաները աստուածային կամ-
քէն հարազատօրէն սերած անձեր կը նկատուի, անոնց բռնապետու-
թեանը անտրտունց կը հպատակէ: Բայց այն օրն ի վեր, որ սոր
պարտադրեցինք իրաւունքներու գաղափարը, արքաները հասարակ
մահկանացուներ նկատեն: Աստուածային օժուժը ջնջուցաւ թագա-
ւորներու գլուխներէն: Իսկ երբ այնուհետեւ խլեցինք անէ՛ղ նաեւ Աս-
տուծոյ հանդէպ ունեցած հաւատքը, իշխանութիւնը իջաւ փողոցները,
այսինքն՝ հասարակաց վայրեր, ու մենք յաջողեցանք ձեռք անցնել
գայն:

Ասէ՛լ զատ, տեսութեանց եւ ճառարանութեանց ճարտար բա-
ղակցութիւններով, ընկերային կեանքը դասաւորող օրէնքներով եւ ու-
րիշ ամեն տեսակ համեմարելի միջոցներով զանգուածները կառավարե-
լու արուեստը,- որմէ բան մը չեն հասկնար քրիստոնեաները,- ըստ
ինքնան կը կազմէ մեր վարչական համեմարի մէկ մասը: Այս արուեստը
սուր վերլուծումներով ու դիտողութիւններով այնպէս մը պիտի գար-
զացնենք, որ մեր դէմը հակառակորդներ գոյութիւն չունենան այս գետ-
նի վրայ, ինչպէս որ գոյութիւն չունին անոնք՝ կարենալ փճացնելու հա-
մար քաղաքական գործունէութեան եւ իրերօգնութեան մեր ծրագիր-
ները: Այս տեսակետով, միայն Յիսուսեանները (ժգովիքները) ի վիճա-
կի էին դիմադարձելու մեզի, բայց յաջողեցանք զանոնց զրկել ողոր-
մելի բազմութեան տածած վատաւորութենէ, վասնզի անոնք բաց ի
բաց գործող կազմակերպութիւն մը կը հանդիսանայ, մինչդէռ մենք,
մեր գաղտնի կազմակերպութեան շնորհիւ, անյայտ կը մնանք: Միւս
կողմէ, ժողովուրդին համար ի՞նչ շահագրգռութիւն կը ներկայացնէ
բռնապետին ով ըլլալը: Անոր համար ի՞նչ կարելորութիւն ունի, թէ այդ
բռնակալը կաթողիկներու պե՛տն է կամ Սիոնի արիւնէն մէկը, մեր

յրոնակալը: Սակայն, մենք, որ «ընտրեալ ժողովուրդը» կը հանդիսա-
նանք, կարելի չէ որ չհետաքրքրուինք այս խնդրով:

Քրիստոնեաներու տնտեսական մէկ գործակցութիւնը թոյլ պի-
տի տար անոնց, որ ժամանակ մը եւս իշխան մեր վրայ, քայց եւ այն-
պէս, պաշտովուած ենք այս կարծանքն ո՛րն, որովհետեւ այնքան խորը
քանած ենք որոմը, որ այլեւս կարելի չէ, որ ան արմատախիլ ըլլայ
անոնց սրտերէն: Իրարու հակադրած ենք քրիստոնեաներու անհատա-
կան եւ ազգային շահերն ու կրօնական եւ ազգայնական հերծուած-
ուները, զորս կը խորացնենք արդէն դարերէ ի վեր: Այս պատճառով, ոչ
մէկ կառավարութիւն պիտի կրնայ մե՛ն յեմարած գտնել: Անոնցմէ ամեն
մէկը մեզի դէմ ոեւէ համաձայնութիւն մը վտանգաւոր քայլ մը պիտի
նկատէ իր անհատական շահերուն համար: Մենք շատ զօրաւոր ենք,
եւ անոնք պարտաւոր են մեզ հաշտի առնել: Պետութիւնները աննա-
փոքր համաձայնութիւն իսկ կրնան կնքել այլեւս ատանց մեր միջա-
մտութեան:

«ԱՐՔԱՆԵՐԸ ԻՄ ՄԻՋՈՏՈՎԱ ՊԻՏԻ ԹԱՉԱՒՈՐԵՆ»: Մեր ճարգա-
րուները մեզի ըսին, թէ Աստուած մեզ ընտրած է, որպէսզի աշխարհին
սիրապետենք: Խնդրոյն լուծումը յաջողցնելու համար, Աստուած մեզ
մտացութեամբ օժտած է: Եթէ հակառակորդ բանակին մէջ ալ մտացի
ոյժեր երեւան գային, պաշտովաբար պիտի կրնային պայքարիլ մեզի
դէմ: Սակայն, եկուորդ չի կրնար բաղադատուիլ քնիկին հետ:

Մեր եւ մեր հակառակորդներուն միջեւ պայքարը այն աստի-
ճան անողոք պիտի ըլլայ, որ նման բան մը աշխարհը տեսած չըլլայ
մինչեւ այսօր:

Կառավարական մեքենային բոլոր անիւները կախուտ ունին
շարժիչ մեքենայէ մը, որ ոսկին է: Իսկ ոսկին մեր ձեռքը կը գտնուի:
Քարաքանական տնտեսագիտութիւնը, զոր մեր իմաստունները գտան,
ոսկիին արքայական հեղինակութիւնը մեզի ցոյց կու տայ երկար ժա-
մանակէ ի վեր:

Դրամագլուխին ձեռքերը ազատ ըլլալու համար, պետք է, որ
ճարտարաբանութիւն եւ առեւտրի մենագնորից յաջողի, ինչ որ անտե-
սանելի ձեռքը արդէն կը պատարաստուի աշխարհի ամեն կողմէ իրա-
գործել:

Այս ազատութիւնը քաղաքական զօրութիւնը պիտի յանձնէ
գործարանատէրերուն, որոնց պիտի ենթարկուի ժողովուրդը: Աւելի
շահաւոր է զինաթափել ժողովուրդները, քան պատերազմի մղել զա-
սանք: Աւելի նախամեծար է ի նպաստ մեզի օգտագործել անոնց գր-
գրուած կիրքերը, քան մարել զանոնք: Եւ աւելի նպաստաւոր է ամեն
ուրիշներու գաղափարներն եւ մեկնաբանել, քան հալածել զանոնք:

Մեր կառավարութեան զլխաւոր խնդիրը կը կայանայ հետեւ-
եալին մէջ.

*Բննադատության միջոցով տկարացնել հանրության ընթրնու-
մը, անոր մտտ անհետացնել մտածելու տոկորութիւնը,- որովհետեւ
մտածումը ընդդիմադրութիւն կը ստեղծէ,- և անոր մտաւոր ուժերը
ուղղել դէպի սին ու դատարկ կոհիւներու պերճախօսութիւնը:*

ժողովուրդները, ինչպէս անհատները, սկիզբն ի վեր խօսքերը
իրեն: Իրողութիւնները ընդունած ունեն, որովհետեւ անոնք իրենց
տոյններով կը բաարարուին ի հազուադէպօրէն յանձնառու կ'ըլլան
յոգնութեան ընձելու, թէ արդեօք առկալանացած են ընկերային կեան-
քին վերաբերեալ խտտումները: Եիշդ այս պատճառով, մեր լեւնս-
դրութիւններն ալ պիտի կրեն գեղեցիկ դիմակ մը, որ ցոյց պիտի տայ
յատաջադիմութեան վերաբերող իրենց բարիքները:

Պիտի ընտելանանք բոլոր մասերու դէմ զօին ու բոլոր ծգտում-
ներուն եւ զանոնք պիտի տրվեցնենք մեր հոետորներուն, որոնք պի-
տի խօսին անոնց մասին այնքան ժամանակ, որ *ամբողջ աշխարհը
յոգնի լսելէն:*

Դանրային կարծիքը մեր ձեռքը անցընելու համար, պէտք է
զայն անշարժութեան դատապարտենք՝ զանազան ուղղութիւններէ
այնքան շատ եւ այնքան երկարատեւ հակասական կարծիքներ յայտ-
նելով, որ քրիստոնեաները ի վերջոյ կորսուին այս լարիւրհնթոսի մէջ
եւ հասկնան, թէ հազար անգամ նախընտրելի է, որ մարդ կարծիք չու-
նենայ քաղաքականութեան մէջ:

Այնպիսի հարցեր են ատմք, որ պէտք չէ հանրութեան ակամքը
հասնին: Քաղաքականութիւնը վարողներէն զատ ուրիշ ո՛չ ոք պէտք է
զիտնայ զանոնք: Ասոր մէջ կը կայանայ երջանկօրէն կառավարելու
առաջին զաղտնիքը: Կառավարութեան արդիւնաւոր գործունէութեան
համար անհրաժեշտ երկրորդ զաղտնիքն այն կը հարկադրէ այն աստի-
ճան բազմացնել ժողովուրդին թերութիւնները, անոր տոկորութիւննե-
րը, կիրքերն ու հասարակաց կենսակցութեան կանոնները, որ ո՛չ ոք կա-
րենայ շտկել այս քառքը, իսկ մարդիկ հասնին այն վիճակին, որ չկա-
րենան այլեւս իրար հասկնալ:

Այս գործելակերպը, վերոյիշեալ յաջողութենէն զատ, իրեն
արդիւնը՝ պատակտունը պիտի ծաւալէ բոլոր մասերուն մէջ եւ պիտի
տարանջատէ բոլոր միատարր ոյժերը, որոնք դեռ են կը յամառից մե-
զի չիպատակիլ: Անիկա պիտի վիատեցնէ անհատական ամէն նախա-
ձեռնութիւն, որքան որ ալ մտացի ըլլայ ան եւ աւելի հզօր պիտի ըլլայ,
քան այն միլիոնաւոր մարդիկը, որոնք մէջ որոմը սերմանցնինք: Քրիս-
տոնեայ հասարակութեանց շարժումներուն այնպիսի ուղղութիւն մը
պէտք է տանք, որ անոնց ձեռքերը յուսահատօրէն անգօր ըլլան նա-
խաձեռնութիւն պատանջող ամէն հարցի առջեւ:

Անսահման ազատութեան վարչակարգին տակ ի գործ դրուող
ճիգը անգօր է, որովհետեւ կը բախի ուրիշ ի գործ դրած ազատ ճիգը-

րուն: Ասկէ կը ծագին ձախողանքներ եւ իկայաբախութեան յամառ բա-
րոյալական պայքարներ: Այսպիսի ազատութեան քրիստոնեաները այն
աստիճան պիտի սպառենք, որ *զանոնք պիտի ստիպենք մեզի մատու-
ցել միջազգային իշխանութիւն մը:* Իսկ այս իշխանութեան օրէնքները
այնպէս մը պիտի ըլլան, որ կարենան ծծել աշխարհի բոլոր պետու-
թեանց ոյժերը՝ *ատանց բայքայելու զանոնք, եւ կազմեն Գերագոյն Կա-
ռավարութիւն մը:*

Այսօրուան կառավարութեանց տեղը պիտի դնեն խրտոխկալ
մը, որ պիտի կոչուի *«Գերագոյն Կառավարութեան Վարչութիւնը»:* Ա-
նոր ձեռքերը երկնցած պիտի ըլլան բոլոր ուղղութիւններով եւ անոր
կազմակերպութիւնը պիտի ըլլայ այնքան իսկալ, որ ո՛չ մէկ պետութիւն
պիտի կրնայ խուսափիլ անոր լուծէն:

ԳԼՈՒԽ Զ.

Ամփոփում – *Մենանշրոհները: Քրիստոնեաներու հարստու-
թիւնները այս մենանշրոհներէ կախում ունին: Իր կալուածական
հարստութենէն զրկուած ազնուականութիւնը: Անետուրը, ճարտա-
րարութեան եւ շահադիտութիւնը: Պերճանքը: Օրավարձերու եւ կեն-
սանիքերու զիններուն քարծրացումը: Անիշխանութիւնն ու զինովութի-
ւնը: Տնտեսագիտական տեսութեանց քարոզութեան ծածուկ նշանա-
կութիւնը:*

Ապագային պիտի ստեղծենք իսկալ մենանշրոհներ, հարստու-
թեան վիթխարի աւազաններ, որոնցմէ կախում պիտի ունենան մինչեւ
իսկ քրիստոնեաներու մեծ հարստութիւնները, այն աստիճան, որ պի-
տի կ'անուրից այս վերջինները, ինչպէս կը կ'անուրից պետութեան մը
վարկերը քաղաքական աղետի մը վաղորդայինը:

Պարոնք յը տնտեսազէտներ, որ մերկայ էք հոս, հաշուեցէք
այս կարգադրութեան նշանակութիւնը:

Կարելի բոլոր միջոցներով պէտք է շեշտենք մեր Գերագոյն Կա-
ռավարութեան կարներութիւնը, մերկայացնելով զայն իրեն պաշտ-
պանն ու վարձատրիչը ամէն անոնց, որ կամովին կ'ենթարկուին անոր:

Քրիստոնեաներու ազնուականութիւնը, իրեն քաղաքակալ
ոյժ, անհետացած է: Այլեւս անով զբաղելիք չունենք: Ասկանց, իրեն
կալուածային ինչիչ սեփականատէր, ան մեզի կրնայ վնասել՝ իր եկա-
րատներու անկախութեան չափին համեմատ: Ուրեմն, մեզի համար
թացարձակապէս պարտադիր է զայն զրկել իր կալուածներէն: Ասոր
յուսագոյն միջոցն է աւելցնել կալուածային սեփականութեան տուրքը,
որպիսի պարտքերով կուտակուի ան: Այս միջոցները բացարձակ

հպատակութիւն պիտի պարտադրեն կալուածային սեփականատիրութեան:

Քրիստոնեայ ազնուականները, հօրնէն մինչեւ զաւակը վարժուած չլլալով սակաւապետութեան, բոլորովին պիտի փճանան:

Միաժամանակ, ուժգոծորէն պէտք է պաշտպանենք առեւտուրն ու ճարտարարուեստը եւ ծառայեալարքար շահադիտութիւնը, որ իբրեւ փոխարինող ազդակ կը մասնաէ ճարտարարուեստին: Առանց շահադիտութեան, ճարտարարուեստը պիտի բազմացնէր անհատական դորամազուլիներն ու բարելաւէր երկրագործութիւնը, կալուածային սեփականատիրութիւնն ազատելով կալուածային դրամատուներու փոխատուութեանց հետեւանքով ստեղծուած պարտքերէն: ճարտարարուեստը հողէն պէտք է խլէ աշխատանքին եւ դրամազուլիսին պտուղը եւ շահադիտութեան միջոցով մեզի տայ աշխարհի ամբողջ ոսկին: Այսպէս, քրիստոնեաները, բոլորն ալ անտուելով ընչազուրկներու դասակարգը, ծունկի պիտի գան մեր առջեւը, միայն ու միայն գոյութեան իրաւունք ունենալու համար:

Քրիստոնեաներու ճարտարարուեստը փճացնելու համար, շահադիտութեան հետ միասին, պիտի գարգացնենք նաեւ ձգտումը դէպի պերճանք, որ ամէն ինչ կուլ կու տայ:

Պիտի բարձրացնենք օրավարձերը, որոնք, սակայն, ոչ մէկ օգուտ պիտի ապահովեն բանուորներուն, որովհետեւ, միաժամանակ, յառաջացուցած պիտի ըլլանք կենսամիսքերու տղութիւնը, զոր երկրագործութեան եւ կենդանաբանութեան անկման պիտի վերագրենք: Ասկէ զատ, ճարտարութեն եւ խորապէս պիտի աւերենք արդիւնաբերութեան ակերը, վարժեցնելով բանուորները անհիշամութեան եւ զինուութեան, միաժամանակ ձեռք առնելով ամէն կարելի միջոց՝ արքանափառ քրիստոնեաները աշխարհի երեսէն մաքրելու համար:

Կացութեան ճշմարիտ պատկերին կանխահաս յայտնութիւնը արգիլելու համար, պիտի սքօղենք իրական նպատակները, իբրեւ թէ բանուորական դասակարգերուն ծառայելու եւ այսօր մեր ստրկեցուցած տնտեսագիտական մեծ սկզբունքները տարածելու ցանկութեամբ:

ՉԼՈՒՄ Ե.

Ամփոփում — *Ինչո՞ւ պէտք է աւելցնենք սպառագիտումները:*

Խմորումներ, պատակտումներ եւ ատելութիւն ամբողջ աշխարհի մէջ: Մասնակի եւ ընդհանուր պատերազմներով քրիստոնեաներու ընդդիմութեան գաղտնի: Գաղտնապահութիւնը՝ քաղաքականութեան մէջ

յարդոցութեան զրաւականն է: Մամուլը եւ հանրային կարծիքը: Ամենիկեան, ճափոնական եւ չինական բնղանօքները:

Ապառազիտումներու եւ ոստիկանական ոյծերու շատցումը անհրաժեշտ յանելուածն է մեր պարզած ծրագրին: Բոլոր պետութեանց մէջ, մեզմէ զատ այլեւս գոյութիւն պէտք է ունենան միայն եւ միայն ընչազուրկներու զանգուածներ, մեզի նուիրուած կարգ մը միլիոնաւորներ, ոստիկաններ եւ զինուորներ:

Ամբողջ Եւրոպայի, ինչպէս աշխարհի մնացեալ մասերուն մէջ պէտք է արձարծենք խտուութիւններ, պատակտումներ եւ ատելութիւն: Հետեւ երկու է: Անկ կողմէն՝ յարգանք պիտի պարտադրենք բոլոր երկիրներուն, որոնք պիտի հասկնան, թէ մեր ուզածին պէս կրնանք անհիշանութիւն յառաջացնել կամ կարգ-կանոն վերահաստատել: Այսպիսով, բոլոր այս երկիրները պիտի վարժուին մեզ իբրեւ անհրաժեշտ բեռ նկատել: Միւս կողմէն՝ մեր սաղոթանքները իրար պիտի խառնեն բոլոր այն թելերը, զորս լարած ենք պետութեանց կառավարութիւններուն մէջ՝ քաղաքականութեան, տնտեսական համաձայնութեանց եւ սեղանաւորական պարտաւորութեանց միջոցով: Մեր նպատակն էջ յարդոյելու համար պէտք է մեծ խորամանկութիւն ցոյց տանք նախապատրաստական բանակցութեանց ընթացքին: Բայց ինչ կը վերաբերի այսպէս կոչուած պաշտօնական լեզուին, այստեղ պիտի հետեւինք հակառակ գործելակերպի մը եւ պարկեշտ ու զիջող պիտի երեւինք, այնպէս որ քրիստոնեաներու ժողովուրդներն ու կառավարութիւնները, զորս վարժեցուցած ենք տեսնել միայն մեր ներկայացուցած պատկերը, անգամ մըն ալ, մեզ, որպէս մարդկային սերունդի բարեբարներն ու փրկիչները պիտի նկատեն: Ի դէմս ամէն ընդդիմութեան, պէտք է ի վիճակի ըլլանք պատերազմի մղելու մեր դէմը ելլելու համարձակող երկրորդ որացիները: Իսկ եթէ այդ որացիները համարձակին համաձայնել մեզի դէմ, այն առեւն պէտք է ետ մղենք զանոնք՝ ընդհանուր բախումի մը միջոցով:

Քաղաքականութեան մէջ յաջողելու ամենէն ապահով ճամբան՝ կատարուած ձեռնարկներու վերաբերմամբ զարտնապահութիւնն է: Պիւսանազտին խօսքը պէտք էլ համապատասխանէ անոր գործին: Քրիստոնեայ կառավարութեանց պէտք է պարտադրենք գործել համաձայն այս ծրագրին, զոր գործարութեան դրած ենք ընդարձակ սահմանի մը մէջ եւ որուն յաջողութիւնը կը մտնենայ արդէն: Գանրալին կարծիքը, զոր մեծ ոյծ մը հանդիսացող մամուլը դրած է մեր տրամադրութեան տակ, մեզի պիտի օգնէ այս գտնիլի վրայ: Իրապէս, քանի որ բացառութիւններ զատ, զորս անելող է հաշուի առնել, մամուլը անբողութեամբ արդէն մեզմէ կախում ունի:

Կարճ խօսքով և ամփոփելու համար երգրայի քրիստոնեայ պետութիւնները հպատակեցնելու դրութիւնը, ասոնցմէ ռեւէ մէկուն դէմ ցոյց պիտի տանք մեր ոյժը, սահաբեկելով զայն, եւ, եթէ երբեք պատահի որ բոլորն ալ մեզի դէմ ելլեն, այն ատեն պիտի պատասխանենք անբրիկեան, ճափոնական եւ չինական զենքերով:

ՉԼՈՒԽ Ը.

Ամփոփում – Դատական իրաւունքի երկդիմի բացատրութիւնը: Մատնական վարչաձեռի գործակիցներ: Մասնաւոր դպրոցներ եւ ամբողջովին մասնաւոր բարձրագոյն կրթութիւն: Միլիոնատէր տնտեսագետներ: Որո՞նց պէտք է վստահինք պատասխանատու դիրքերը ղեկավարութեան մէջ:

Պէտք է իւրացնենք բոլոր միջոցները, զորս մեր հակառակորդները կրնան գործածել մեզի դէմ: Դատական լեզուի նրորութեամբ եւ մկումութեամբ պէտք է գտնենք արդարացունը այն պարագային, երբ հարկ ըլլայ յայտարարել որոշումներ, որոնք կրնան շատ յանդուգն ու անարդար նկատուիլ, որովհետեւ մեզի համար նպաստաւոր է այս որոշումներն արտայայտել այնպիսի պայմաններու տակ, որոնք պահելով իրենց օրինաւոր բնոյթը, պիտի ունենային նաեւ բարոյական բարձր արժեքներու երևոյթը: Մեր վարչակարգը պէտք է շրջապատուի քաղաքակրթութեան այն բոլոր ոյժերով, որոնց մէջ պիտի գործէ: Ան լրագրողներով, փորձառու դատաւորներով, վարչական պաշտօնատարներով, դիւանագէտներով, վերջապէս՝ մասնաւոր վարժարաններու մէջ եւ մասնաւոր բարձրագոյն գարգացումով նախապատրաստուած մարդոցմով պիտի շրջապատուի: Այս մարդիկը պիտի գիտնան ընկերային գոյութեան բոլոր գաղտնիքները, քաղաքականութեան տառերով ու բառերով կազմուած բոլոր լեզուները, ամենք պիտի գիտնան մարդկային բնութեան բոլոր թերութիւնները, անոր բոլոր զգայուն լայնէր, որոնցմով պիտի գիտնան խաղալ: Այդ լայրեւն են քրիստոնեաներու ձգտումները, ամոնց պակասութիւնները, առաքինութիւններն ու չարութիւնները, ամոնց մասնաւոր օրէնսդրութիւններն ու կարգերը: Դասկընայի է, որ մեր կառավարութեան այս մտաւորական գործակիցները պիտի չառնուին քրիստոնեաներու շարքերէն, որոնք վարժուած են իրենց վարչական ծառայութիւնը մատուցել առանց հետաքրքրելու անոր օգուակարութեամբ: Քրիստոնեաներու վարչական պաշտօնատարները առանց կարգալու կը ստորագրեն պաշտօնագրերը: Անոնք շահէ կամ փառաձոյութեմէ մղուած կը պաշտօնավարեն: Մեր կառավարութիւնը պիտի շրջապատենք տնտեսագէտներու ամբողջ բազմու-

թեամբ: Միա՞ թէ ինչու աւելի նպաստաւոր տնտեսական գիտութիւնները պէտք է սորվեցնել հրեաներուն: Նմանապէս, պիտի շրջապատուինք սնկաւաւորներու, գործարանատէրերու ու դրամատէրերու եւ մանաւանդ միլիոնատէրերու բազմութեամբ մը, որովհետեւ, կարճ խօսքով, դրամն է որ պիտի վճռէ ամեն ինչ:

Կարճ ժամանակամիջոց մը եւ մինչեւ որ կարելի ըլլայ մեր պետութեան պատասխանատու պաշտօնները անվտանգ կերպով վստահիլ մեր հրեա եղբայրներուն, պիտի վստահինք զանոնք այնպիսի նկարագրով եւ անցեալով անձերու, որ ամոնց եւ ժողովուրդին միջեւ անդուռ մը բացուի: Իսկ մեր հրամաններուն անաստելու պարագային, դատապարտութիւնն ու աքսորը պիտի սպասեն ամոնց, այնպէս որ պարտաւորուած պիտի ըլլան միշտ պաշտպանել մեր շահերը մինչև իրենց վերջին շունչը:

ՉԼՈՒԽ Թ.

Ամփոփում – Մատնական սկզբունքներու կիրարկումը՝ ժողովուրդներու դաստիարակութիւնը վերամշակելու նպատակով: Մատնաներու նշանաբանը: Դաստիարակութեան կարեւորութիւնը: Մատնականութեան տիրաբնութեան: Միաբնակումը: Մատնականութեան ծառայողները: Քրիստոնեայ պետութեանց արթուն եւ կոյր ոյժերը: Ժողովուրդներու մասնակցութիւնը իշխանութեանը: Ինքնամատոյց ազատականութիւնը: Կրթութեան եւ դաստիարակութեան սեփականացումը: Օրէնքներու մեկնաբանութիւնը: Ստորեկոնայ երկարտոյնները:

Մեր սկզբունքները կիրարկելու միջոցին ուշադրութիւն ըրէք նկարագրին այն ժողովուրդին, որու ծոցին մէջ կը գտնուիք եւ կը գործէ: Ժողովուրդներու զարգացման վերամշակումն առաջ՝ այս սկզբունքներու ընդհանուր եւ միատեսակ կիրարկումը չի կրնար յաջողիլ: Սակայն, եթէ կիրարկենք զանոնք խոտեւութեամբ, պիտի դիտար տասնամեակ մը չանցած, ամենէն յամառ նկարագրին իսկ փոխուած պիտի ըլլայ եւ մենք ժողովուրդ մը ալ աւելի պիտի ունենանք մեր հրամաններուն տակ:

Երբ պիտի գայ մեր թագաւորութիւնը, «Ազատութիւն, Դաստարութիւն, Եղբայրութիւն» եղող մեր նշանաբանը պիտի փոխարինենք ոչ թէ ուրիշ նշանաբանով մը, այլ՝ այս միեւնոյն բառերով, եւ պիտի թանգը՝ Ազատութեան իրաւունքը, Դաստարութեան պարտականութիւնը եւ Եղբայրութեան իտէալը: Ցուլը պիտի թունենք իր եղչիւրներէն: Ադարեւ, մերիմէն զատ բոլոր միւս կառավարութիւնները բաճրեցինք, հակառակ անոր, որ ամոնցմէ շատերը դեռ գոյութիւն ունին իրաւապէս:

Մեր օրերուն եթ պետութիւն մը բողոքի ծայն բարձրացնէ մեզի դէմ, այդ բրած պիտի ըլլայ ձեռակազմունքն եւ ըստ մեր ցանկութեան ու հրամանին, որովհետեւ անոր հակառակակամութիւնը պէտք է մեզի՝ մեր փոքր եղբայրները կարենալ կառավարելու համար: Աւելի պիտի չծանրանանք այս մասին, որովհետեւ մեր խոսակցութեանց ընթացքին այս նիւթին շուրջ յաճախ արտայայտուեցանք:

Իրականից մէջ, այլեւս խոչընդոտներ չկան մեր առջեւ: Մեր Գերագոյն Կառավարութիւնը կը գտնուի օրէնքներ աւելի բարձր պայմաններու տակ, զորս կ'որակենք հզօր ու ազդու բառով մը՝ «Տիքաբարութա»: Ամենայն գիտակցութեամբ կրնանք ըսել, թէ արդէն իսկ մենք ենք օրէնսդիրները: Դատավիճիւններ կ'արձակենք, մահապատիժներ կը հրամայենք եւ ներումներ կը շնորհենք. մեր բանակներու ղեկավարներուն նման բառած ենք սպարապետի ծիւն վրայ: Ուժեղ կերպով պիտի կառավարենք, որովհետեւ ի ձեռին ունինք մնացորդները մասի մը, որ հզօր էր ատենօք, բայց այսօր մեզի ենթարկուած է: Անահման փառամոլութիւնները, բոցավառ անկշուրքիւնները, անողոր փոխձառութիւններն ու ատելավառ կիրքերը մեր ձեռքերուն մէջ ընճած ենք:

Մեզմէ դուրս կու գայ ահաբեկումը, որ ամէն ինչ ողորդած է: Մեր ծառայութեան մէջ ունինք ամէն կարծիք եւ ամէն սկզբունք մարդկի միապետութեանց վերահաստատիչներ, ամբոխավարներ, ընկերակարականներ, համայնակարներ եւ ամէն կարգի ցնորամիտներ: Անողոր աշխարհը կը գործածենք՝ մեզի ծառայեցնելու համար: Ասոնք ամէն մէկը կողովուն կը փորձ իշխանութեան վերջին մնացորդները եւ կը ջանայ տապալել ամէն ինչ որ կանգուն մնացած է: Բոլոր պետութիւնները կը տառապին այս գարափարներէն, հաճախութեամբ կը փնտնեն եւ պատրաստ են ամէն ինչ զոհելու՝ ի սեր խաղաղութեան: Ասկայն, խաղաղութիւն պիտի չպարգեւենք անոնց, մինչեւ որ խոնարհօրէն եւ ատենց վերապիտութեան չճանչնան մեր Գերագոյն Կառավարութիւնը:

ժողովուրդը սկսաւ արդալակել, թէ ընկերային հարցը պէտք է լուծել միջազգային համաձայնութեամբ: Ժողովուրդին մասերու բաժանումը, սակայն, բոլորն ալ մեր տրամադրութեան տակ դրած է, որովհետեւ մրցակցական պայքարի մը ոյժ տալու համար դրամի պէտք կայ, իսկ դրամ միայն մենք ունինք:

Պէտք էր վախճայից արքաներու՝ մշտարթուն ոյժին՝ ժողովուրդի կոյր ոյժին հետ կնքելիք զինակցութենէն, բայց մենք, նմանօրինակ հասանակամութեան մը դէմ ամէն կարելի միջոց ձեռք առած ենք: Այս երկու ոյժերուն միջեւ փոխադարձ ահաբեկման պատը բարձրացուցած ենք: Այս ձեւով, մեր յեմարանը կը մնայ ժողովուրդին կոյր ոյժը եւ մենք միակն ենք զայն առաջնորդելու համար: Ու պիտի գիտնանք զայն ապահով կերպով դէպի մեր նպատակը առաջնորդել:

Որպէսզի այս կոյր ոյժը չկարենալ ձերբազատիլ մեր առաջնորդութենէն, պարտաւոր ենք ժամանակ առ ժամանակ ուղղակի շինման գալ անոր հետ, եթէ ոչ անճամբ, գէթ մեր ամենէն հասատարիմ երբայրներուն միջոցով:

Երբ մեզնցուած կառավարութիւն մը դառնանք, ժողովուրդին անճամբ պիտի խօսիցնք հանրային հրապարակներու վրայ, եւ մեզի նպատակը ոգիով անոր պիտի տրվեցնենք ջարդաքականութեան կերպերեւալ խնդիրները: Մեր կառավարութեան ներկայացուցիչի կամ նոյն ինքն թագաւորին կողմէ ըսուելիք խօսքը անկարելի է, որ անմիջապէս չինձեցուի ամբողջ պետութեան մէջ, որովհետեւ ըսուածները իրենէ բերան արագօրէն պիտի տարածուին:

Քրիստոնեաներու հաստատած կարգերը անժամանակ կերպով բանդիլ խուսափելու համար, խոհեմօրէն բախանցած ենք անոնցմէ ներս եւ ձեռք առած ենք անոնց մեքենականութեան զսպանակները: Այս զսպանակներու միջոցով հաստատուած կարգուսարքը խիստ էր, բայց արդար: Անք փոխարինեցինք զայն՝ միայն մեր կամբն կախում ունեցող բունպետական անկարգութեան մը: Մասնակցեցանք ընտրութեանց, մամուլի, անհատական ազատութեան, արդարաւատութեան եւ մասնաւոր զատիարակութեան եւ կրօնքան, որոնք ազատ գոյութեան անկիւնաքարերը կը կազմեն: Պղտորեցինք, անսանձացուցինք եւ սպականեցինք քրիստոնեայ երիտասարդութիւնը՝ մեզմէ ներշնչուած սկզբունքներու եւ տեսութեանց վրայ յենուով, հակառակ անոր որ անոնց տուտ ըլլալը մենք գիտիցնք:

Առանց ըստ էութեան փոխելու գոյութիւն ունեցող օրէնքները, այլ պարզապէս հակասական մեկնաբանութիւններով այլափոխելով զանոնք, յաջողեցանք հսկայական արդիւնքներ ձեռք ձգել: Սկզբները արդիւնքներն այն եղան, որ մեր մեկնաբանութիւնները ծածկեցին օրէնքները, զորս յետոյ բոլորովին հեռացուցին կառավարուողներու տեսողութենէն, մինչեւ որ այս վերջինները այնքան խառնաշփոթ օրէնսդրութեան մը մէջ իրենք զիրենք իսկ զանազանելու անկարող եղան: Անկէ ծագում առաւ եւ խղի դատարաններու տեսութիւնը:

Կ'ըսէք, թէ բազմութիւնները զէն ի ձեռին մեզի դէմ պիտի ելլեն՝ եթէ կանուխէն հասկնան եղածը: Այս պարագային համար, սակայն, կրեմուտքի բոլոր երկրներուն մէջ ի ձեռին ունինք այնքան զարիւրելի միջոց մը, որ ամենէն խիզախ հոգիներն անգամ պիտի դողան: Բոլոր մայրաքաղաքներու մէջ հիմնաւորէմ պիտի շինուին տոտրերկեայ երկաթուղիներ, զորս օտը պիտի հանենք, ինչպէս օտը պիտի հանենք երկրին բոլոր կազմակերպութիւններն ու դիւանաւորները:

ՂԼՈՒԹ Ժ.

Ամփոփում – Իրերու ոյժը բարդարկանութեան մէջ: Ստորութեան հնարագիտութիւնը: Մատոններու պետական հարուածը ի՞նչ կը խոստանայ: Ուղղափառ ջրուն: Իճննագնահատումը: Մատոններու պետերը: Մատոնականութեան ներշնչող առաջնորդը: Օրէնտրական հաստատութիւնները եւ անոնց գործունէութիւնը: Ազատականութեան բոյնը: Աստիճանորոշութիւնը կուսակցութեանց պատակտուններու դպրոցն է: Ժողովրդավարական ժամանակագրութիւնը: Նախագահները մատոնականութեան ստեղծագործութիւնն են: Նախագահներու պատասխանատուն: Խարտութիւնը: Խորհրդարանին եւ Նախագահին դերը: Մատոնականութիւնը օրէնտրական ոյժ է: Ժողովրդավարական նոր Սահմանադրութիւնը: Ուստուն դէպի մատոնական միապետութիւն: Տիեզերական բազաւորի գահակալութեան պայտը: Յիւանդութեանց փոխանցում եւ մատոնականութեան այլ չարիքները:

Կը կրկնենք այսօր մինչեւ հիմա մեր ըսածները եւ ձեզմէ կը խնդրենք յիշել, թէ կատակարութիւններն ու ժողովուրդները կը դիտեն իրերու արտաքին երեւոյթները միայն: Արդէն ինչպէ՛ս պիտի գտնազանեն անոնց ներքին նշանակութիւնը, երբ անոնց ներկայացուցիչները միայն գրասենյու մասին կը խորհին: Այս մանրամասնութիւնը գիտնալը մեծ կարեւորութիւն ունի մեր բարդացկանութեան համար: Անկիպ պիտի օգնէ մեզի, երբ սկսիմք իշխանութեան, խօսքի եւ մամուլի ազատութեան, խղճի ազատութեան, ընկերակցութեան իրաւունքին, օրէնքի առջեւ հաւասարութեան, ինչքի եւ բնակարանի անձեռնմխելիութեան, տուրքերու եւ օրէնքներու յետադարձ ոյժին բաշխման վերաբերեալ վէճերը:

Բոլոր ստունք այնպիսի խնդիրներ են, որ բացէ ի բաց եւ անմիջապէս պետք չէ վնասել ժողովուրդին: Այն պարագային երբ վնասելը անխուսափելի պիտի դառնայ, պետք չէ որ մէկիկ-մէկիկ յիշտասելենք զանոնք, այլ ամփոփ կերպով պիտի ըսենք, որ նորագոյն իրաւունքի սկզբունքները ծանցուած են մեր կողմէ: Այս լուսութիւնը կարելոր է, որովհետեւ յիշատակումը սկզբունք մը ազատ կը ծօղ մեզ բացառութիւն նկատելու այս կամ այն, եւ ասիկա՝ առանց նշմարուելու, մինչդեռ, յիշատակելու պարագային, պետք պիտի ըլլար ընդունիլ զգոնք անվերապահօրէն:

Ժողովուրդը մասնաւոր սեր եւ մեծ գնահատանք ունի տաղանդաւոր քաղաքագետներու հանդէպ եւ անոնց բոլոր չափազանցութիւններուն խօսքով միայն կը պատասխանէ: Խարտութիւն մըն է այս, բայց որքան վարպետորդի: Ստորութիւն մը, բայց որքան ճարպիկ: Որքան ամբարտաւան անամօթութիւն:

Կը խորհինք մասնակից դարձնել բոլոր ազգերը հիմէն բարձրացուելիք նոր շէնքի մը կառուցման, որուն կատակագիծը մենք պատրաստած ենք: Միա թէ ինչու՞ պետք է ձեռք ձգենք հոգեկան այն ոյժն ու քայլութիւնը, որոնք, յանձնի մեր հիմնադիրներուն, պիտի փշրեն ամէն խնչընդոտ մեր ճանքուն վրայ: Երբ իրականացնենք մեր պետական հարուածը, պիտի ըսենք ժողովուրդներուն:

«Ամէն ինչ գարուիտի կերպով գէ ընթացաւ, բոլորն ալ իրենց տոկալու կարողութենէն անկի տուժեցին: Չեր մտտահոգութեանց պատճառները, ազգութեանց սահմանները, դրամներու տարբերութիւն մենք կը վերացնենք: Անկասկած, ազատ էք հնազանդութիւն երդնուլ մեզի, բայց կրնա՞ք գիտակցօրէն ընել ասիկա, մեզի ճնջալուցիչ փորձելէն առաջ»:

Այն առեւ մեզ պիտի աստուածացնեն եւ յուսադրութեանց միակամ խանդավառութեան պիտի կրեն մեզ յարթանկալօրէն: Ուղղափառ ջրուն, զոր մեր գահակալութեան գործիքը դարձուցինք եւ որուն վարժեցուցինք նաեւ մարդկութեան ստորին խաւը կազմող զանազան փոխադարձ հասկացողութեանց եւ խումբերու միացման շնորհիւ, վերջին անգամ մըն ալ պիտի խաղայ իր դերը, որպէսզի արտայայտ մարդկութեան միակամ ցանկութիւնը՝ մեզ հաստելլ առաջ մօտեն ճանչնալու ուղղութեամբ:

Այս նպատակով, պետք է ընդհանրացնենք ուղղափառ ջրուն ամէնուն համար, առանց դասակարան եւ ընտրական արձանագրութեանց զանազանութեան, որպէսզի հաստատենք մեծամասնութեան բացարձակապետութիւնը, զոր չենք կրնար յաջողցնել զարգացած դասակարգերու միջոցով: Այս ձեռով, բոլորն ալ սեփական արժէքի զապախարհ վարժեցնելով, պիտի քանդենք քրիստոնէական ընտանիքի կարեւորութիւնն ու անոր դաստիարակչական արժէքը, պիտի արգիւնենք անհատականութեանց յայտնուելը, ժողովուրդը անոնց թոյլ պիտի չտայ հրապարակ զայ եւ խօսիլ: Անկիպ վարժուած է հնազանդիլ միայն մեզի, որովհետեւ մենք կը վճարենք անոր հնազանդութիւնն ու ընծայած ուշադրութիւնը: Այսպիսով, ժողովուրդներէն պիտի ստեղծենք ոյժ մը, այնքան կոյր, որ չկարենայ շարժիլ առանց առաջնորդուելու մեր գործակալներէն, զորս նշանակած պիտի ըլլանք իր վարչներուն տեղը: Ան պիտի ենթարկուի այս վարչաձեռնից, որովհետեւ պիտի հասկնայ, որ իր շահերը, ստանալիք նուէրներն ու ամէն տեսակ արտիքները նոր ղեկավարներէն կախում պիտի ունենան:

Գործունէութեան ծրագիր մը պետք է ամբողջովին պատրաստուի մէկ անձի կողմէ, որովհետեւ անկապակից բան մը պիտի ըլլար ան, եթէ շատ մը անձերու յամբձուէր անոր խմբագրութիւնը: Այս պատճառով, կրնանք ծանօթանալ ծրագրի մը, բայց չենք կրնար վիճիլ անոր մասին, որպէսզի չփճացնենք անոր ներշնչելի բնույթը, անոր մա-

սերու կապակցութիւնը, գործնական ոյժը եւ անոր ամէն մէկ կէտին գաղտնի նշանակութիւնը: Ուղղափառ քուն կրնայ փնթիլ եւ խոր-խափել անոր շուրջը: Ան պիտի պատէ հետեւերը բոլոր սխալ ընթացումներուն եւ այն միտքերուն, որոնք պիտի չկենան նշմարել առաջադրուած նպատակին խորքն ու կապակցութիւնը:

Մեր ծրագիրները պէտք է լաւ կազմուած եւ ուժեղ ըլլան: Սիւս՝ քէ ինչն է մեր դեկլարաիոն համեմարող աշխատութիւնը պետք չէ քազմութեանց ոտքերուն առջեւ նետենք, ոչ ալ զայն սահմանափակ մասի մը տրամադրենք:

Այս ծրագիրներն առայժմ պիտի չտապալեն պետական նորազոյն հիմնարկութիւնները. պիտի փոխեն միայն բնոյթն ու զարգացումը անոնց տնտեսութեան, որ, այսպիսով, պիտի ենթարկուի մեր ծրագիրներու ուղղութեան:

Գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ, զանազան անուններու ներքեւ, գոյութիւն ունին այսպիսի բաներ՝ ներկայացուցչութիւն, նախարարութիւններ, ծերակոյտ, պետական խորհուրդ, օրէնսդրական մարմին եւ գործադիր իշխանութիւն: Հարկ չկայ բացատրել ձեզի այս հիմնարկութեանց՝ իրարու միջեւ ունեցած յարաբերութեանց մեքենակազմութիւնը, որովհետեւ ձեզի լիովին ծանօթ է այս բոլորը: Նշեցէք միայն, թէ այս պետական հաստատութիւններէն իւրաքանչիւրը կը համապատասխանէ պետութեան լուրջ մէկ գործին. կը խնդրենք, նշեցէք մնամապէս, որ լուրջ կը կոչենք գործը եւ ոչ թէ հիմնարկութիւնը: Ուրեմն հիմնարկութիւնները չէ՛, որ կարելու են, այլ՝ անոնց գործունէութիւնը: Այս հիմնարկութիւնները իրենց մէջ կ'ամփոփեն պետութեան մը բոլոր գործերը՝ անոնց վարչական, օրէնսդրական եւ գործադիր գործունէութիւնները: Այս պատճառով ալ ամէր կը գործեն պետական օրկանիքի մէջ այնպէս, ինչպէս գործարանները՝ մարդկային մարմնոյն մէջ: Եթէ վնասենք պետական մեքենակազմութեան մէկ մասին, պետութիւնը պիտի հիւանդանայ, ինչպէս մարդկային մարմինը, եւ պիտի մեռնի:

Երբ պետութեան մը օրկանիքի մէջ ներառլենք ազատականութեան բոյնը, անոր ամբողջ քաղաքական կարողութեանը կը փոխուի: Պետութիւնները կը վարակուին մահացու հիւանդութեանը՝ **արեան տարբադարութեանը**: Այնուհետեւ անոնց կը մնայ միայն սպասել իրենց հոգեւոր փախճահին:

Ազատականութենէն ծագում առին սահմանադրական վարչակարգերը, որոնք, քրիստոնեաներուն համար փոխարինեցին փրկարար միապետութիւնը: Իսկ սահմանադրութիւնը, ինչպէս զիտեք, լոկ ոկոյող մըն է պառնադատներու, տարախորտութեանց, վէճերու եւ կողմերու ամուլ խորվարութեանց, մէկ խաւքով՝ այն ամէն բանի, որ կրնայ քայքայել պետութեան մը անհատականութիւնը: Բեմն ու մամուլը անգործունէութեան եւ անկարողութեան դատապարտեցին վարիչները

ու զանոնք անպէտ կամ նուազ անհրաժեշտ դարձուցին: Ասով կը բացատրուի անոնց յետագայ տապալումը: Այն ատեն, հանրապետութեան հիմնումը կարելի կը դառնայ, այն ատեն վարիչը կը փոխարինենք ծաղրակար կառավարութեանը մը եւ նախագահով մը, որ կը քաջշուի մեր ստեղծագործութեան, մեր ստրուկներու բազմութեան մէջ: Ասիկա կը հանդիսանայ քրիստոնեայ ժողովուրդի մը կամ քրիստոնեայ ժողովուրդներու կողմէ պատարաստուած ականքն ինքն:

Ավագային պիտի ստեղծենք նաեւ նախագահներու պատասխանատուն: Այն ատեն, առանց արգելքի պիտի իրագործենք արարքներ, որոնց համար մեր անդէմ ստեղծագործելը պատասխանատու պիտի ըլլայ: Մեր ինչ հոգը, եթէ երբեք պիտի նօսրանան իշխանութեանց վրայ այք ունեցողներու շարքերը, եւ, նախագահներու պակասին հետեւանքով, երկիր մը ամբողջովին փոսցնելու ի վիճակի անշարժութիւններ յառաջ պիտի գան:

Այս արդիւնքը մեքք ձգելու համար, սաղրանքներ պիտի նիւքենք յաջողցնելու համար ընտրութիւնը այնպիսի նախագահներու, որոնց անցնելը արատաւորուած է անարդ արտրոջով մը:

Մերկացումներու վախը, - որ իշխանութեան զուլխն անցնող ամէն անձի յատկանշիչն է, - իր առանձնաշնորհները պահելու ցանկութիւնը եւ իր աստիճանին իրաւունքը եղող օգուտներն ու պատիւները զանոնք պիտի դարձնեն մեր իրահանգներու հաստատրած գործադրիչներ: Խորհրդարանը պիտի ծածծէ, պիտի պաշտպանէ եւ պիտի ընտրէ նախագահները, քայք մենք, խորհրդարանէն պիտի խլենք օրէնքներ առաջարկելու եւ զանոնք փոխելու իրաւունքը: Այս իրաւունքը պիտի տրուի պատասխանատու նախագահին, որ խաղալիք մը պիտի ըլլայ մեր ձեռքի մէջ:

Կառավարութեան ոյժը, անշուշտ, բոլոր յարձակումներուն քիւրալը պիտի դառնայ: Պաշտպանուելու համար, անոր իրաւունքը պիտի տանք պահանջելու ժողովուրդին դատաստանը, առանց սակայն այս վերջնոյն ներկայացուցիչներուն միջամտութեան. այսինքն՝ ան պիտի դիմէ մեր կոյր ծառային՝ ժողովուրդի մեծամասնութեան:

Ասկէ զատ, նախագահին պիտի տանք պատերազմ հռչակելու իրաւունքը: Պիտի արդարացնենք անոր այս վերջին իրաւունքը, ըսելով որ նախագահը, իրեւ երկրին բոլոր զինքն ույժերուն պետը, պիտէ է այս վերջինները ունենայ իր տրամադրութեան տակ, պաշտպանուելու համար հանրապետական ճոր Ասահմանադրութեանը, որուն պատասխանատու ներկայացուցիչը պիտի ըլլայ ինքը: Այս պայմաններու տակ, բանակին պետը պիտի գտնուի մեր ձեռքին մէջ, եւ, մեզմէ ոչ ոք պիտի դեկլարէ օրէնսդրական իշխանութիւնը:

Ներմուծելով հանրապետական Ասահմանադրութիւնը, խորհրդարանէն պիտի խլենք նաեւ հարցապնդումներու իրաւունքը՝ քաղա-

քական գաղտնիքները պահպանելու պատրուակին տակ: Եր Սահմանադրութեամբ, նուազագոյնի պիտի իջեցնենք երեսփոխաններուն քիւլը, որուն հետեւանցը պիտի ըլլայ քաղաքական կիրքերու միեւնոյն համեմատութեամբ նուազումը: Եթէ, հակառակ ամեն ակնկալութեան, քաղաքական այս կիրքերը դարձեալ երեսն գան այս փոքրաքիւ երեսփոխաններու մօտն ալ, այն ատեն բոլորովին պիտի ջնջենք գանոնը՝ դիմելով ժողովուրդի մեծամասնութեան:

Նախագահին կախում պիտի ունենայ խորհրդարանի ե ծերակոյտի նախագահին ու փոխ-նախագահին անուանումը: Եւ, խորհրդարանի տեսական նստաշրջաններուն տեղ պիտի բաւականանանք քանի մը ամիս միայն տեւելիք միտերով:

Ասկէ գատ, նախագահը, իբրև գործադիր իշխանութեան պետը, իրատեք պիտի ունենայ իրաւիւրելու եւ լուծելու խորհրդարանը, իսկ լուծելու պարագային՝ յետածգելու նոր իրաւիւրման ժամանակամիջոցը: Ասկայն, որպէսզ մեր հաստատած նախագահը այս բոլոր ապօրինութեանց հետեւանքներուն համար պատասխանատու չըլլայ, բան մը, որ պիտի վնասէր մեր ծրագիրներուն, - նախարարներուն եւ նախագահը շրջապատող միւս պաշտօնատարներուն պիտի ներշնչենք Սահմանադրութեան տրամադրութիւնները իրենց իսկ միջոցներով չարաչար գործածելու զաղափարը, որպէսզի անոր տեղը իրենք պատասխանատու ըլլան: Կը թելադրենք մանաւանդ այս դեղը վերապահել, ըստ նախապատուութեան՝ ծերակոյտին, պետական խորհուրդին եւ նախարարաց խորհուրդին, քան մեկուսի անձերու:

Նախագահը պիտի մեկնարանէ գոյութիւն ունեցող օրէնքները, գրք կարելի է մեկնարանել տարբեր ձեւերով եւ ըստ մեր ցանկութեան, իսկ երբ պէտք ըլլայ՝ մեր ցուցումներն փրայ պիտի քնք գանոնը: Յետոյ, իրատեք պիտի ունենայ առաջադրելու ժամանակաւոր օրէնքներ, առաջադրելու նոյն իսկ Սահմանադրութեան փոփոխութիւնը՝ պետութեան գերագոյն շահերու պատրուակին տակ:

Այս միջոցները հնարաւորութիւն պիտի տան մեզի քիչ առ քիչ, քայլ առ քայլ ջնջելու ամեն ինչ, որ սկիզբները, այսինքն գործի գուլիս անցած ատեննիս ստիպուած էինք ներմուծել պետութիւններու Սահմանադրութեանց մէջ: Այս կերպով եւ անտեսանելի ձեւով մը ջնջած պիտի ըլլանք բոլոր տեսակի Սահմանադրութիւնները, երբ մեր միապետութեան տակ բոլոր կառավարութեանց միացման պայր հնչէ:

Մեր միապետութեան ճանաչումը կրնայ իրականանալ Սահմանադրութեան ջնջումէն առաջ, եթէ խռովութիւններէ եւ իրենց վարիչներու բեքութիւններէն յոգնած ժողովուրդները արդարակէն.

- «Կենտեղէ՛ք զանոնք եւ տուէ՛ք մեզի տիեզերական թագաւոր մը, որ կարենայ մեզ միացնել եւ վերացնել մեր պառակտումներուն պատճառները, պետութեան եւ կրօնքներու սահմանները, պետու-

թեանց շահերը, թագաւոր մը, որ մեզի պարգեւէ այն խաղաղութիւնն ու հանգիստը, զոր չենք կրնար ձեռք ձգել մեր վարիչներուն եւ ներկա-յացուցիչներուն միջոցով»:

Պուք ալ լաւ գիտէք, որ մեր այս բաղձանքները իրագործելու համար, պէտք է շարունակ եւ բոլոր երկիրներու մէջ խանգարենք կառավարութեան եւ ժողովուրդին յարաբերութիւնները, որպէսզի արտաշխարհ յոգնեցնենք պատակտուններով, քշանութեամբ, ստելութեամբ, անօթութեամբ եւ հիւանդութեանց փոխանցումով, այնպէս որ քրիստոնեաները, մեր լոյի եւ անդրջական տիրապետութեան դիմել զատ ուրիշ փրկութիւն չգտնեն: Եթէ շնչելու ժամանակ տանք բոլոր ժողովուրդներուն, նպաստաւոր թուէն թերես քնալ չգայ:

ՂԼՈՒՄ ԺԱ.

Ամփոփում — *Եր Սահմանադրութեան ծրագիրը: Առաջարկուած պետական հարուածին շուրջ կարգ մը մանրամասնութիւններ: Քրիստոնեաները ոչխարներ են: Մասնակամութիւնն ու իր օրբակները եւ քրիստոնեայ... անատուները:*

Պետական խորհուրդը ներկայ պիտի գտնուի հեղինակութիւն տալու համար կառավարութեան ոյժին: Օրէնսդրական մարմինը, օրէնքներն ու պետին հրամանները խմբագրող պարզ վարչութիւն մը պիտի ըլլայ իրականին մէջ:

Ահաասիկ մշակուելու վրայ եղող նոր Սահմանադրութեան ծրագիրը - Պիտի ստեղծենք օրէնքը, իրատեքը եւ արցադատութիւնը 1) Օրէնսդրական մարմնոյն տարուած առաջադրելու ձեւին տակ, 2) Նախագահի հրամանագրերով՝ ընդհանուր հրամանագրերու ձեւին տակ, ծերակոյտի արքերով՝ եւ պետական խորհուրդի որոշումներով՝ նախարարական հրամանագրերու ձեւին տակ, 3) Պետական հարուածի ձեւով, երբ ատիկա նպատակայարմար նկատուի:

Գործունէութեան այս եղանակը մտաւորապէս սահմանել վերջ, այժմ զբաղինք մանրամասնութիւններով՝ այն միջոցներուն, որոնք մեզի պէտք պիտի ըլլան՝ առաջադրուած ձեւով կերպարանափոխելու համար պետութիւնը: Ըսել կ'ուզենք՝ մատուլի ազատութիւնը, ընկերակցելու իրատեքը, խիճի ազատութիւնը, ընտրելու եւ ընտրուելու սկզբունքը եւ շատ մը ուրիշ քաներ, որոնք պէտք է անհետանան մարդոց մտքերէն եւ կամ փոխուին արմատապէս, նոր Սահմանադրութիւնը իրչակելու պէտք: Այն ատեն միայն կարելի պիտի ըլլայ միաժամանակ հրատարակել մեր բոլոր հրամանագրերը: Անել վերջը՝ զգալի ամեն փոփոխութիւն վտանգաւոր է, որովհետեւ, եթէ այս փոփոխութիւն

նը կատարուի բուն խտուրեանք, այս բնոյթ ունեցող նոր փոփոխութեանց վախճ կրնայ յուսահատութիւն յառաջ բերել: Եթէ, ընդհակառակը, կատարուի յետագային ընծայուելիք դիւրութեանց ծեսով, այն աւտն ալ պիտի ըստի թէ ճանջանք մեր սխալը, ինչ որ պիտի տկարացնէ նոր իշխանութեան անսխալականութեան փայլը, եւ կամ, պիտի կարծեն, թէ վախճանք ու պարտաւորութեանց գիշումներ ընել, որոնց համար ոչ ոք չընդհակալ պիտի ըլլայ մեզի, որովհետեւ մեր վրայ դրուած պարտադրանք մը պիտի տեսնէ անոնց մէջ: Թէ մէկը եւ թէ միւսը պիտի վնասէր նոր Սահմանադրութեան հեղինակութեան: Կ'ուզենք որ այդ Սահմանադրութեան հռչակման օրը, երբ ժողովուրդները անակնկալի եկած պիտի ըլլան կատարուած պետական հարուածով եւ պիտի մնան անշարժ ու ահաբեկ, կ'ուզենք որ այդ օր հասկնան, թէ այնքան ուժեղ ենք եւ այնքան անխոցելի, որ ոչ մէկ բան նկատի կ'առնենք, որ ոչ միայն որեւէ ուշադրութիւն պիտի չընծայենք անոնց կարծիքներուն եւ ցանկութեանց, այլեւ պարտատէ ենք եւ ի վիճակի՝ անվիճելի ոյժով մը արգիւելու ամեն պատայտութիւն իրենց այս ցանկութեանց եւ կարծիքներուն, որ միակ հարուածով մը ձեռք ձգեցինք մեզի պէտք եղածը եւ որ ոչ մէկ պարագայի տակ պիտի կիսենք իշխանութիւնը անոնց հետ: Այն ատեն անոնք պիտի զոգեն իրենց այնքը եւ դէպքերու պիտի սպասեն:

Քրիստոնեաները ոչխարներու հօտ մըն են եւ մենք՝ անոնց գայլերը: Գիտէք, թէ ինչ կը սպասէ ոչխարներուն, երբ գայլերը փարախէյ ներս մտնեն: Ամեն բանի առջեւ պիտի զոգենք անոնց աչքերը, որովհետեւ պիտի խտտանանք անոնցմէ խլուած թղոր ազատութիւնները վերադարձնել, երբ խաղաղութեան բշտամիները հանդարտած եւ կողմերն ալ անգորութեան մատուած ըլլան:

Աւելորդ է ըսել, որ երկար ժամանակ պիտի սպասեն դէպի այս անցեալը վերադառնալու համար:

Ինչո՞ւ համար հնարեցինք եւ քրիստոնեաներուն ներշնչեցինք ամբողջ այս քաղաքականութիւնը, առանց անկէ ներս թափանցելու առիթ տալու անոնց, եթէ ոչ անոր համար, որ մեր ցրուած ցեղը կարենայ գաղտնօրէն յարողցնել այն, ինչ որ չէր կրնար բացէն յարողցնել: Ասիկա եղաւ ձգտումը մեր գաղտնի կազմակերպութեան, որուն նպատակները ոչ ոք գիտէ: Իսկ այս նպատակներուն մասին նուազագոյն կասկածն անգամ չունին քրիստոնեայ անատուները, որոնք մեր կողմէ քաշուած են օրհակներու՝ բացէն գործող բանակէն ներս, որպէսզի աւտով կարենան մոլորեցնել իրենց եղբայրները:

Աստուած մեզի՝ իր ընտրեալ ժողովուրդին տուաւ սփիւռքը, եւ մեր ցեղի այս անգորութեան մէջ երեւան եկաւ մեր ոյժը, որ առաջնորդեց մեզ այսօր համաշխարհային տիրապետութեան սեմին առջեւ:

Քիչ բաներ կը պակսին մեզի տակաւին՝ այդ տիրապետութեան հիմները ամբողջացնելու համար:

ՂԼՈՒՄ ԺԲ.

Ամփոփում – «Ազատութիւն» բառին մատուցեալ մեկնաբանութիւնը: Մամուլին ապագան մատուցեալ բազաւորութեան մէջ: Մամուլին հակակշիռը: Թրքակցութեանց գործակալութիւնները: Ի՞նչ է յատարհանութիւնը մատուցելու համար: Մատուցեալ իրերօգտութիւնը ժամանակակից մամուլին մէջ: Գաւառական հանրային պահանջներու ձեւաւորումը: Նոր վարչաձեւին անսխալականութիւնը:

«Ազատութիւն» բառը, զոր կրնանք զանազան ձեւերով բացատրել, պիտի սահմանենք հետեւեալ կերպով.

Ազատութիւնը՝ օրէնքի թույլատրած որեւէ մէկ բանը ընել է: Այս բառին այս ձեւով բացատրութիւնը մեր ձեռքը պիտի անցնէ ամեն ազատութիւնը, որովհետեւ օրէնքները պիտի ջնջեն կամ ստեղծեն աւտն ինչ որ նպաստատու պիտի ըլլայ մեզի՝ վերը պարզուած ծրագրին համաձայն:

Գալով մամուլին, նկատի պէտք է առնել, թէ ան ի՞նչ դեր կը խաղայ այսօր: Անկա կիրքեր իրահրելու եւ կուսակցութեանց նասփութիւնը պահպանելու կը ծաայէ: Ունայնամիտ է, անիրաւ, խաբքայ, եւ, շատ մը մարդիկ չեն գիտեր անոր ծաայութեան բնոյթը: Չիտ վրայ ուժեղ սամծերով պիտի կասկածենք զայն եւ միեւնոյնը պիտի ընենք ուրիշ տպագրեալ գործերու համար, որովհետեւ ինչի՞ պիտի ծաայէ մամուլէն մերքագատուիլը, եթէ գիրքերն ու գրքովները թիրախ պիտի չդարձնենք: Պիտի փոխենք իրապարակագրութիւնը, որ սուրի կը նստի մեզի այսօր, բանի որ ամոր չընդհիւ կը զրաքնենք թերթերը՝ իրենի հասոյթի արքիւր մեր պետութեան համար: Պիտի սահմանենք մամուլէն ժամանաւոր տուրք մը: Երաշխաւորութիւններ պիտի պահանջենք թերթերու եւ տպարաններու իմծունմին համար: Այսպիսով, մեր կառավարութիւնը ապահովուած պիտի ըլլայ մամուլէն զալիք ամեն յարձակման դէմ: Տրուած պարագային անողք տուագրներ պիտի սահմանենք: Դրոշմաթուղթ, երաշխաւորութիւն եւ տուգանք, - ասոնք խոշոր հասոյթներ պիտի բերեն պետութեան:

Ճշմարիտ է, որ կուսակցութեանց թերթերը դրամական կուրատներէ դուրս պիտի մնան: Երկրորդ յարձակումէ մը վերջ պիտի դարդեցնենք զանոնք անմիջապէս: Ոչ ոք անպատիժ կերպով պիտի կրնայ վնասել մեր անսխալական իշխանութեան ինչպիսին:

Թերք մը դադրեցնելու որպէս պատրուակ պիտի ըսենք, թէ ան, առանց պատճառի եւ նպատակի, կիրքերը կը հրահրէ: Կը խնդրենք նշել, թէ մեր վրայ յարձակողներուն մէջ պիտի գտնուին նաեւ մեր ստեղծած թերթերը: Սակայն, առնք պիտի յարձակին քաջառապէս այն կէտերուն վրայ, որոնց փոփոխութիւնը պիտի ցանկանք մենք:

Առանց մեր հակակշիռն՝ ո՛չ մէկ բան պիտի հաղորդուի հասարակութեան:

Մեր օրերուն այս արդիւնքը ձեռք ձգուած է այն իրողութեանը, որ բոլոր լուրերը կը ստացուին աշխարհի ամէն կողմը հաստատուած լրատուական բազմաթիւ գործակալութեանց մօտ կեդրոնացուելէ վերջ: Այն ատեն, այս գործակալութիւնները բոլորովին մերը պիտի ըլլան եւ մեր պարտադրածներէն զատ ուրիշ ո՛չ մէկ բան հրատարակութեան պիտի տան:

Երբ այժմէն իսկ կը յաջողինք ստրկացնել քրիստոնեաներու մտքերը այն ատիճան, որ բոլորն ալ համաշխարհային իրադարձութիւնները կը դիտեն մեր դիտակներու գումարող հասկանքներուն մէջէն, զորս կը դնենք անոնց աչքերուն առջեւ, երբ այժմէն իսկ ո՛չ մէկ պետութեան մէջ զոյուրիւն ունին դարակներ, որոնք մեզմէ պահեն քրիստոնեաներու կողմէ որդրմանի կերպով պետական կոչուած գաղտնիքները, ի՞նչ պիտի պատահի, երբ դառնանք տիեզերքի ճանչցուած տրեւը՝ յանձին մեր տիեզերական արքային:

Ով որ ուզէ գրադարանապետ կամ հրատարակիչ ըլլալ, պիտի պարտաւորուի ունենալ վկայական մը, որ անմիջապէս ետ պիտի առնուի այն պարագային, երբ վկայականի տեղը, գէշ արարքի մը պատճառով յանցաւոր նկատուի: Այս միջոցներով, մտածողութեան օրկանց մեր կառավարութեան ձեռքին մէջ պիտի ըլլայ կրթիչ միջոց մը, որ ժողովրդական զանգուածներուն այլեւս պիտի չթոյլատրէ խտտորիկ յառաջադիմութեան բարիքներն:

Մեզմէ ո՛վ կ'անգիտանայ, որ այս երեսակայական բարիքները ուղղակի այլանդակ երազներու կը յանգին:

Այս երազներն ծագում առին մարդոց եւ իշխանութեանց միջեւ անիշխանական յարաբերութիւնները, որովհետեւ յառաջադիմութիւնը, կամ, աւելի ճիշդը՝ յառաջադիմութեան գաղափարը, ներշնչեց գաղափար ամէն տեսակի ազատագրման, առանց նախասահմանելու անոնց սահմանները: Եթէ ո՛չ գործնապէս, գէթ մտքով անիշխանականներ են ամէն անոնք, զորս ազատականներ կը կոչենք: Անոնցմէ իւրաքանչիւրը կը հետապնդէ ազատութեան ինքնախարտութիւնը եւ կը յանգի անիշխանութեան, բողոքելով պարզապէս բողոքած ըլլալու գոհունակութեան համար:

Վերադառնանք մամուլին: Զանազան դրոշմարդներով եւ գրաւներով վնաս պիտի հասցնենք թերթերուն եւ առհասարակ ամէն

ուպագրական գործի: Երեսուն թերթ պակաս ունեցող գիրքերէն կրկնապատիկ տուրք պիտի գանձուի: Պիտի մտցնենք զանոնք պրոչիւրներու դասակարգին մէջ, մէկ կողմէն սահմանափակելու համար թիւը պարբերաբերքերու, որոնց անձնագէշ թոյնը կը հանդիսանան, միւս կողմէն գողներուն պարտադրելու համար գրել երկարաշունչ գործեր, որոնք սուղ արժեքով, շատ քիչ պիտի կարդացուին: Ընդհանառակը, ինչ որ մենք պիտի հրատարակենք նախասահմանուած շրջանակի մէջ, աման պիտի ըլլայ եւ պիտի կարդացուի ամենուն կողմէ: Տուրքը գրելու խուլ ցանկութեանը լուրիւն պիտի պարտադրէ, եւ պատժուելու վախը մեր կամքին պիտի ենթարկէ գողները:

Եթէ գտնուին մեզի դէմ գրել ուզող մարդիկ, ո՛չ ոք պիտի գտնուի այդ գրուածները տպելու համար: Տպագրութեան համար որեւէ գործ ստանձնելէ առաջ, հրատարակիչը կամ տպարանատէրը պարտաւոր պիտի ըլլայ հրաման ատեն իշխանութիւններէն, այնքա որ մենք սկիզբէն պիտի զիտանք մեզի դէմ կարուելիք թակարդները, զորս պիտի բնաջնջենք՝ առաջուրէն լուսարանութիւններ տալով վիճաբանութեան առարկայ դառնալիք նիւթի շուրջ:

Գրականութիւնն ու մամուլը երկու կարեւորագոյն կրթիչ ոյժեր են, այս պատճառով ալ, մեր կառավարութիւնը թագմաթիւ թերթերու սեփականատէրը պիտի ըլլայ: Այս միջոցով, անհատական մամուլին վնասակար ազդեցութիւնը պիտի չէզոքացուի եւ մենք, մտքերու վրայ հսկայ ազդեցութեան տէր պիտի դառնանք: Եթէ թոյլ տանք թերթերու հրատարակութիւնը, մենք պիտի հրատարակենք երեսուն թերթ, եւ այսպէս շարունակաբար:

Հասարակութիւնը բանէ մըն ալ պիտի չկասկածի: Մեր կողմէ հրատարակուելիք բոլոր թերթերը, երեսուրապէս, անձնախկանական ձգտումներն ու կարծիքները պիտի ունենան, բան մը, որ վստահութիւն պիտի ներշնչէ անոնց նկատմամբ եւ դեպի մեզ պիտի քաշէ մեր հակառակողները, առանց կասկածի: Մարդիկ մեր ծուլակին մէջ պիտի իյնան եւ ամլտանց պիտի դառնան:

Պաշտօնական հանգամանք ունեցող թերթերը պիտի գտնուին առաջին շարքի վրայ: Անոնց միշտ արդուն պիտի հսկեն մեր շահերուն վրայ եւ այս պատճառով ալ անոնց ազդեցութիւնը ոչինչ պիտի ըլլայ: Երկրորդ շարքի վրայ պիտի գտնուին կիսապաշտօնական թերթերը, որոնց դերը պիտի ըլլայ անտարբերներն ու թոյլերը դեպի իրենց քաշել:

Երրորդ շարքի վրայ պիտի կեցընենք իբր թէ մեզի ընդդիմադիր եղող թերթերը, որոնք մեր գաղափարներուն հակութեան տեսակետները պիտի պաշտպանեն: Մեր հակառակողները իբրեւ զինակից պիտի ընդունին մեր այս կեղծ հակառակորդ թերթերը եւ մեր առջեւ պիտի մերկացնեն իրենց խաղերը:

Անր այս թեթեւը ամէն տեսակ գոյն պիտի ունենան, ոճանք՝ ազնուապետական, ուրիշներ՝ ժողովրդավարական, յեղափոխական եւ նոյնիսկ անիշխանական, անշուշտ այնքան աստեղ, որ գոյութիւն ունենայ Սահմանադրութիւնը:

Հնդիկներու Վիշնու (Vishnou) աստուծոյն պէս, անոնք պիտի ունենան հարիւր ձեռքեր, որոնցմէ իւրաքանչիւրը պիտի փութացնէ հանրութեան յեղաշրջումը: Այս ձեռքերը պիտի առաջնորդեն հանրային կարծիքը մեր առաջադրութեանց նպատակները ուղղութեամբ, որովհետեւ բուն խառնիք մատուցած մարդը կը կորսնցնէ տրամաբանական կարողութիւնը եւ դիւրութեամբ կը լքէ ինքզինքը թելադրական գորութեան ներքեւ: Տխարները, որոնք պիտի կարծեն, թէ կը կրկնեն իրենց կուսակցութեան թերթին կարծիքը, պիտի կրկնեն պարզապէս մեր կարծիքը կամ այն, որ հաճելի է մեզի: Պիտի երեւակայեն, թէ կը հետեւին իրենց կուսակցութեան պաշտօնաբերքին, մինչ, իրականին մէջ, պիտի հետեւին՝ իրենց համար մեր պարզած դրօշակին:

Այս ուղղութեամբ տանելու համար մեր լրագրողներուն բանակը, պէտք է արտակարգ հոգածութեամբ կազմակերպենք այս գործը: Մամուլի կեդրոնական գրասենեակին անուումը պիտի կազմակերպենք գրական հաւարոյթներ, ուր մեր գործակալները պիտի արձակեն նշանախօսքերն ու ազդանշանները, առանց նշարուելու: Բոլորովին մակերեսային կերպով եւ առանց իրերու խորքին մէջ մտնելու՝ մեր նախածոնութեան դէմ արտայայտուելով ու վիճարանելով, մեր գործակալները, աննպատակ քաղաքականութիւն մը պիտի վարեն պաշտօնական թերթերու դէմ, եւ ասիկա՝ որպէսզի անելի յստակօրէն արտայայտուելու առիթ ընծայեն մեզի, ինչ որ պիտի չկրնայինք ընել մեր պաշտօնական առաջին յայտարարութեանց միջոցին:

Այս յարմարումները պիտի խաղան միանգամայն հետեւեալ դերը՝ մեր հպատակներուն պիտի հաւատացնեն, թէ ապահով են ազատ խօսելով: Ասիկա թոյլ պիտի տայ մանապէս մեր գործակալներուն առիթ գտնել ըսելու եւ դիտել տալու համար, որ մեզի դէմ արտայայտուող թերթերը, շատախօսել զատ ուրիշ բան մը չեն ընել, քանի որ իրական փաստեր չեն գտնել ժխտելու համար մեր ձեռք առած միջոցները:

Չանրային կարծիքէն չնշմարուած բայց ապահով այս մեթոտները, դժպի մեզ հանրութեան վստահութիւնն ու ուշադրութիւնը պիտի գրանեն: Ասոնց շնորհիւ եւ պարագային համեմատ պիտի հրահրենք կամ մարենք քաղաքական հարցերու շուրջ արժարժուած կիրքեր, պիտի համոզենք կամ մոլորենցենք՝ մերք ճշմարտութիւնը, մերք այ՝ սուտը շեշտելով եւ կամ, հաստատելով կամ հերքելով դէպքերը, հասարակութեան մօտ անոնց ձգած տպաւորութեան համաձայն, հետեւաբար եւ միշտ շօշափելով գետիցը՝ մեր ոտքերը հոն դնել տաաք:

Եւ վստահօրէն պիտի յարթենք մեր հակառակորդներուն, որովհետեւ, շնորհիւ մեր յիշած միջոցներուն, անոնք իրենց տրամադրութեան տակ պիտի չունենան թերթեր, որոնց միջոցով մինչեւ վերջը արտայայտեն իրենց կարծիքները: Այսպիսով, ստիպուած ալ պիտի չլլանք դիմազրուելու զանոնք խորհապէս:

Եթէ պէտք ըլլայ, ազդու կերպով պիտի դրամազրուենք մեր կիսապաշտօնական մամուլով, որուն կարծիքները պիտի տրամադենք մեր երրորդ շարքի մամուլին էջերէն՝ հասարակութեան տրամադրութիւնը շօշափելու համար:

Գէ ֆրանսական մամուլին մէջ արդէն հիմնակուցնէ գոյութիւն ունի մատնական համերոյնչս գործակալութիւն մը: Բոլոր թերթերը իրարու կապուած են արհեստակցական գաղտնիքով: Չնադրեան գուշակներու պէս, անդամներէն ոչ մէկը կը մատնէ տեղեկութեանց գաղտնիքը, երբ այսպիսի հրահանգ մը ստանայ:

Ոչ մէկ լրագրող պիտի ուզէ երբեւիցէ երեսան հանել այդ գաղտնիքը, որովհետեւ ոչ ոք անոնցմէ պիտի ընդունուի ընկերակցութեան մէջ, եթէ գէ արատ մը ունի իր անցեալին մէջ: Ռոմվիետեւ այս արտաճեղը անմիջապէս յայտնի պիտի ըլլային, մինչդեռ եթէ մնային քանի մը անձերու գաղտնիքը միայն, լրագրողին հմայքը կը գրաւէր երկրի մեծամասնութեան կարծիքը եւ մարդիկ խանդավառութեամբ կը հետեւէին անոր:

Մեր շահերը կը տարածուին մանաւանդ գաւառներու մէջ: Անհրաժեշտ է, որ հոն արժարժենք մայրաքաղաքին մէջ արժարժուածին հակառակ յոյսեր ու փառամոլութիւններ: Մայրաքաղաքին մէջ պիտի ներկայանանք իրելու հարազատ գաւառացիներ: Բացայայտ է, որ աղբիւրը միշտ մինեւոյնը պիտի ըլլայ: Սեզմէ պիտի թիպի: Այնքան աստեղ, որ չենք յաջողած տակալին ձեռք անցնելու ամբողջ իշխանութիւնը, երբեքն պէտք պիտի ըլլայ, որ մայրաքաղաքը ողորդի ժողովուրդին՝ այսինքն մեր գործակալներէն առաջնորդուող մեծամասնութեան կարծիքով:

Անհրաժեշտ է, որ հոգեբանական պահոււն, մայրաքաղաքները չկիճին տեղի ունեցած դէպքին շուրջ, այն միակ պարտաճառով, որ ատիկա ընդունուած չէ տակալին գաւառական մեծամասնութեան կողմէ:

Երբ մտնենք մեր քաղաքներու միախապարտատող նոր վարչաձեւի տակ, մամուլին թոյլ պիտի չտանք մերկացնել հանրային վստահութիւնները: Մարդիկ պէտք է հաւատան, որ նոր վարչաձեւը այնքան լիովին զոհ ձգած է ժողովուրդը, որ ոճիրներն անգամ անհետացած են: Ռճրագործութեան դէպքերը պէտք է ծանօթ ըլլան միայն իրենց զոհերուն եւ պատահական վկաներուն:

Ամփոփում – *Ամենօրեայ հացի կարիքը: Քաղաքական հարցերը: Ճարտարարուեստական խնդիրները: Ձուարմութիւնները: Հանրատունները: Ճշմարտութիւնը մէկ է: Մեծ խնդիրները:*

Ամենօրեայ հացի կարիքը լուրջօրէն կը պարտադրէ քրիստոնեաներուն եւ գաւնոց մեր հյու ժառանգը կը դարձնէ: Անոցմէ՝ մեր մասնուիչ համար առնուելիք գործակալները, մեր հրամանին վրայ պիտի վիճին այն բոլոր հարցերուն մասին, որոնց ուղղակի հրապարակային տպագրութիւնը քիչ յամենարարելի պիտի ըլլար: Միա՛ այս միջոցին, օգտուելով այս վիճարարութեանց յարուցելիք աղմուկէն, ձեռք պիտի առնենք մեզի համար օգտակար նկատուած միջոցները, զորս իբրեւ կատարուած իրողութիւններ պիտի ներկայացնենք հասարակութեան: Ոչ ոք քաջութիւնը պիտի ունենայ պահանջելու այդ միջոցներուն չեղեալ նկատուելը, մասնաւոր որ գաւնոց իբրեւ յառաջադիմութիւն մը պիտի ներկայացնենք: Մնաց որ մասնուիչ մարդոց ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրէ նոր խնդիրներու վրայ (ինչպէս գիտք՝ վարժեցնողին, որ մարդիկ միշտ նոր բան մը փնտռեն): Կարգ մը տիւմարներ, իրենք զիրենք նկատելով որպէս կացութեան օրկաններ, պիտի զբաղին այս հարցերով, առանց տեսնելու, որ բան մըն ալ չեն հասկընար իրենց վիճարարի ուզած այդ խնդիրներէն:

Քաղաքական հարցերը ծանօթ են միայն անոնց, որոնք զգաւորն են շատ դարեր առաջ ստեղծած են եւ այդ քաղաքականութիւնը կը վարեն:

Այս բոլորէն կը հասկնաք, որ պահանջելով բազմութեանց կարծիքը, կը դիւրացնենք մեր նպատակներուն իրագործումը. կոնքս նկատել նաեւ, որ ոչ թէ մեր գործերուն, այլ մեր յաստատում իրագործումն է, որ կը հետապնդենք: Այն խօսքերուն, զորս ըսած ենք այս կամ այն պատեհութեամբ: Կը յայտարարենք, հետեւաբար, որ մեր այդ միջոցները առաջնորդ ընտրելով, յոյս ու համոզում ունինք, որ ատոնք ամենուն բարիքին համար օգտակար պիտի ըլլան:

Քաղաքական հարցերու շուրջ ամենէն արեւի մտահոգ անձերը մտորեցնելու համար մեջտեղ պիտի նետենք իբրեւ թէ նոր խնդիրներ, օրինակի համար՝ ճարտարարուեստական խնդիրներ: Թող անոնք իրենց կարծիքները այս խնդիրներու վրայ սպասեն:

Քանզուածները պիտի հաւանին անքաղ մնալ, հանգստանալ՝ իբրեւ թէ վարչաձեւային իրենց գործունէութենէն (որուն մենք վարժեցուցած ենք զիրենք, որպէսզի անոնց միջոցով պայքարինք քրիստոնեայ կառավարութեանց դէմ), պայմանով որ նոր զբաղումներ ունենան. այն ատեն անոնց ցոյց պիտի տանք զրեթ միեւնոյն քաղա-

քական ուղղութիւնը, որպէսզի, մտածելով, ոչ մէկ արդիւնքի յանգին: Շատ մօտ ատենէն, արուեստի, մարմնակրթանքի, եւլն. ամեն տեսակ մրցումներ պիտի առաջարկենք մամուլէն միջոցով: Ասոնց ստեղծելիք շահագրգռութիւնը միանգամ ընդմիշտ պիտի շեղեցնէ մտքերը այն խնդիրներէն, որոնց շուրջ պետք էր պայքար մղելիք անոնց դէմ: Հետզ-հետէ անոնք պիտի կորսնցնեն տեփական նախաձեռնութեան խորհիւլու վարժութիւնը:

Այժմ խօսինք մեր գաղափարներու նոյնացման շուրջ, որովհետեւ մենք միակն ենք, որ մտածուծի նոր ուղղութիւններ պիտի առաջարկենք այդ կարգի անձերու միջոցով, որպէսզի անոնք մեզի համերաշխ գործակիցներ չնկատուին:

Երբ մեր վարչածելը ճանչցուի, ազատական ցնորամիտներու դերը միանգամ ընդմիշտ պիտի վերջանայ: Մինչեւ այդ՝ անոնք լաւ ծառայութիւններ պիտի մատուցեն մեզի: Այսպիսով, մտքերը պիտի մղենք հնարելու ամէն տեսակ մտացածին, իբր թէ յառաջադիմական տեսութիւններ, որովհետեւ այս «յառաջադիմութիւն» բառին շնորհիւ կըրցանք մտքերը մեծ յաջողութեամբ մթազնել: Եւ այսօր մէկ միտք իսկ չկայ անոնց մէջ, որ խորիւր թէ այս բառին տակ թաքնուած է մոլորանք մը այն բոլոր պարագաներուն, երբ հարցը կապ չունի նիւթելէն հնարքներու հետ, բանի որ ճշմարտութիւնը մէկ է եւ չի կրնար յառաջդիմել: Ձառաջդիմութիւնը, իբրեւ կեղծ գաղափար, կը ծառայէ ծածկելու ճշմարտութիւնը, որպէսզի միայն մենք զիտմանք զայն, մենք՝ իբրեւ անոր պահակները եւ Աստուծոյ ընտրեալները:

Երբ զայ մեր թագադրութիւնը, մեր հետադրները պիտի խօսին մեծ խնդիրներու շուրջ, որոնք մարդկութիւնը յուզեցին եւ ի վերջոյ առաջնորդեցին զայն դէպի մեր փրկարար վարչաձեւը: Այն ատեն ո՛վ պիտի կասկածի, որ այս պատրուակները ստեղծուեցան մեր կողմէ եւ հեռամայն այն քաղաքական ծրագրին, զոր ոչ ոք զուգակեց երկար դարերու տեւողութեան ընթացքին:

Ամփոփում – *Վաղուան կրօնքը: Վաղուան ստրկութիւնը: Անկարելի է գիտնալ վաղուան կրօնքին գաղտնիքները: Դո՞ւնկագրութիւնը եւ տպագիր խօսքի սպազան:*

Երբ զայ մեր թագադրութիւնը, պիտի չճանցնանք ուրիշ կրօնքի գոյութիւնը բացի մերիկէն, բացի կրօնքէն մեր միակ Աստուծոյն, որուն հետ կապուած է մեր բախտը, որովհետեւ անոր ընտրեալ ժողո-

վորդն ենք, եւ որու շնորհիւ, այս միեւնոյն բախտին հետ կապուած է աշխարհի ճակատագիրը:

Եիշդ այս պատճառով՝ ուրիշ ամէն հաւատք պէտք է քանդենք: Եթէ այսպիսի բան մը կը ընին ժամանակակից անաստուածները, փոխանցած այս կացութիւնը պիտի չենդէ մեր տեսակէտները, այլ պիտի ծառայէ իբրեւ օրինակ գալոց սերունդներուն, որոնք պիտի ըմբռնեն մեր մարգարութիւնները մովսիսական կրօնքի հնարամտօրէն յղացւած ստոյկկեան դրութեան մասին եւ ի վերջոյ պիտի տիւր բոլոր ժողովուրդներուն: Այսուհանդերձ, պիտի մատնանշենք անոր գաղտնի ճշմարտութիւնը, որուն մէջ, պիտի ըսենք, կը կայանայ անոր կորիչ ոյժը: Այն ատեն, ամէն պատեհութեամբ պիտի իրատարակենք յօրուածներ, որոնց մէջ պիտի բաղդատենք մեր փրկարար վարչակարգը անցեալի վարչակարգին հետ:

Ամբողջ դարեր տեսած խռովութեանց միջոցով ձեռք ձգուած հանդարտութեան առաւելութիւնները պիտի հաստատեն մեր տիրապետութեան բարեբաւ բնոյթը: Կառ զոյնքով պիտի ներկայացնենք քրիստոնէական կառավարութեանց սխալները, եւ այնպիսի գարշանք մը պիտի ստեղծենք անոնց նկատմամբ, որ ժողովուրդները նախամծար սեպեն ստրկութեան անդորութիւնը նշանաւոր ազատութեան իրաւունքներէն,- այն ազատութեան, որ այնքան չարչարեց զիրենք, որ իրենցմէ խլեց զոյութեան միջոցները եւ որ յանձնեց զիրենք բախտախնդիրներու իրուայտունքի մը շահագործման, առանց զիտնալու թէ ինչ կ'ընեն: Կառավարական անօգուտ փոփոխութիւնները, որոնց կը մղենք քրիստոնէաները իրենց կառավարական շէքը փորած պտեննիս, այն ատեն այնքան յոգնեցուցած պիտի ըլլան ժողովուրդները, որ նոր խռովութեանց վտանգէն աւելի անոնք պիտի նախընտրեն տառապիլ մեր ձեռքով:

Մասնաւորաբար պիտի շեշտենք պատմական սխալները քրիստոնէայ կառավարութեանց, որոնք, իրական բարիքի չզոյութեան բերմամբ, դարերով չարչարած են մարդկութիւնը երեսակայական բարիքներ հետապնդելով, առանց հասկնալու, որ իրենց նպատակներու արդիւնքը եղած է բարեւալեւ աւելի վատթարացնել մարդկային կեանքի ընդհանուր յարաբերութիւնները:

Մեր փիլիսոփաները պիտի փնտնեն քրիստոնէական կրօնքներու սխալներուն մասին. սակայն, ոչ ոք պիտի վիճի մեր կրօնքի շուրջ, անոր իրական բնոյթին տեսակետով ոչ ոք պիտի ծանչնայ զայն խորապէս, բացի մերիւններէն, որոնք ոչ մէկ ժամանակ պիտի համարձակին երեսան հանել անոր գաղտնիքները:

Յառաջադէմ կոչուած երկիրներու մէջ յիմար, անմաքուր եւ աղտոտ գրականութիւն մը ստեղծեցինք: Մեր իշխանութեան գլուխ գալէն վերջ ժամանակ մըս ալ պիտի սնուցնենք այս գրականութիւնը, որ-

պէսզի մեր խօսքերուն ու ծրագիրներուն եւ այդ խնդրութեանց միջեւ գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնը աւելի շեշտենք:

Քրիստոնէաները ղեկավարելու դերը ստանձնած մեր իմաստունները պիտի պատրաստեն ճաշեր, ծրագիրներ, յուշագրութիւններ եւ յօդուածներ, որոնք մեզի թոյլ պիտի տան գալուց առաջնորդել ղեկի այն գաղափարներն ու մտքերը, զորս կ'ուզենք իրենց պարտադրել:

ՂԼՈՒԽ ԺԵ.

Ամփոփում – *Չամաշխարհային պետական հարուած մէկ օրւան մէջ: Մահապատիժները: Քրիստոնէայ մատուցող վարդաւան օսկատագիրը: Իշխանութեան գաղտնի բնոյթը: Մատնական օքսակներու բազմացումը: Բմաստուններու կերտնական վարչութիւնը: Ազգի զորքը: Մատնականութիւնը բոլոր գաղտնի կազմակերպութեանց առաջնորդն է: Չամաշխարհային յարաբերութեան կարեւորութիւնը: Չամայնակարութիւնը: Չոտերը: Մատններու մահապատիժները: Օրէնքներու եւ իշխանութեան հեղինակութեան անկումը: Ապագայ թագաւորութեան օրէնքներուն կրճատումն ու յատկութիւնը: Չնազանդութիւն իշխանութեան: Իշխանութեան զեղծարարներուն դէմ միջոցներ: Օրէնքներու խտտութիւնը: Դատարարներու տարիքի սահմանը: Դատարարներու եւ իշխանութեան ազատականութիւնը: Չամաշխարհային դրամը: Մատնականութեան բացարձակապետութիւնը: Կերպքներու իրաւունքը: Ապագայ կառավարութեան նահապետական կերպարանքը: Կառավարութեան աստուածացումը: «Չօրստորի իրաւունքը» որպէս միակ իրաւունք: Իսրայէլի թագաւորը աշխարհի նահապետն է:*

Երբ վերջապէս ամէն տեղ եւ միեւնոյն օրը նիւթուած պետական հարուածներով եւ բոլոր գոյութիւն ունեցող կառավարութեանց ոչնչութեան վերջնական անճատութիւնով սկսի՞նք թագաւորել (տակալին երկար ժամանակ պիտի անցնի, թերեւս ամբողջ դար մը, մինչեւ այդ պահը), պիտի ջանանք, որ դատարարութիւն գոյութիւն չունենայ մեզի դէմ: Այս նպատակով մահուան պիտի դատապարտենք բոլոր աւոնք, որոնք մեր՝ իշխանութեան գալուստ զէնքով պիտի ընդդիմանան: Նմանապէս մահուանը պիտի պատժուի որեւէ նոր կազմակերպութեան ստեղծումը: Մեր օրերուն գոյութիւն ունեցող կազմակերպութիւնները, որոնք ծանօթ են մեզի եւ ծառայած են ու տակալին կը ծառայեն մեր հաշտոյն, պիտի լուծուին եւ անդամները Եւրոպայէն դուրս հանելու երկիրներ պիտի դրկուին: Այս կերպ պիտի վերաբերինք նեւ պետք եղածին աւելին գիտցող քրիստոնէայ մատններուն հետ: Իսկ արտորի

տեւական սարսափին տակ պիտի գտնուին ամեն անոնք, որոնց որեւէ պատճառով պիտի ինչպե՛նք:

Պիտի քուտարկենք օրէնք մը, որուն համաձայն, գաղտնի կազմակերպութեանց բոլոր վարիներն անդամները պիտի պարտադրուին լքել մեր կառավարութեան կենտրոնը կաշախօ Եւրոպայան:

Մեր կառավարութեան որոշումները վերջնական եւ անփոխարինելի պիտի ըլլան:

Քրիստոնեայ հասարակութեանց մէջ, ուր այնքան խորունկ կերպով թաղած ենք պատակտուններու եւ բողոքներու արմատները, կարգ-վանոն կարելի է հաստատել՝ անտեղիտակ իշխանութեան մը գոյութիւնը ապացուցող անողոք միջոցներով միայն: Անօգուտ է ուշադրութիւն դարձնել այն զոհերուն, որոնք պիտի իյնան վաղուան բարօրութեան համար: Իր գոյութեան գիտակցող իրաքանջիւր կառավարութեան պարտքն է ո՛չ միայն վայելել իր առանձնաշնորհները, այլ եւ կատարել հանրային բարօրութիւնն իրագործելու իր պարտականութիւնները, նոյնիսկ ի դէմ մեծագոյն զոհողութեանց: Անտեղիտակ դառնալու համար, կառավարութիւն մը պէտք է զօրացնէ իր ոյժին հնայքը, իսկ այս հնայքը կարելի է ապահովել միայն մեծաշուք խտութեամբը իշխանութեանը, որուն վերեւ պէտք է ծածածկ անքոնաբարելի եւ աստուածընտիր դրօշակը: Այսպէս էր մինչեւ վերջերս ռուսական միապետութիւնը՝ պապականութենէ վերջ մեր միակ լուրջ թշնամին ամբողջ աշխարհի մէջ: Յիշեցէ՛ք օրինակը արհնով ողողուած Իտալիոյ, որ, այդ արհւնը թափած միլլիայի գլխուն մէկ մազին իսկ չդպաս: Սիւլան, իր ոյժով, աստուածացուած էր յայտ այն ժողովուրդին, որ ամբողջովն այնքան չարչարուած էր, եւ ամբողջ խիզախ վերադարձը Իտալիա՝ զայն անքոնաբարելի դարձուց: Ժողովուրդը չի գիպի անոր, որ զինքը կը իրենուացնէ իր քաջութեամբ եւ իղգեկան ոյժով:

Ապասելով սակայն մեր գահակալութեան, տիեզերքի բոլոր երկիրներուն մէջ պիտի ստեղծենք եւ բազմացնենք մատուցական օրեակներ եւ անոնցմէ ներս պիտի զրաւենք բոլոր անոնք, որ կրնան զնայելի գործակալներ դառնալ: Այս օրեակները պիտի հանդիսանան մեր գլխաւոր տեղեկատու գրասենեակը եւ մեծագոյն ազդեցութիւնը ունեցող միջոցը: Բոլոր այս օրեակները պիտի կերտուցանենք միակ ղեկավարութեան մը ներքեւ, որ միայն մեզի ծանօթ պիտի ըլլայ եւ մեր իմաստուններէն պիտի բաղկանայ: Օրեակները պիտի ունենան իրենց ներկայացուցիչները, որոնց տեսել պիտի թաքնուի ղեկավարութիւնը, որու մասին կը խօսինք, եւ, այս ներկայացուցիչներու կողմէ պիտի արձակուին իրամաններն ու նշանաբանները: Բոլոր յեղափոխական եւ ազատական տարրերու քջիջները այս օրեակներուն մէջ պիտի ստեղծենք: Անոնց անդամները հասարակութեան բոլոր խաւերուն պիտի պատկանին:

Ամենն բարուն քաղաքական ծրագիրները պիտի հասնին մեր ականջին, եւ իրենց յայտնուելու առաջին վայրկեանէն իսկ՝ մեր ղեկավարութեան տակ պիտի դրուին:

Այս օրեակներու անդամներուն մէջ պիտի ըլլան նաեւ ազգային եւ միջազգային ոստիկանութեան բոլոր գործակալները (ինչպէս Ազգի խնդրոյն մէջ), որովհետեւ անոնց մատուցելիք ծառայութիւնները անփոխարինելի են մեզի համար, արուած ըլլալով որ ոստիկանութիւնը ո՛չ միայն միջոցներ ձեռք կրնայ առնել յամառողներու դէմ, այլեւ կը յաջողի դժգոհութեան առիթներ ստեղծել, եւլ.է.: Գաղտնի կազմակերպութեանց անդամակցողները, ընդհանրապէս, փառանով արկածախնդիրներ են եւ, ընդհանրապէս, մեծ մասով թեքաբարոյ մարդիկ, որոնց հետ հասկացողութեան գալու դժուարութիւն պիտի չունենանք՝ մեր նպատակներու իրագործման համար:

Եթէ անկարգութիւններ ծագին, ասիկա կը նշանակէ, թէ կազմակերպութիւնը պէտք է սասանի, որպէսզի քանդուի շատ ուժեղ համբաւաշար գործակցութիւն մը: Եթէ անոր ծոցին մէջ դատարութիւն մը ծագի, անոր պետք մեր ամենն հաստատարիմ ծառաներէն մէկը պիտի ըլլայ: Բնականաբար, ոչ թէ ուրիշ մէկը, այլ մենք պէտք է ըլլանք մատուցականութեան գործերը վարողը, որովհետեւ մենք գիտենք թէ ուր կ'երթանք, գիտենք ամեն ձեռնարկի վերջնական նպատակը, մինչ քրիստոնեաները ոչինչ գիտեն, ոչ իսկ՝ անմիջական արդիւնքը: Իրենց որեւէ մէկ ծրագիրը գործադրած միջոցին, անքոն սովորաբար կը գոհանան իրենց եսասիրութեան րոպէական յարողութեամբ առանց նշմարելու, թէ այդ ծրագիրը իրենց սեփական նախաձեռնութեան արդիւնք չէ, այլ՝ իրենց պարտադրուած է մեր կողմէ:

Քրիստոնեաները կ'անդամակցին օրեակներուն հետաքրքրութենէ մղուած կամ որովհետեւ կը յուսան անոնց օգնութեամբ ճաշակել իշխանութեան բարիքները, իսկ ոճանք այ՝ որպէսզի կարելիութիւն ունենան հասարակութեան առջեւ պարզելու իրենց անիրականաւալի երազները, որոնք ո՛չ մէկ հիմնադրում ունին: Անոնք ունին ծարաւը յաջողութեան յոյճերուն եւ ծափահարութեանց, զորս ո՛չ մէկ ատել կը մեղծենք: Կու տանք իրենց այս յաջողութիւնը, որպէսզի օգտուինք ատել յառաջ եկած իրենց անձնական գոհունակութենէն, որու սիրոյն, մարդիկ կ'ենթարկուին մեզի, առանց կրահելու, թէ մեզմէլ պարտադրուած կը գործեն եւ ամբողջովին համոզուած, որ իրապէս անխայտական կը յայտնեն իրենց անձնական գաղափարները միայն, իրականին մէջ անկարող ըլլալով իրաքանջել որեւէ օտար կարօթիք: Չէք կրնար երեւակայել, թէ ամենն արթուն քրիստոնեաներն անզամ ինչպէս կրնան անգիտակցի միամտութեան մը մատուցել, պայմանով միայն, որ գոհացուն գտնէ իրենց անձը: Եւ ճիշդ այսպէս այնքան ռիսկաբեամբ կը վիատին ամենափոքր ձախողանքէ մը, նոյնիսկ ծափահարութեանց

դադարում են, յանձնելով ի վերջո ստրկային հպատակության եւ առաջադրելով նոր յաջողութիւններ ձեռք ձգել:

Որքան մեղինները յաջողութիւնը արհամարհելով կը բաւակաւանան գլուխ հանելով իրենց ծրագիրները, այնքան ալ բրիտանացիները, յաջողութիւններ ունենալու սիրոյն սնանանքը, պատրաստ են զոհելու իրենց բոլոր ծրագիրները: Այս հոգեբանութիւնը մեծապէս կը դիւրացնէ զանոնք դեկալպարելու մեր գործը: Այս երևութական վազդերը ոչխարներու հոգի ունին եւ անոնց գլուխները դատարկ են: Իրեր խայծ անոնց առջեւը նետած ենք մարդկային անհատականութեան ամբողջի խորհրդանշական միասնականութեան կողմ ծծման ցնորքը: Չտեսան մինչեւ այսօր եւ պիտի չտեսնեն ապագային ալ, որ այս խայծը բացայայտ բանարարուն է բնութեան կարեւորագոյն օրէնքին, - այն բնութեան, որ ստեղծագործութեան առաջին վայրկեանէն իսկ մէկը միւսէն բոլորովին տարբեր ստեղծոց բոլոր էակները, ժիշդ եւ ժիշդ անոնց անհատականութիւնը շնչուելու համար:

Կրցած ենք այսքան յիմարտէն կուրցնել զանոնք. ասիկա զարմանալիօրէն յստակ ապացոյց մը չէ՞, թէ որքան քիչ զարգացած են անոնց մտքերը, մերիներուն հետ բաղդատմամբ:

Այս զուգակալութիւնը մեր յաջողութեան զլխաւոր երաշխիքն է: Որքան սրտտես եղած է մեր իին իմաստունները ըսելով, որ նպատակ մը իրագործելու համար, մարդ պէտք չէ վարանի միջոցներուն առջեւ, ոչ ալ պէտք է հաշուի առնէ խլուելիք զոհերը: Բնաւ հաշուի չենք ասած քրիստոնեայ անատուններուն տուած զոհերը, եւ, մեղիններէ ալ թեւ շատեր զոհած ենք, բայց եւ այնպէս, երկրիս վրայ մեր ժողովուրդին տուած ենք այնպիսի ոյժ մը, որուն նմանը ոչ ոք պիտի համարձակէր երազել աստեղծ:

Մահը ամէն մէկուն ամխուսալիքի վախճանն է: Լախընդոսերի է յաջողոցնել վախճանը անոնց, որոնք խաչնդոստներ կը ներկայացնեն մեր գործին, քան մեր՝ այդ գործը ստեղծողներուս վախճանը: Կը մտաջնենք մատունները այնպիսի ձեւով մը, որ մեր եղբայրներն զատ ուրիշ ոչ ոք, ոչ իսկ մեր դատաւարութեանց զոհերը բանձ մը կաւակօծին: Բոլորն ալ կը մեռնին, - եթէ պէտք է որ մեռնին, - իբր թէ բնական հիւանդութեամբ: Այս բանը գիտնալով համղործ, մեր եղբայրութիւնը չի կրնար բողբոջել: Այս միջոցները բողբոջի ամէն հնարաւորութիւն կը մատալախ կ'ընեն մատնականութենէ: Թեւ ազատականութիւնը արքարզներ քրիստոնեաներուն, բայց եւ այնպէս, բացարձակ հնազանդութիւնը կը պարտադրեն ժողովուրդին եւ մեր գործակալներուն:

Մեր ազդեցութեան շնորհիւ, քրիստոնեաներու օրէնքներուն կիրարկումը նուազագոյնին իջեցուած է: Օրէնքին հեղինակութիւնը տկարացուցած ենք մեր ներմուծած ազատական մեկնաբանութեանց շնորհիւ: Իշխանութեան, քաղաքականութեան եւ սկզբունքներու վե-

րաբերել խնդիրներու մէջ դատարանները կ'արձակեն մեր տուած որոշումները եւ իրենք կ'ընթանն այնպէս, ինչպէս մենք կը ներկայացրնենք զանոնք իրենց: Այս նպատակով կ'օգտագործենք միջամտութիւնը այնպիսի անձերու, որոնց հետ կը կարծեն, թէ հասարակաց ուրիշ ունինք, կ'օգտագործենք նաեւ քերթերու կարծիքը եւ դեռ ուրիշ միջոցներ: Ճերակուտականներն անգամ, ինչպէս նաեւ բարձրաստիճան պաշտօնատարները, կուրորէն կ'ընդունին մեր խորհուրդները: Քրիստոնեաներու զուտ անասնական միտքը չի կրնար լուծուել եւ կամ դիտելով նախատեսել, թէ որոշ կերպարանքի տակ ներկայացուած խնդիր մը ուր պիտի յանգի:

Մեր եւ քրիստոնեաներու միջեւ գոյութիւն ունեցող՝ մտածելու ճարտարութեան այս տարբերութեան մէջ կարելի է յստակօրէն տեսնել ընդերպէս ժողովուրդ մը եղած ըլլալունս դրոշմը եւ մեր մարդկայնութեան նշանը: Քրիստոնեաներու մտածողութիւնը բնագոյական է եւ անասնական: Կը տեսնեն, բայց չեն նախատեսեր, չեն ստեղծեր (բացի միւթական բաներ): Ասիկա պայծառօրէն ցոյց կու տայ, որ բնութիւնն իսկ նախասահմանած է մեզ՝ աշխարհը կարաւակարելու համար:

Երբ զայ բացեն կատակարելու եւ մեր իշխանութեան բարիքները ցոյց տալու պահը, պիտի վերահասատեսնենք բոլոր օրէնդրութիւնները: Մեր օրէնքները պիտի ըլլան կարճ, յստակ, անտեղիտալի եւ առանց մեկնաբանութեանց, այնպէս որ ամէն ոք պիտի կրնայ դիւրութեամբ սորվիլ զանոնք: Այս օրէնքներու տիրապետող յատկանիշը պիտի ըլլայ հպատակութիւնը իշխանութեան: Այն ատեն պիտի անհետին բոլոր տեսակի գեղծումները՝ ամէնուն, մինչեւ իսկ անմայեւտին մարդուն՝ իշխանութեան ներկայացուցչին հանդէպ ունենալիք պատասխանատուութեան պատճառով: Մտորդապէս պաշտօնութեան՝ ի վնաս իշխանութեան ի գործ դնելիք գեղծումները պիտի պատժուին այնպիսի խստութեամբ, որ ոչ ոք պիտի համարձակի չափել իր ոյժը: Անքթիք նայուածքով պիտի հետեւիք վարչական ամէն գործի, որմէ կախում ունի կառավարական մեքենային գործունէութիւնը, որովպէսեւ իշխանութեան անդամաւորութիւնը համաշխարհային կազմալուծում յառաջ կը թրէ: Ամհասարութեան եւ գեղծումի ամէն դէպք պիտի պատժուի օրինակելի խստութեամբ: Պետական գործիչներու կաշառակերութիւնն ու իրարու համերաշխ մեղաւկցութիւնը պիտի անհետին՝ խիստ պատժուի առաջին օրինակները վերջ:

Մեր իշխանութեան հնայքը կը պարտադրէ վճռական, այսինքն՝ խիստ պատիժներ մինչեւ իսկ փոքրագոյն օրինազանցութեանց համար, վասնզի ամէն օրինազանցութեան կը վնասէ իշխանութեան գերազանց հեղինակութեան: Իր գործած սխալին համար նոյնիսկ անմահախիստ կերպով պատժուած գեղձարարը պիտի իյնայ իրեր գիճումը, վարչական պատերազմի դաշտին մէջ, յաճուն իշխանութեան

եւ օրէնքներուն, որոնք պիտի չբոլորուին, որ անհատական շահը գերադաս նկատուի հանրային շահէ՝ մինչեւ իսկ անոնց կողմէ, որոնք ժողովուրդը կը ղեկավարեն:

Մեր դատաւորները գիտեն, որ յիմար գթասրտութիւն մը ցոյց տալով կ'ոտնակոխեն արդարութեան օրէնքը, որ պատրաստուած է մարդիկը զսպելու եւ անոնց սխալները պատժելու համար եւ ոչ թէ իրենց հողուն բարեսրտութիւնը ցոյց տալու համար: Թողաւորեյի է ցոյց տալ այս յատկութիւնները անհատական կեանքի մէջ եւ ոչ թէ հանրային գեղտի վրայ, որ մարդկային կեանքի կրօնքնան հիմն է:

Մեր դատական պաշտօնէութիւնը պիտի դադրի աշխատելէ յիւսնելիճ տարին լրացնելէ վերջ, նախ անոր համար որ ծնրերը, մեծագոյն յամառութեամբ մը կը պահեն իրենց նախակազմած գաղափարները եւ նուազագոյն կը հնազանդին Ուր օրէնքներու, եւ, յետոյ, այն պատճառով, որ այս ձեւով աւելի հեշտօրէն կը նորոգենք պաշտօնէութիւնը, որ ըստ այնմ, աւելի լաւ հնազանդութիւն մը ցոյց կու տայ մեզի հանդէպ: Իր պաշտօնը պահել ուզողը պարտաւոր պիտի ըլլայ կուրօրէն հպատակիլ մեզի՝ մեր այս բարեացակամութիւնը ապահովելու համար:

Ընդհանրապէս, մեր դատաւորները պիտի ընտրենք անոնցմէ, որոնք լաւ պիտի գիտնան, որ իրենց առաքելութիւնը կը կայանայ ոչ թէ ի վնաս պետութեան ազատականութիւնը քարոզելուն մէջ, ինչպէս կ'ընեն այսօր քրիստոնեաները, այլ՝ օրէնքները կիրարկելուն եւ պատժելուն մէջ: Աստիճանի բարձրացումները նմանապէս պիտի ծառայեն ցրելու դատաւորներու փոխադարձ ամիսգիծի գործակցութիւնը եւ բոլորը մղելու այնպէս, որ նուիրուին շահերուն կառավարութեան, որմէ կախում ունի իրենց բայտը: Դատաւորներու Ուր սերունդը այնպէս պիտի դատասիրակուի, որ մեր եւ մեր հպատակներուն միջեւ վարչակարգային յարաբերութեանց վնասող գեղծումներու ընդունակ չըլլայ:

Մեր օրերուն, քրիստոնեայ դատաւորները, չունենալով իրենց նախասահմանման ճշգրիտ ընթերցումը, գթասրտութիւն ցոյց կու տան բոլոր ոճիրներու հանդէպ, եւ ասիկա անոր համար, որ այսօրուան կառավարութիւնները, դատաւորներ պաշտօնի կոչելով, հոգ չեն տանիկ անոնց ներշնչելու պարտականութեան զգացումը եւ գործի գիտակցութիւնը, զորս պետք է պահանջել անոնցմէ:

Ինչպէս որ գազանները իրենց մտացոր կը զրկեն զոի փնտռելու, այնպէս ալ քրիստոնեաները իրենց հպատակները կը ղնեն լաւ հատոյթ ապահովող պաշտօններու վրայ՝ առանց երբեք խորհելու անոնց բացատրել այդ պաշտօնին գոյութեան պատճառը: Ասոր համար ալ անոնց կառավարութիւնները կը քայքայուին իրենց իսկ կողմէ, իրենց վարչութեան իսկ արարքներով:

Այս արդիւնքներէն աւելորդ դաս մը եւս հանենք մեր վարչածնելի համար: Ազատականութիւնը արժանախիղ պիտի ըլնենք մեր իշխանութեան բոլոր կարելուր պաշտօններէն, վասնզի ատիկ կախում ունի ընկերային մեր իրաւակարգին պարտադրած ձեւով դատասիրակութիւնը մեր հպատակներուն: Այս պաշտօններուն համար պիտի ընդունուին միայն անոնք, զորս մենք կրթած պիտի ըլլանք վարչական իշխանութեան համար: Կրնայ մէկ մեզի դիտել տալ, թէ ինչ պաշտօնեաներու արժանուր տուղի պիտի նստի որ մեր գանձին: Պիտի պատասխանենք, որ նախ եւ առաջ, անոնք համար պիտի գտնենք մասնաւոր պաշտօններ պետականին տեղ, զորս պիտի կրցնենք եւ յետոյ, քանի որ աշխարհի ամբողջ ոսկին կեդրոնացած պիտի ըլլայ մեր ձեռքերուն մէջ, մեր կառավարութիւնը աւելորդ ծախքերով պիտի չվախանայ:

Մեր սակաւապետութիւնը ամեն բանի մէջ հետնողական պիտի ըլլայ: Ասոր համար ալ մեր մեծ կամքը պիտի յարգուի, եւ ինչ որ հրամայենք, պիտի գործարարուի առանց առարկութեան:

Բնաւ նկատի պիտի չառնենք որեւէ փախուք, որեւէ դժգոհութիւն, եւ օրհնակելի պատժումով պիտի խեղդենք ամեն ընդվզում: Պիտի ջնջենք վերաքննութեան իրաւունքը, զոր պիտի պահենք միայն մենք՝ վարիչներս, որովհետեւ պետք չ'ըլլաւորները ժողովուրդին կազմել այն կարծիքը, թէ մեր նշանակած դատաւորները կրնան անարդար վճիռներ տալ: Եթէ այսպիսի բան մը պատահի, նորուստ վճիռ մենք յարաքսոս չ'ըղեալ պիտի նկատենք, յօրինակ այլոց պատժելով նաեւ իր պարտականութիւնն ու պաշտօնը անտեսած դատաւորը, որպէսզի երբեք չ'կրկնուի նման դէպք մը: Կը կրկնենք դարձեալ, որ մեզի ծանօթ պիտի ըլլայ մեր իշխանութեան գործերուն ամենափոքր մասնաւորութիւնն իսկ, որպէսզի գոհ ձգենք ժողովուրդը: Վասնզի, ժողովուրդը, ամենայն իրաւունքով, լաւ պաշտօնեայ կը պահանջէ լաւ կառավարութենէ:

Մեր կառավարութիւնը նահապետական եւ հայրական իշխանութեան մը կերպարանքը պիտի ունենայ մեր Պետի հովանիին տակ: Մեր ժողովուրդն ու հպատակները յանձնի անոր պիտի գտնեն հայր մը, որ կը կը ազգայ իրենց բոլոր կարիքները եւ կը հսկէ իրենց բոլոր արարքներուն, իր հպատակներու փոխադարձ եւ կառավարութեան հետ լուծենք իր յարաբերութիւններուն վրայ: Այն ատեն պիտի մերշնչուին այն գաղափարով, թէ քանի որ կը փախաքնի հանգիստ ու խաղաղ ապրիլ, անկարելի է որ մերժեն մեր խնամակալութիւնն ու առաջնորդութիւնը պաշտամունքի հասնող յարգանքով, մասնաւոր, երբ համոզուին, որ մեր իշխանութիւնը չի փոխարինուի իշխանութեամբ իր պաշտօնեաներուն, որոնք կուրօրէն իր իրաւագնքները կը գործարարեն:

Անոնք շատ զոի պիտի մնայ այս բանով, որ ամեն բան կարգադրած ենք իրենց կեանքին մէջ, ինչպէս խոսեն ծնողքներ, որոնք

կ'ուզեն իրենց զաւակները մեծցնել պարտականութեան եւ հնազանդութեան զգացումով: Վասզի, մեր քաղաքականութեան գաղտնիքներուն նկատմամբ ժողովուրդները երպիւսներ են, յախտնական անչափահասներ, ինչպէս իրենց կառավարութիւնները:

Ինչպէս կը տեսնէք, մեր բռնակալութիւնը իրաւունքի եւ պարտականութեան վրայ կը հիմնենք: Պարտականութեան կատարումը պահանջելու իրաւունքը, իր հպատակներուն համար հայրական եղող կառավարութեան մը գլխատր իրաւունքն է: Անիկա տըր կը դառնայ հզօրագոյնի իրաւունքին եւ պէտք է զայն օգտագործէ՝ բնութեանն ասիւմանուած հնազանդութեան կարգով առաջնորդելու համար մարդկութիւնը: Աշխարհի մէջ ամեն բան կը հպատակի, եթէ ոչ մարդկանց, զոնէ պարագաներուն եւ իրենց իսկ բնութեան, եւ, յամենայն դէպս, ամենագօրաւորին: Ըլլանք ուրեմն ամենագօրաւորները, որպէսզի բարօրութիւնը ձեռք ձգենք:

Պէտք է գիտնալ անվարան գոհել մեր վարչակարգին անաստղ կարգ մը մեկուսի անձեր, որովհետեւ չարիքի օրինակելի պատժումին մէջ դաստիարակչական մեծ ոյժ մը կայ:

Երբ Իսրայէլի թագաւորը իր սուրբ գլխուն վրայ դնէ թագը, զոր Եւրոպական պիտի մատուցէ իրեն, այն ատեն ան աշխարհի նահապետը պիտի դառնայ: Պէտք եղած դրամները, զորս, իրենց ունեցած օգտակարութեան համար պիտի զոհաբերէ, քնա պիտի չհասնի համարանքին այն զոհերուն, որոնք դարբերով զոհուցան յանուն մեծամոլութեանց՝ քրիստոնեայ կառավարութիւններու փոխադարձ նախանձիքներուն:

Սեր թագաւորը տեսական շփման մէջ պիտի ըլլայ ժողովուրդին հետ: Եւ, ամպիտին վրայն աւեր պիտի խօսի ճառեր, որոնց համբաւը տիեզերքի մէկ ծայրէն միւսը անմիջապէս պիտի տարածուի:

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

Ամփոփում – *Յամայարանները անվտանգ դարձան: Դասականութեան փոխարինումը: Ձարգացումն ու արիեստը: Դաստիարակչական Նոր եղանակ դպրոցներու մէջ: Ազատ կրթութեան ճնշումը: Լոր տեսութիւնները: Մտածումի անկախութիւնը: Նկարներով ուսուցում:*

Սեզի խորք ամեն կեդրոնացեալ ոյժ քայքայելու համար, պիտի ջնջենք համալսարանները, որոնք կեդրոնացման դրութեան առաջին կայանը կը կազմեն, եւ պիտի հիմնենք ճորները՝ Նոր ոգիով: Անոնց տեսուչներն ու դասախօսները պիտի նախապատրաստուին իրենց գործին համար գաղտնօրէն, գործունէութեան գաղտնի ու մանրամասն ծրագիրներով, որոնցմէ նուազագոյն շեղում մը պիտի չկրնան ունե-

ցալ: Անոնց անուանումը պիտի կատարուի բոլորովին մասնաւոր գզուութեամբ եւ ամբողջութեամբ կախում պիտի ունենան կառավարութենէ:

Կրթական ծրագրէն դուրս պիտի մտնենք գործնական իրաւունքը, ինչպէս նաեւ քաղաքական հարցերու վերաբերող ուրիշ ամեն բան: Այս հարցերը պիտի ուսուցուին միայն իրենց պատաստվոր յատկութեանց համար ընտրուած տասնեակ մը անձերու:

Յամայարաններէն պիտի չվկայուին երիտասարդներ, որոնք սահմանադրական օրինագծեր կը խնթաղեն կատակերգութիւններ կամ ողբերգութիւններ գրելու պէս եւ կը զբաղին քաղաքական հարցերով, որոնցմէ իրենց ծնողներն իսկ բան մը չեն հասկնար: Մարդոց մեծամասնութեան՝ քաղաքական հարցերու մէջ ունեցած գէշ ծանօթութիւնը ցնորատեսներ եւ գէշ քաղաքացիներ կը ստեղծէ: Դուք ինքներդ կրնաք հաստատել, թէ ինչ կացութեան մատնուած են քրիստոնեաները իրենց ընդհանուր զարգացման հետեւանքով: Մենք ստիպուցանք անոնց կրթութեան մէջ ներմտնել ամեն տեսակի սկզբունքներ, որոնք անոնց ընկերային կարգուսարքը այնքան լաւ կերպով տկարացուցին: Սակայն, երբ գործի զլուխ անցնինք մենք, հանրային կրթութենէն դուրս պիտի ձգենք ամեն ինչ, որ կրնայ խռովութիւն յառաջ բերել: Երիտասարդութենէն պիտի պատրաստենք երիտասարդներ, որոնք օրէնքներու կը հնազանդին եւ կը սիրեն զիրենց կառավարողները իբրեւ խաղաղութեան եւ երջանկութեան յոյս ու նշանաբան:

Դասականութիւնն ու ամեն ուսումնասիրութիւն իին պատմութեան, եւ որ լաւ անկի գէշ օրինակներ կը պարունակէ, պիտի փոխարինենք ապագայի ծրագրին ուսուցումով: Մարդոց յիշողութենէն պիտի հեռացնենք անցեալ դարերու՝ մեզի համար ոչ համեմել դէպքերը եւ իոն պիտի պահենք միայն անոնք, որ քրիստոնեայ կառավարութեանց սըլխայները կը բնորոշեն: Բնական ընկերային կարգուսարքի գործնական կեանքը, մարդոց փոխադարձ յարաբերութիւնները, չարիքը սերմանող տեսաիրական գէշ օրինակները խուսափելու պարտաւորութիւնը չուենալը եւ մանկավարժական բնոյթ ունեցող նմանօրինակ ուրիշ բաներ պիտի գտնուին առաջին գծերուն վրայ կրթական ծրագրին, որ տարբեր պիտի ըլլայ ամեն մէկ արիեստի համար եւ, ոչ մէկ պարագայի տակ պիտի ընդհանրացնէ կրթութիւնը: Յարցին այս կերպ դրուիլը բոլորովին մասնաւոր նշանակութիւն մը ունի:

Ընկերային իւրաքանչիւր դասակարգ պէտք է դաստիարակուի խստիւ ճշրուած սահմաններու մէջ եւ իրեն համար նախասահմանուած աշխատանքին համաձայն: Պատասխական խելացիները յաջողած են եւ պիտի յաջողին մէկ դասակարգէն միւսն անցնել, քայքայ իրական տխմարութիւն է թոյլ տալ, որ անարժէք անձեր մտնեն իրենց համար օտար դասակարգերու մէջ եւ իոն գրաւեն դիրքեր, որոնք,

ծնունդի եւ արեւտի բերձամբ ուրիշներու կը պատկանին: զիտք, թէ ասիկա ինչ արդիւնք տուած է ըրիտտոնեաներուն մօտ, որոնք այս այլաճանգակութիւնը թոյլատրած են:

Որպէսզի կատակարութիւն մը գրաւէ իրեն պատշաճ տեղը իր հպատակներու սրտերուն ու մտքերուն մէջ, իր գոյութեան ամբողջ շնչանին պէտք է դպրոցներու եւ հրապարակային վայրերու մէջ ստրկեցնէ ժողովուրդին, թէ ի՞նչ է այդ դիրքին կարեւորութիւնը, որո՞նք են իր պարտականութիւնները եւ ի՞նչ միջոցով կամ գործունէութեամբ կրնայ ժողովուրդին քարոզութիւնը ապահովել:

Ամէն ազատ կրթութիւն պիտի արդիւնեցնէ: Ուսանողները իրաւունք պիտի ունենան իրենց ծնողներուն հետ հաւաքուելու կրթական հաստատութեանց մէջ, ինչպէս կը հաւաքուին ակումբներու մէջ:

Այս հաւաքոյթներու ընթացքին եւ տօնական օրերուն, դասախօսները պիտի ընեն իրեն թէ ազատ դասախօսութիւններ մարդոց փոխադարձ յարաբերութեանց կապակումի օրէնքներուն, սանձարձակ մրցակցութեան պատճառած չարիքներուն եւ վերջապէս, դեռ եւս աշխարհին անձանք նոր տեսութեանց փիլիսոփայութեան մասին: Այս տեսութիւնները վարդապետութիւններ պիտի դարձնենք եւ զանոնք պիտի օգտագործենք՝ մարդիկը մեր հաւատքին բերելու համար:

Երբ վերջացնենք մեր ներկայ ու ապագայ գործունէութեան ծրագրին տեղեկատուութիւնը, ձեզի պիտի բացատրենք նաեւ այս տեսութեանց հիմքը:

Բազմաթիւ դարերու փորձառութեամբ գիտնալով, թէ մարդիկ կ'ապրին ու կը յառաջանան զազափարներով եւ թէ այս զազափարները անոնց կը փոխանցուին՝ բոլոր դարերու նոյնատեսակ յաջողութեամբ ապահովուած զարգացումով, պիտի խրաջանենք ու ներ շահեւորուն համաձայնեցնենք նորագոյն ցոյքերն ազատ մտածողութեան, որուն, արդէն երկար ժամանակներէ ի վեր, մեզի անհրաժեշտ իրերու եւ զազափարներու ուղղութիւնը կու տանք: Ստածումը խեղդելու դրութիւնը արդէն կը կիրարկուի «նկարներու ուսուցում» կոչուած դրութիւնով, որ քրիստոնեաները շխտիող եւ հասկնալու համար իրերու նկարաւոր ներկայացմանն ապաստող հլու անատններու պիտի վերածուի:

Ֆրանսիայի մէջ, մեր լաւագոյն գործակալներն մէկը՝ Պուրժուա, արդէն հրատարակած է «նկարներով ուսուցման» վերաբերելալ իր նոր ծրագիրը:

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

Ամփոփում – Խստութիւններ փաստարաններու դէմ: Քրիստոնեայ եկեղեցականներու ազդեցութիւնը: Խղճի ավատութիւնը: Յրէիք

բազաւորը՝ Պապ եւ Պատրիարք: Պայքարի միջոցներ այժմու եկեղեցիին դէմ: Ժամանակակից մասնույի հարցերը: Ոստիկանութեան կազմակերպութիւնը: Կամաւոր ոստիկանութիւն: Լրտեսութիւն՝ հրեական ինքնատիպ կարգուսարքի հիման վրայ: Եկեղեցիին վիճակը:

Պատաստանական բեմը կը ստեղծէ սառնարիւն, խիստ, յամառ եւ անակզբուն մարդիկ, որոնք, ամէն պարագայի տակ, կը մնան անդնձ եւ զուտ իրաւագիտական գետնի վրայ: Անոնք վարժուած են ամէն ինչ շահագործել ոչ թէ հանրային բարոյութեան համար, այլ՝ յօգուտ պաշտպանուող կողմին: Ո՛չ մէկ ընդհանուր պաշտպանողական կը մերժեն, եւ, ի զին ամէն զոհութեան, կ'աշխատին անպարտութիւն ձեռք ձգել՝ օրէնսդրութեան ստանձակամութիւնը օգտագործելով: Այսպիսով, անոնք դատարարն կը վիատեցնեն:

Այս պատճառով, այս արեւստին կիրարկումը պիտի թոյլատրենք մեզ սահմաններու մէջ եւ անոր անդամներն ալ գործադիր իշխանութեան պիտի վերածենք: Փաստարանները, ինչպէս նաեւ դատաւորները, դատի տակ գտնուողներու հետ յարաբերութիւն ունենալէ պիտի զրկուին, դատական խնդիրները պիտի ստանձնեն եւ վերլուծեն զանոնք դատական հարցաքննութեան տուեալներու եւ յուշագրերու հիման վրայ եւ իրենց յաճախողները պիտի պաշտպանեն՝ դատարանի առջեւ անոնց հարցաքննութենէն եւ իրերը պարզուելէն վերջ: Պիտի վճարուին՝ պաշտպանութեան արդիւնքէն անկախաբար: Այսպիսով, պիտի ունենանք պարկեշտ, անաչաւ եւ ոչ թէ շահէ, այլ՝ ապացոյցներն առջնորդուած պաշտպանող կողմեր: Ասով, ի միջի այլոց, պիտի դարձի նաեւ այսօրուան ապակամութիւնը դատական աբոռակիցներու, որոնք պիտի հարկադրուին այլեւս չարդարացնել վճարողները միայն:

Չոզ տարած ենք արդէն քայքայելու քրիստոնէական եկեղեցական իշխանութեան ազդեցութիւնը եւ այսպիսով ձախողութեան մատնելու իր առաքելութիւնը, որովհետեւ այլապէս այսօր պիտի կրնար մեզ շատ նեղել: Ժողովուրդներու վրայ անոր ունեցած ազդեցութիւնը ամէն օր կը տկարանայ: Խղճի ազատութիւնը հոշակուած է արդէն անճարները:

Սակաւաթիւ տարիներ մնացած են այլեւս մինչեւ քրիստոնէական կրօնքի ամբողջական խտրակումը: Աւելի դիւրութեամբ պիտի կրնանք գրաւել նաեւ միւս կրօնքները, որոնքմով զբաղուի, սակայն, դեռ կանուխ է:

Եկեղեցականութիւնն ու եկեղեցականները պիտի սահմանափակենք այնքան մեղ շրջանակի մը մէջ, որ անոնց ազդեցութիւնը ոչինչ ըլլայ՝ ատենօք ունեցած իրենց ազդեցութեան հետ բաղդատմամբ:

երբ զայ պապական պալատը վերջնականապես բանդելու պահը, անտեսանելի ձեռքին մատը ժողովուրդներուն ցոյց պիտի տայ այդ պալատը: Բայց երբ ժողովուրդները զորի տան անոր վրայ, մենք երևան պիտի գանք իբրև փրկիչներ, որպէսզի արևմտահեղութիւնը արդիւնեք: Այս խտրողեցումով՝ պիտի բախիանցենք պարիսպս ներս, որվկէ դուրս պիտի գանք՝ զայն ամբողջովին կործանել վերջ:

Չրէից թագաւորը պիտի ըլլայ տիեզերքի Ճշմարիտ Պապը եւ Միջգազային եկեղեցիի Պատրիարքը:

Եւ սակայն, ցորչալի երիտասարդութիւնը սկիզբները դաստիարակուած պիտի չըլլայ փոխանցման շրջանի նոր հաստատւիչներով, ինկ աեկի վերջը՝ մեծիքակով, ամնիջական կերպով պիտի չլինանք զոյրփին ունեցող եկեղեցիին, այլ՝ անոր դէմ պիտի պայքարինք քննադատութեամբ եւ պատակտուններ հրահրելով:

Մեր ժամանակակից մասնուր ընդհանրապէս պիտի մերկացնէ պետութեան եւ կրօնքի վերաբերեալ խնդիրները, քրիստոնեաներու անկարողութիւնը եւ ասոնց նման ուրիշ բաներ բոլորովին չարամիտ եղանակով մը, որպէսզի վարկաբեկ գանձոնք ամեն միջոցով, այնպէս ինչպէս մեր հանճարեղ ցեղը զիւր ընել:

Մեր վարչաձեւը պիտի ըլլայ մարմնացումը Վիշնուի թագաւորութեան, զոր պիտի ունենայ իբրև խորհրդանշան: Մեր հարիւր ձեռքերու ամեն մէկով պիտի բռնենք ընկերային մեքենայի գլխաճակներէ մէկը: Պիտի հասկնանք ամեն բան շնորհիւ օժանդակութեանը պաշտօնական ոստիկանութեան, որ, այն ձեւով որ կազմակերպած ենք զայն քրիստոնեաներու համար, կը խափանէ կառավարութեանց տեսողութիւնը:

Ըստ մեր ծրագրին, մեր հպատակներուն մէկ երրորդը, պարտականութեան թեմաներ, պիտի լրտեսէ մնացեալները, որպէսզի կամովին օգնած ըլլայ պետութեան: Այն ատեն, լրտես ու մատուցել անպատիւ մէկը պիտի չնկատուի: Ընդհակառակը, պատուաբեր գործ մը պիտի ըլլայ ամենց որածը: Բայց անհիմն մեղարարանքները խտրի պիտի պատժուին, որպէսզի իրաւունքի գեղծում չգործուի այս կէտին մէջ:

Մեր գործակալները պիտի առնենք հաւասարապէս ընկերութեան բարձր դասերէն, ինչպէս նաեւ ստորին խաւերէն, գաւորութեանց անճանատուր շրջանակներէն, հրատարակիչներէն, տպարանատերերէն, գրավաճառներէն, պաշտօնեաներէն, գործաւորներէն, կառապաններէն, սպասարարներէն, եւլն:՝

Իրաւունքներ զրկուած, ինքնագլուխ գործելու չլիազօրուած եւ հետևաբար անզօր այս ոստիկանութիւնը միայն պիտի ամբաստանէ եւ վկայէ: Անոնց վկայութեանց ճշդումն ու մեղարդեալներու ձերբակալութիւնը ոստիկանական խնդիրներու ստուգիչ պատասխանատու յանձնաժողովէն կախում պիտի ունենան: Բուն ձերբակալութիւնները

պետական ոստիկանութեան եւ ոստիկան զօրքերու կազմակերպութեան կողմէ պիտի կատարուին: Քաղաքական խնդրոյ մը վերաբերեալ բան մը լսողն ու տեսնող բայց չտեղեկացնողը, մասնակցութեան եւ գիտցածը ծածկողի յանցանքով հաւասարապէս մեղաւկից պիտի նշկատուի այնպէս, ինչպէս եթէ ինք գործած ըլլար այդ զոյգ մը ոճիրները:

Ինչպէս այսօր մեր եղբայրները պարտաւոր են իրենց սեփական պատասխանատուութեան տակ իրենց համայնքներուն լուր տալ ընթատներու եւ կամ այդ համայնքներու դէմ բան մը ընդդէմներուն մասին, այնպէս ալ, մեր տիեզերական պետութեան մէջ, մեր բոլոր հպատակները պարտաւոր պիտի ըլլան ծառայել պետութեան՝ ամեն առիթով:

Նմանօրինակ կազմակերպութիւն մը պիտի անհետացնէ իշխանութեան գեղծումն ու ապականութիւնը եւ այն բոլոր բաները, զորս մեր խորհուրդներն ու գերմարդոց մասին մեր տեսութիւնները անցուցած են քրիստոնեաներու սովորութեանց մէջ: Միս կողմէն, սակայն, ինչպէ՛ս պիտի յաջողինք բազմացնել անկարգութիւնները իրենց վարչութեան մէջ: Ուրիշ ի՞նչ միջոցներ պիտի կիրարկենք: Այդ միջոցներու կարելորագոյններէն մէկն են այն պաշտօնեաները, որոնց յանձնուած է կարգ-կանոնի պահպանումն ու վերահաստատումը: Ասոնց կարելիութիւն պիտի ընծայենք զարգացնելու եւ երեսան քերելու իրենց գէշ սովորութիւններն ու քմայքները, ինչպէս նաեւ չարաչար գործածելու իրենց ոյժը:

ՂԱՌԽ ԺԸ.

Ամփոփում – Ապահովութեան միջոցներ: Դաւադիրներու հսկողութիւնը: Տեսանելի պահակազօրքը կործանարար է իշխանութեան համար: Չրէից թագաւորին պահակազօրքը: Իշխանութեան խորհրդաւոր հեղինակութիւնը: Նուազագոյն կասկածի վրայ ձերբակալութիւն:

Երբ պէտք զգանք զօրացնելու ոստիկանական ապահովութեան միջոցները (բան մը, որ շուտով կը մաշցնէ իշխանութեան հեղինակութիւնը), պիտի դրոշմէք խուլութիւն կեցողներու ու կազմակերպեցող ղոճոխութեանց արտայայտութիւններ հնարամիտ հետտորներու կողմէ: Միեւնոյն զգացումը սնուցանող ամենը ամոնց պիտի միանան: Անխկա արդարացում մը պիտի ըլլայ մեզի համար, որպէսզի խուզարկութիւններ, պրպտումներ եւ հսկողութիւններ հրամայենք՝ քրիստոնեայ ոստիկանութեանց մէջ մեր ունեցած գործակալները այս նպատակին համար գործածելով:

Տրուած ըլլալով, որ դատախոսներն շատերը կը գործեն ի սեր արհեստին եւ շատախօսութեան, որիւէ ձեռով գործել առաջ պիտի չխանգարենք զանոնք: Պիտի բաւականանանք հսկող աչքեր մտցնելով իրենց շրջանակին մէջ: Մտքը չէ մոռնալք, որ իշխանութեան հեղինակութիւնը կը նուազի, երբ յամախակի դատարութիւններ երեսան կը հանուին անոր դէմ: Ասիկա կը նշանակէ անոր անկարողութեան խոստովանութիւնը, կամ, աւելի վատ բան մը՝ անոր գոյութեան վնասակարութիւնը: զիտեք, թէ քրիստոնեայ թագաւորներու հեղինակութիւնը քայքայած ենք մեր գործակալներով՝ մեր հօտի կոյր ոչխարներուն կազմակերպած յամախակի ռոքափորձերով: Պիւրին է ոճիւրի մղել մէկ զամազան ազատական զաղափարներու ներշնչումով. կը բաւէ, որ քաղաքական գունարուած մը գոյութիւն ունենայ: Պիտի ստիպենք կառավարութիւնները ծանցալի իրենց անկարողութիւնը՝ իրենց իսկ ձեռք առնելիք ապահովութեան միջոցներով եւ այսպիսով, պիտի փճացնենք իշխանութեան հեղինակութիւնը:

Մեր կառավարութիւնը պիտի պահպանուի գրեթէ անտեսանելի պահակազօրքի մը կողմէ, որովհետեւ ոչ իսկ մեր մտքէն կրնանք անջնջել, թէ կրնայ գոյութիւն ունենալ ոչ մը, որուն դէմ չկարենայ պայքարիլ եւ ատոր համար այ ստիպուի թաքնուիլ:

Եթէ ընդունինք այսպիսի մտածում մը, - ինչպէս կ'ընէին եւ կ'ընեն քրիստոնեաները, - մօտիկ ապագայի մէջ պիտի ստորագրինք եթէ ոչ նոյն ինքն մեր թագաւորին, զէք անոր արքայատոհմին մահաձիգը:

Երեւոյթները խստիւ պահելով, մեր թագաւորը իր իշխանութիւնը ի գործ պիտի դնէ ոչ թէ իր անձնակն շահերուն, այլ՝ իր ժողովուրդի բարիքին համար միայն: Սիւս թէ ինչու այս զարդարանքը պահելով, անոր իշխանութիւնը պիտի յարգուի եւ պահպանուի իր իսկ հպատակներուն կողմէ, որոնք պիտի պաշտեն զինքը, խորհելով որ իւրաքանչիւր քաղաքացիի երջանկութիւնը կախում պիտի ունենայ թագաւորէն, տրուած ըլլալով, որ անձէ կախում պիտի ունենայ ընկերային տնտեսութեան կարգուսարքը:

Թագաւորին տեսանելի հսկողութիւնը՝ կառավարական կազմակերպութեան անկարողութիւնը ընդունելուն կը հաւասարի:

Երբ թագաւորը ժողովուրդին մէջ պիտի գտնուի, պիտի շրջապատուի այրերու եւ կիներու բազմութիւնով, որոնք հետաքրքրուինք պիտի կարծուին եւ իբր թէ ըստ դիպուածի գրասած պիտի ըլլան անոր շուրջի առաջին շարքերը, բռնելով միանգամայն ուրիշներու շարքերը՝ հարկ եղած պարագային կարգ-կանոնը պահպանելու համար: Ասիկա կարգ-կանոնի պահպանման օրինակ մըն է: Եթէ ժողովուրդին մէջ գտնուի մէկը, որ աղաչելու համար կը ջանայ գիծերու մէջէն անցք մը բանալով աղերսագիր մը մատուցել թագաւորին, առաջին շարքերը պարտաւոր են ընդունիլ այս աղերսագիրը եւ աղերսարկուի աչքին առջեւ:

յամնձել թագաւորին, որպէսզի ամենքը հասկնան, թէ ներկայացուած ամեն բան կը հասնի իր հասցէին եւ թէ հակակշիռ մը կայ յոյնիկ թագաւորին համար: Իշխանութեան հմայքը կը պահանջէ, որ ժողովուրդը կարենայ ըսել՝ «Եթէ թագաւորը գիտնար» կամ «Թագաւորը պիտի իմանայ»:

Պաշտօնական պահակազօրքի կազմութեամբ կ'անհետանայ իշխանութեան խորհրդաւոր հեղինակութիւնը: Բաւարար քաջութեամբ զինուած ռեւ մէկ ինքզինքը իշխանութեան տէր կը դառնայ: Խռովուարը գիտ անոր ոյժը եւ առիթը կը փնտռէ այսպիսի իշխանութեան մը դէմ իր ռճրափորձը միտելու համար: Մենք քրիստոնեաներուն ուրիշ բան կը սորվեցնենք. կը տեսնենք սակայն, թէ ուր հասցուցած են զանոնք ապահովութեան տեսանելի միջոցները:

Ոճրագործները պիտի ձերբակալենք առաւել կամ նուազ հիմնաւոր անձնափոքր կասկածի մը վրայ իսկ: Խարուելու վայրը չի կրնար արդարացում մը ըլլալ վայսելու միջոցներ ընծայելու համար այն անձերուն, որոնք կասկածելի են քրէական կամ քաղաքական ոճիւրի մը համար եւ որոնք հանդէպ իրապէս անողոք պիտի ըլլանք: Եթէ, վերջ կ'վերջոյ, իրերու նշանակութիւնը անտեսելով կրնանք հաւանիլ քրէական ոճիւրներու պատճառներուն ըմբռութեան, կարելի չէ սակայն, որ նմանօրինակ մեղմացուցիչ պարագայ մը գոյութիւն ունենայ այն անձերու համար, որոնք կը զբաղին այնպիսի խնդիրներով, որոնցմէ, կառավարութենէն զատ, ուրիշ ոչ ոք որեւէ բան հասկնալու ի վիճակի է: Ու տակաւին, բոլոր կառավարութիւնները ճշմարիտ քաղաքականութիւնը ըմբռնելու ի վիճակի չեն:

ՂԼՈՒԽ ԺԹ.

Ամփոփում – *Չեկուցագրեր եւ օրինագծեր ներկայացնելու իրաւունքը: Խռովարարները: Դատարաններու կողմէ դատուող քաղաքական ոճիւրները: Ծանուցումը (ռէչլանը) քաղաքական ոճիւրներու մէջ:*

Եթէ չենք ընդունիր, որ ամեն ոք ուղղակի զբաղի քաղաքականութեամբ, առիթ պիտի տտեղծենք, սակայն, որ կառավարութեան ուղղուած ամեն զեկուցագիր եւ խնդրագիր ժողովուրդին կացութիւնը բարելաւէ: Ասիկա թոյլ պիտի տայ մեզի նշմարել սխալները կամ երեսակայութիւնը մեր հպատակներուն, որոնք պիտի պատասխանենք խնդրոյ աւարկայ ծրագիրներու գործադրութեամբ կամ արդարացուած մեթոժումով, որ ամենք հեղինակներուն տգիտութիւնը պիտի հաստատուէ:

Ընթացող փոփոխությունները կարելի է բնորոշել միայն շնչիկի մը հաշտ-
ցով՝ փիղիկն դէմ: Այժմ թէ ոստիկանական, այլ ընկերային կազմակերպու-
թեանը լաւ կազմակերպուած կառավարութեան մը համար այս պատ-
կերը տեղին է: Փորձելու չունը կը հաշէ փիղիկն դէմ, որովհետեւ իր իսկ
դիրքն ու արժէքը կ'անգիտանայ: Արժէքաւոր օրինակով մը կը քաւ
հաստատել կարելութիւնը մէկուն կամ միւսին, որպէսզի շնչիկները
հաշելէ դադրին եւ վարժուին իրենց պոչերը շարժել փիղը տեսնելուն
պէս:

Քաղաքական ոճիրներու վրայէն քաջութեան դրոշմը ջնջելու
համար, այդ կարգի ոճրագործները ամբաստանելի միեւնոյն արողին
վրայ պիտի նստեցնենք գողերու, մարդասպաններու եւ ամեն տեսակ
ստորին ու ողորմելի ոճրագործներու կողքին: Այն ատեն հանրային
կարծիքը իր մտքին մէջ պիտի շփոթէ ոճրագործներու այս դասակար-
գը միւսներու ամօթալի դասակարգին հետ եւ միեւնոյն արհամարհան-
քը ցոյց պիտի տայ անոնց նկատմամբ:

Կ'ուզենք (եւ կը յուսամ, թէ յաջողած ենք) արգիլել, որ քրիս-
տոնեաներն ալ միեւնոյն ձեւով չպայքարին ընթրատութեանց դէմ:

Այս նպատակով, մանուկի եւ այլ հրատարակութեանց միջոցով,
ինչպէս նաեւ պատմութեան գեղեցիկ դաշտումով ըրած ենք ընթրատու-
թիւն իբրեւ թէ հանրային բարիքին համար ենթարկուած նահատակու-
թեան ռեժիմը: Եւ այս ռեժիմը բազմացուցած է ազատականներու
շարքերը եւ հազարաւոր քրիստոնեաներ նետած է մեր հօտերուն մէջ:

ԳԼՈՒԽ Ի.

Ամփոփում – *Տնտեսական ծրագիրը: Յառաջատուական դրու-
թեանք սահմանում: Անկեղող գանձումներ դրոշմաբողոքներն: Խնայու-
ղական դրամատուներ եւ ոսկիի կայունութիւն: Դակակշտող խորհուրդ:
Ներկայացուցչութեան ջնջում: Դրամազուլիմներու կայունութիւն: Աշ-
խատանքի արժէքի գործառութիւնները: Ելեւմտացոյցը: Գործնական
փոխառութիւնները: Արժէքաւորներու շարքեր՝ 100-ին 1 տոկոսով: Ճար-
տարարութեանական արժէքաւորները: Քրիստոնեաներու կառավարիչ-
ները: Նպաստաւորելիները: Սաստակաւորութեան գործակալները:*

Այսօր պիտի խօսինք մեր տնտեսական ծրագրին մասին, զոր իմ
տեղեկագրին վերջաւորութեան ձգեցի եւ որ ընդհանուր ծրագրին ամե-
նէն դուտար, ամենէն կարելոր եւ ամենէն վճռական կէտն է: Ակախով ա-
մոր քննութեան, պիտի յիշեցնեն ձեզի ինչ որ այլաբանական դար-
ձուածքով մը ըրած են արդէն ասկէ առաջ, որ մեր արարքներուն ընդ-
հանուր գումարը դրամական խնդիր է:

Երբ պիտի հաստատուի մեր թագաւորութիւնը, մեր քաջարժա-
կապետական կառավարութիւնը, իրեն վերապահուած պատճառնե-
րով, պիտի խուսափի ժողովրդական զանգուածները շատ տուրքերով
ծանրացնելէ եւ պիտի չմոռնայ իր դերը իբրեւ հայր եւ պաշտպան:
Բայց որովհետեւ կառավարական կազմակերպութիւնը սուղ կ'արժէ,
հակառակ ամեն բանի, պէտք է միջոցները գտնել: Այս է պատճառը, որ
տնտեսական հաւասարակշռութիւնը խնամքով պիտի նախապատ-
րաստենք:

Մեր պետութեան մէջ թագաւորը օրինաւոր սեփականատէր
պիտի ըլլայ, այսինքն պետութեան մէջ գտնուող ամեն բանի իրաւա-
կան ներկայացուցիչը, քան իր, որ դիւրին է իրականացնել: Դետա-
րար, անկիւս կրնայ օրինական գրաւման ենթարկել պետութեան մէջ
դրամի շրջաբերութեան համար անհրաժեշտ նկատուած բոլոր գու-
մարները: Ասկէ կը տեսնուի, թէ պէտք է կիրարկել սեփականատէրու-
թեան վրայ տուրքերու յառաջատուական դրոշմիւնը: Այսպիսով, տուր-
քերը պիտի գանձուին առանց ճնշումի եւ աղէտներու՝ սեփականու-
թեան հարիւրին այսքան համեմատութեամբ: Հարուստները պէտք է
ընթռնեն, որ պէտք է իրենք աւելցածն գումար որ դնեն պետութեան
տրամադրութեան տակ, քանի որ ատիկա մնացածին ապակուրթիւնը
եւ պարկեշտ շահի իրաւունքը կ'երաշխաւորէ: Կ'ըսեն ապրկեշտ շահ,
որովհետեւ հարստութեան վրայ ի գործ դրուելից հակակշիռը օրինա-
կան ամեն ազգակութիւն պիտի արգիլէ:

Այս բարեկարգութիւնը պէտք է վերէն զայ, որովհետեւ հասած է
անոր ժամանակը եւ ատիկա անհրաժեշտ է իբրեւ խաղաղութեան
զրաւական: Աղջատներու վրայ դրուած տուրքերը յեղափոխութեան
սերմեր են եւ կործանարար են պետութեան համար, որ մեն չսիւրեւ
կըրցնցնէ փոքր օգուտներ հետապնդելով: Ասկէ անկախաբար, դա-
մատելերու համար սահմանուած տուրքերը պիտի պակսեցնեն
հարստութեան յաւելումը անհատներու մօտ, որոնց թով կեդրոնացու-
ցած ենք զայն առ այժմ, իբրեւ փոխակշիռ ծանրութիւն օգտագործելու
համար քրիստոնեաներու կառավարական ոյժին, այսինքն՝ անոնց տն-
տեսական կարիքներուն դէմ:

Տուրքերու յառաջատուական դրութիւն մը շատ աւելի եկա-
մուտ պիտի ապահովէ, քան այսօրուան համեմատականը, որ օգտա-
կան է մզիկ՝ քրիստոնեաներու միջեւ խտովութիւններ եւ դժգոհութիւն-
ներ հրահրելու համար միայն:

Ոյժը, որուն վրայ կը յենի մեր թագաւորը, պիտի կայանայ խա-
ղաղութեան հաւասարակշռութեան եւ երաշխաւորութեան մէջ: Ամերա-
ծեշտ է, որ դրամատէրերը իրենց եկամուտներուն փոքր մէկ մասը գո-
հեն, որպէսզի կառավարական մեքենային գործունէութիւնը ապահով-

լի: Պետութեան կառիքները պէտք է վճարեն անոնք, որոնց հարստութիւնը կը թոյլատրէ այդ ընել առանց նեղութեան:

Այս միջոցը պիտի անձեռացնէ արքայադէպի տեսչութիւնը հարուստին դէմ, որուն անձին մէջ անկէպէս պիտի տեսնէ պետութեան օգտակար տնտեսական ոյժ մը, ինչպէս նաեւ խաղաղութեան ու բարօրութեան պահպանումը, որովհետեւ պիտի ընթրնէ, որ այս բարիքները ձեռք ձգելու ծառայող միջոցներուն հայթայիչը հարուստն է: Եւ որպէսզի նոր վճարումներու համար շատ չընկճուի զարգացած դասակարգը, անոր պիտի ներկայացուի նախասահմանման հաշիւը այն գումարներուն, որոնք պիտի տրամադրուին արդուհիբի եւ կառավարական հիմնարկութեանց կառիքներուն համար:

Թագաւորը անձնական հարստութիւն պիտի չունենայ, բանի որ պետութեան մէջ գտնուած ամէն բան անոր կը պատկանի, որովհետեւ այլապէս հակառակողներ պիտի ըլլային այս տեսակէտով: Ամհատական յառաջդիմութիւնները պիտի ոչնչացնէին ամէնուհետ հարստութեանց սեփականատիրութեան իրաւունքը: Թագաւորին ազգակցները, որոնք պետութեան ծախքով պիտի պահուին, բացառութեամբ գահաժառանգին, - պարտաւոր պիտի ըլլան պետական ծառայութեան մէջ մտնել, որպէսզի աշխատելով, սեփականատիրութեան իրաւունք տաւանան: Արքայական ընտանիքին պատկանած ըլլալու առանձնաշնորհը պէտք չէ պարտուակ օգտագործուի պետութեան զանձարանը աւարի տալու համար:

Սեփականութեան մը զմեծամասն կամ ժառանգութեան մը տիրացման առթիւ դրոշմաթուղթի յառաջատուական իրաւունքը պիտի զանձուծուի: Դրանով կամ ուրիշ ձեւով եւ հարկաբարձէր անուանական այս դրոշմաթուղթի տուրքէն խուսափելու նպատակով կատարուած սեփականութեան փոխանցումը մը պիտի զանձուծուի համապատասխան տուրքով, որ պիտի դրուի նախկին սեփականատիրոջ վրայ՝ փոխանցման օրէն սկսած մինչեւ խաբէութեան երեսն գալու օրը: Փոխանցման պաշտօնաթուղթերը ամէն շաբաթ պիտի ներկայացուին շրջանակի զանձատան՝ իհն եւ նոր սեփականատիրոջ ընտանիքի, անուհի եւ ծակունուհի մատնանշումներով: Այս արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է միայն առուծախի սովորական ծախքերէն աւելի երող գումարներու համար, մինչ սովորականներէն դրոշմաթուղթի շատ չէնչին իրաւունք մը պիտի զանձուծուի:

Հաշուեցէք, թէ այս տուրքերը որքան աւելի պիտի ըլլան քրիստոնեայ պետութեանց եկամուտներէն: Պետութեան զանձարանը պէտք է ունենայ պահեստի դրամազուլուս մը, իսկ մնացեալ ամբողջ դրամը շրջապտութեան համուելու է: Այս պահեստի դրամազուլուսով հանրօգուտ շինութիւններ պիտի կատարուին: Պետական հասոյքներով այս շինութեանց կատարման սկսիլը անձնուր վերաբերում մը պիտի

պարտադրէ բանուորական դասակարգին՝ պետութեան շահերուն եւ թագաւորին հանդէպ:

Որոշուած եւ առատօրէն հաշուուած գումարները գատ ուրիշ ո՛չ մէկ գումար, ո՛չ իսկ մէկ դրամանիչ աւելի թոյլատրելի է պահել պետական զանձարանին մէջ, որովհետեւ դրամը հետուած է շրջապտութեան մէջ պահուելու համար, եւ անոր որեւէ կայունութիւնը աղիտալի ազդեցութիւն կ'ունենայ գործունէութեան վրայ պետական մեքենային, որուն անհիւները խղիտելու սահմանուած է ամէ: Իւրի պակասը կրնայ մեքենային կանոնաւոր գործունէութիւնը կեցնել:

Դրանման որոշումներով փոխարինումը ճիշդ այսպիսի կայունութիւն մը յառաջ բերաւ: Այս բանին հետեւանքները արդէն թաւական զգայի եղած են:

Այս կողմէն, հակակշռող խորիւորը մը պիտի ունենանք, եւ թագաւորը, անոր միջոցով, ամէն վայրկեան պիտի տեղեկանայ պետութեան ելնետուցի հաշիւներուն, բացի ընթացիկ եւ նախորդ ամիսներու հաշիւներէն, որոնք յանձնուած պիտի ըլլան տակաւին:

Սիսկ անձը, որ պետական սնտուկը աւարի տալուն մէջ շահ մը պիտի չունենայ, անոր սեփականատէրն է, այսինքն՝ թագաւորը: Սնցազ որ հակակշիւն անկարելի պիտի դարձնէ կորուստ ու մխտուր:

Ունկնորութիւնները, որոնք թագաւորին թանկագին ժամանակը պիտի ապանեն եւ ընդունելութիւնները, որոնք պարտաւորուած են յանուն սովորութեան, պիտի ջնջուին, որպէսզի արքան հակակշիւն եւ մտածելու ժամանակ ունենայ: Անոր ոյժը այլեւս պիտի չգտնուի տրամադրութեանը տակ զանազան պաշտպաններու, որոնք գահերը կը շրջապատեն՝ անոնց փայլ ու շքեղանք տալու համար, խորհելով սակայն ոչ թէ պետութեան, այլ միայն իրենց շահերուն մասին:

Ոսկին շրջապտութեան քաշելու միակ նպատակով՝ քրիստոնեաներու մօտ տնտեսական տագնապներ յառաջ բերին: Հնչակաւոր դրամազուլուխներ կայուն կիճակի մասնուեցան, քաշուեցան նաեւ դրամները պետութիւններուն, որոնք պարտաւորուած էին այդ դրամազուլուխներուն դիմել՝ դրամ գտնելու համար: Այս փոխառութիւնները, տուկոններու վճարման հետեւանքով, պետութեանց ելնետական կացութիւնը կը ծանրացնեն: Անոնք դրամին գերին դարձան: Ճարտարարուեստին կեղորոնացումը դրամատէրերու մօտ, - որոնք կործանեցին մանր ճարտարարուեստը, - ժողովուրդին եւ, միաժամանակ, պետութեան թղոր ոյժերը ծծեց:

Դրայի այսօրուան շրջաբերութիւնը չի համապատասխաներ ընդհանրապէս անձ-զուլուս ծախսուած գումարին, հետեւաբար, բանուորներու բոլոր կարիքներուն չի կրնար բաւել: Դրամի շրջաբերութիւնը պէտք է ըլլայ քնակութեան յանելման համեմատութեամբ, հաշուի առ-

Նելով ճանն փոքր տղաքը, որոնք, իրենց ծնած վայրկեանն իսկ կ'ար-
ծեն եւ կը սպասեն:

Պրամներ կտրելու եղանակին վերաբերմութիւնը կենսական խն-
դիր մըն է ամբողջ աշխարհի համար: Պիտք, որ ուսկիի փոխանակու-
թիւնը ազխտալի հանդիսացաւ զայն որոնցրած պետութեանց համար,
որովհետեւ չէր կրնար բաւել դրամի սպառման, մանաւանդ որ կարելի
եղածին չափ մեծ քանակութեամբ ոսկի շրջաբերութենէ քաշած ենք:

Պարտաւոր ենք շրջաբերութեան հանել թուրքէ կամ տախտա-
կէ շինուած դրամանիշներ, որոնք հիմունքով ըլլան աշխատանքի վրայ:
Այս դրամն շրջաբերութեան պիտի իսնենք սովորական կարիքներու
քանակութեամբ, աւելցնելով զանոնք ամէն անգամ՝ ծնունդներու հա-
մաձայն եւ պակսեցնելով՝ մեռնողներու համեմատութեամբ:

Իւրաքանչիւր շրջանակ իր հաշիւները պիտի պահէ: Պետական
կարիքներու համար դրամական յատկացումներու մէջ յապադումներ
յառաջ չգալու նպատակով, զուժարներն ու անոնց յատկացման ժա-
մանակը կառավարական հրամանագրով պիտի ճշդուին: Այսպիսով,
պիտի ջնջուի հոգատարութիւնը ելեմտական նախարարութեան, որ
այլեւս պիտի չկրնայ գաւառ մը նպաստաւորել կ'վնաս ուրիշ գաւառի
մը:

Մեր ծրագրած այս բարեկարգութիւնները պիտի ներկայացը-
նենք այնպիսի ձեւով մը, որ ոչ ոք վախճնենք: Բարեկարգութեանց ան-
հրաժեշտութիւնը պիտի սպաջուցենք այն անկարգութիւններով, որ-
ոնց մատնուած է քրիստոնեաներու ելեմտական կացութիւնը: Առա-
ջին անկարգութիւնը, պիտի ըսենք, կը սկսի պարզ պարտատու-
թեանմը ելեմտացոյցի, որ տարուէ տարի կ'աւելնայ ահա՛ թէ ի՞նչպէս,
ելեմտացոյցը կ'ուշացնի մինչեւ տարույն կէտը, այնուհետեւ կը պատ-
րաստուի այսպէս կոչուած զարմանական ելեմտացոյց մը, որ կը
սպասի երեք ամիսն: Այնուհետեւ կը պահանջուի յաւելումական մը,
եւ այս բոլորը, ի վերջոյ, հաշուեյարդարային ելեմտացոյցի մը կը յան-
գին:

Եւ որովհետեւ յաջորդ տարուան ելեմտացոյցը կը պատրաս-
տուի ընդհանուր ելեմտացոյցի ամբողջութեան հիման վրայ, տարե-
կան սովորական տարբերութիւնն է հարիւրին 50, իսկ տարեկան ելե-
մտացոյցը կ'եռապատուի իւրաքանչիւր տասնամեակին անգամ մը:
Պետութեանց անհոգութեան պատճառով որդեգրուած այս մեթոտնե-
րուն հետեւանցով, անոնց սնունդները դատարկ են: Ասոնց յաջորդած
փոխառութիւնները կուլ տուած են մնացածն ալ, եւ պետութիւնները
սնանկութեան դուռը հասցուցած են:

Իւրաքանչիւր փոխառութիւն պետութեան տկարութիւնը ցոյց
կու տայ: Փոխառութիւնները, դամկեան տուրի պէս կը կախուին զը-
լովսներուն վրայ կառավարութեանց, որոնք, փոխանակ իրենց պէտք

եղածը ժամանակաւոր տուրքերով ստանալու իրենց հպատակներն,
ծնեք երկնցնելով կու գան ողորմութիւն ուզելու մեր սեղանաւորներէն:
Փոխառութիւնները տգորկներ են, զորս ոչ մէկ պարագայի տակ
կարելի է անջատել պետութեան մարմնէն, եթէ երբեք իրենք ինքնաբե-
րաբար չանջատուին եւ կամ, եթէ պետութիւնը կտրուկ կերպով չմերժ
զանոնք: Քրիստոնեայ պետութիւնները, սակայն, ոչ միայն չեն հեռա-
ցընել զանոնք, այլ կը շարունակեն նորոք փակցնել իրենց վրայ, որ-
պէտք անդառնայի կերպով կործանին այս կամաւոր արհնատութեան
պատճառով:

Իրապէս, ի՞նչ կը ներկայացնէ փոխառութիւնը եւ, մանաւանդ,
արտաքինը: Փոխառութիւնը հրատարակութիւնն է պետական մուր-
հակներու, որոնք, փոխ առնուած զուժարին համեմատութեամբ որոշ
տոկոսի մը պարտադրանքին ենթակա են: Եթէ փոխառութիւնը կն-
քուած է հարիւրին 5 տոկոսով, պետութիւնը, առանց որեւէ զգուտի,
քսան տարուան մէջ կը վճարէ փոխառութեան զուժարին հաւասար
տոկոս, քառասուն տարուան մէջ՝ եռապատուի կը այսպէս՝ բոլս
պարտքը միշտ անվճար կը մնայ:

Ասիկա ցոյց կու տայ, որ անհատական տուրքերու զանձման
պատրուակին տակ, պետութիւնը աղքատ հարկատուին վերջին լու-
ման ալ կը խլէ՝ վճարելու համար հարուստ օտարներուն, որոնցմէ
փոխ դրամ վերցուցած է, փոխանակ իր հարստութիւնը ժողովելու իր
սեփական կարիքներուն համար, առանց որեւէ տոկոս վճարելու:

Այնքան ատեն որ փոխառութիւնները ներքին ընդոք ունին,
քրիստոնեաները դրամը աղքատներու զրպանն հարուստներուն զը-
պանը փոխարդելն ուրիշ քան մը չիին ընել: Երբ սակայն կաշառե-
ցինք մարդիկ, որոնք պէտք էին փոխառութիւնները արտաքին գտնելի
վրայ, փոխադրելու համար, պետութեանց ամբողջ հարստութիւնները
մեր սնունդներուն մէջ հոսեցան եւ բոլոր քրիստոնեաները սկսան մե-
զի ճորտութեան տուրքը վճարել: Երբ պետական խնդիրներու մէջ
քրիստոնեայ թագաւորներու թեթեամտութիւնը կամ նախարարներու
ապականութիւնն ու ուրիշ վարիչներու տնտեսական տգիտութիւնը ի-
րենց երկիրները բեռնատրած են պարտքերով, զորս չեն կրցած մեզի
վճարել, պէտք է գիտնաք, որ ասիկա, դրամի եւ ճիղի տեսակետով,
տուրի նստած է մեզի:

Պրամին կայունութիւնը պիտի չթոյլատրենք, ապր համար ալ
զոյրութիւն պիտի չունենան պետական պարտաւորութիւններ.- քաջի
հարիւրին-1-ով ստանձնուած շարք մը պարտաւորութիւններ.- որպէս-
զի տոկոսներու վճարումը պետութեան ոյժը չտրամադրէ տգորկներու
արխունձածն: Արժեքուրքեր հրատարակելու իրաւունքը քաջապալես
պիտի վերապահուի ճարտարաբանական ընկերութեանց, որոնք
քնաւ չեն դժուարանար տոկոսներ վճարել, քանի որ շահեր կ'ապահո-

վեն, մինչդեռ պետութիւնը ոչ մէկ շահ կ'ապահովէ իր փոխ առած դրամն, որովհետեւ ան փոխառութիւնը կը կնքէ ծախսելու եւ ոչ թէ գործերու ձեռնարկելու համար:

Ճարտարարուեստական արժեքողութեան պիտի գնուին պետութեան կողմէ, որ, ճորտատուի հարկահաւաքքն - ինչպէս է այսօր - շահադէտ փոխառուի պիտի վերածուի: Նմանօրինակ միջոց մը պիտի ջնջէ դրամի կայունութիւնը, մակարուութիւնը եւ մամուլը, որոնք օգտակար էին մեզի համար այնքան ստե՛ն որ անկախ էին քրիստոնեաները, բայց անցանկալի են մեր վարչակարգին տակ:

Որքա՛ն բացայայտ է դատողութեան պակասը քրիստոնեաներու բոլորովին անասնական ուղեղներուն մէջ: Տոկոսով դրամ փոխ կ'առնեն մեզմէ, առանց խորհելու, որ պետք պիտի ըլլայ իրենց պետական սնտուկներէն վերցնել տոկոսներով այլ ծանրաբեռնուած այս դրամը՝ մեզի վճարելու համար: Իրենց պետք եղած դրամը իրենց հարկատուներէն ստանալէն աւելի պարզ բան մը կ'ա՛ր:

Ասիկա ցոյց կու տայ մեր մտքի ընդհանուր գերակշռութիւնը, այսինքն յաջողած ենք փոխառութեան հարցը անոնց ներկայացնել այնպիսի ձեւով մը, որ ատոր մէջ իրենց համար շահ իսկ տեսնեն:

Չաշիւները, զորս քրիստոնեայ պետութեանց կողմէ մեզի տրամադրուած դարատու փորձառութեան լոյսին տակ պիտի ներկայացնենք երբ ժամանակը գայ, աչքի պիտի գարնեն իրենց յստակութեամբ եւ ճշդութեամբ, եւ ամէնուս բացայայտօրէն պիտի ապացուցեն մեր կիրարկած նորութեանց օգտակարութիւնը: Վերջ պիտի տրուի գեղծումներուն, որոնց շնորհիւ քրիստոնեաները պահեցինք մեր տրամադրութեան տակ եւ զորս, սակայն, կարելի չէ թոյլատրել մեր պետութեան մէջ:

Մեր հաշիւներու դրութիւնը այնքան լաւ պիտի դասաւորենք, որ ոչ թագաւորը, ոչ ալ ամենափոքր պաշտօնեան կարենան ամենափոքր գումարն իսկ շեղեցնել իր նպատակէն, առանց այսպիսի բան մը յայտնի ըլլալու, եւ, եւս առաւել, զայն մեր գործունէութեան ծրագրով միանգամ ընդմիշտ որոշուած նպատակէն զատ ուրիշ նպատակի մը տրամադրելու:

Կառավարելը անկարելի է առանց ճշդուած ծրագիրներու: Կես ճամբան դասալիք կը դառնան նոյն իսկ այն հերոսները, որոնք, առանց որոշ վերապահումներու այս կամ այն ուղիութեան կը ինտելիցեն: Մեր կառավարութեան յեճարտներն էին միայն քրիստոնեայ դէպավարները, որոնց ատենօք կը թելադրէին հանգստանալ պետական հոգեբերէ՛ն՝ պաշտօնական ընդունելութիւններ, արարողութիւններ եւ զըւարձութիւններ կազմակերպելով: Պաշտօնապնայաներու զեկուցագրերը, զորս անոնց համար կը խմբագրէին մեր գործակալները՝ փոխարինելով զանոնք զանազան խնդիրներու մէջ, ամէն անգամ կը գոհա-

ցընէին շատ քիչ պայծառատես մտքերը այն խոստումներով, թէ ապագայ խնայողութիւն եւ քարելաւում պիտի բերէ: Խնայողութիւն՝ ինչէ՛ն: Նոր փոխառութիւններէ՛ն, կարելի էր հարցնել: Չէին հարցնել սակայն անոնց, որ կը կարգային մեր հաշուետուութիւններն ու ծրագրակները: Գիտէք, թէ այս անփութութիւնը ո՛րք առաջընդհանրեց քրիստոնեայ վարիչները եւ ի՞նչ տնտեսական անվանճուրճեանց մատնուեցան անոնք, հակառակ իրենց ժողովուրդներու հրաշալի աշխուժութեան:

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

Ամփոփում – Ներքին փոխառութիւնները: Ելեմտացոյցներու բացը եւ տուրքերը: Երեւուն պարտքերը, խնայողական սնտուկները եւ եկամուտները: Սակարանի ջնջումը: Ճարտարարուեստական արժեքողութեան տուրքերու գանձում:

Նախորդ հաւաքոյթին մէջ բաժնետիրու վրայ պիտի աւելցնեն մանրամասն բացատրութիւն մը ներքին փոխառութեանց մասին: Արտաքիններու մասին բան մը պիտի չըսեն այդեւս, որովհետեւ մինչ այդ մեր գանձարկղները քրիստոնեաներու դրամներով պիտի լեցուին, մինչդեռ մեր պետութեան համար օտար, արտաքին փոխառութեան հարց գոյութիւն պիտի չունենայ: Օգտուեցանք վարիչներու ապականութենէն եւ թագաւորներու անհոգութենէ՛ն՝ ստանալու համար կրկնապատիկ, եռապատիկ եւ երբեմն աւելի մեծ գումարներ՝ ի փոխարէն քրիստոնեայ կառավարութեանց մեր փոխ տուած դրամներուն, որոնք բնաւ պետք չէին մեր պետութեան: Ո՛վ պիտի կրնար նոյն բանը ընել մեաւ մեզի դէմ: Այս պատճառով, մանրամասն զեկուցումս պիտի ընեն միայն ներքին փոխառութեանց մասին:

Երբ ներքին փոխառութիւն մը ուզեն կնքել, պետութիւնները արձանագրութիւն կը բաճան իրենց պարտաւորութեան ծախսելու համար: Ասիկա ամէնուս մատչելի դաճանալու համար, մէկէն մինչեւ հազար միաւոր արժեքով պարտաւորութեան կը հրատարակեն:

Ասոր համար շահ մը կ'ընծայեն առաջին արձանագրուողներուն: Յաջորդ օրը տեղի կ'ունենայ արուեստական բարձրացում մը, որովհետեւ իբր թէ ամէն մարդ այդ պարտաւորութեան կ'ընդ կ'ընտրէ: Զանի մը օր վերջը պետութեան գանձարանները լեցուած են եւ չեն գիտեր թէ՛ դրամը ո՛ր տեղաւորեն: Արձանագրութիւնը փոխառութեան գումարը յաճախ կը գերազանցէ: Այսպէս է վաստակութիւնը, զոր ժողովուրդը ունի կառավարական գործառնութեանց հանդէպ:

Երբ սակայն գաւեշտը խաղցուի, կը գտնուին գոյացած բացի մը, նոյնիսկ շատ մեծ բացի մը առջեւ: Եւ որպէսզի տոկոսները վճար-

լին, պետք է դիմել նոր փոխառութեանց, որոնք սակայն ոչ թէ կը ծծեն, այլ միայն կ'աւելցնեն առաջին պարտքերը: Եւ երբ վարկը սպառի, պետք է նոր փոխառութիւններով զոգոյին ոչ թէ սկզբնական փոխառութիւնները, այլ միայն անոնց տոկոսները:

Այնուհետեւ կու գայ պայմանաժամը վճարումներուն, որոնք կը թեթեւցեն միայն տոկոսներու պարտքը, առանց զոգելու փոխառութիւնները, եւ որոնք, սակայն, չեն կատարուիր առանց փոխառումներու հաւանութեան: Վճարումը մը յարաարարելով, դրամի վերադարձուելուն մատուցումը կ'ըլլայ անոնց, որոնք կը հաւանին գլխավճարներու վճարման: Եթէ բոլորն ալ ուզեն ետ տանալ իրենց դրամները, կառավարութիւնները կը բռնուին անոնց ջանքերուն մէջ եւ անկարող կ'ըլլան վճարելու իրենց մատուցած դրամը:

Բրիտտոնեայ պետութեանց հպատակները, բարեբախտաբար, շատ քիչ տեղեակ ըլլալով ելեւնապէս խնդիրներու, միշտ նախընտրած են կորսնցնել գլխավճարներն ու անոնց տոկոսները, քան իրենց դրամներու վերստին զետեղման վտանգին ենթարկուիլ, այնպէս որ կառավարութեանց հնարաւորութիւն կու տան փոկուիլ բազմաթիւ միլիոններու բացել:

Արտաքին փոխառութեանց հետ քրիստոնեաները չեն խորհիր այսպէս վարուիլ, որովհետեւ գիտեն թէ իրենց ամբողջ դրամը պիտի պահանջենք: Այսպիսով, ճանչցուած սնանկութիւն մը վերջնական կերպով պիտի հաստատուի երկրին մէջ կապակցութեան մը չզոյութիւնը ժողովուրդներու շահերուն եւ իրենց կառավարութեանց միջեւ:

Այս եւ հետեւեալ իրողութեան շուրջ կը հրապարակուի մեր ուշադրութիւնը:

Այսօր, բոլոր ներքին փոխառութիւնները կը յանձնանուին իրեն «եներուն պարտքեր», այսինքն՝ պարտքեր, որոնց վճարման պայմանաժամը առաւել կամ նուազ չափով մօտ է: Այս պարտքերը գոյացած են խնայողական կամ պահպանի սնտուկներու յանձնուած գումարներէ: Երբ որովհետեւ այս դրամագլուխները կառավարութեանց ձեռքը երկար ժամանակ կը մնան, անոնք հետզհետ կը շոգիանան փոխառութեանց տոկոսներու վճարումով: Ասոնց տեղը ալ կը դրուին եկամտատուներու խնայողութիւններէն գոյացած գումարներ: Այս վերջինները այն հասոյթներն են, որոնցմով քրիստոնեաները պետական սնտուկներու ծակերը կը զոցեն:

Երբ աշխարհի գահին վրայ բարձրանանք, ելեւնական այս բոլոր քաղկացութիւնները անհետ պիտի ջնջուին, որովհետեւ անոնք չեն համապատասխաներ մեր շահերուն: Եւ անապէս, բոլոր սակարանները պիտի ջնջենք, որովհետեւ չենք ընդունիր, որ մեր իզօրանքին հեղինակութիւնը ցնցուի մեր արժեքաւորքերու արժեքներուն ելեւելներով: Օրոնցով ճանչցնել պիտի տանք մեր արժեքաւորքերուն բուն

արժեքը՝ անկարելի դարձնելով անոնց տարուերումները: Բարձրացումը անկում յառաջ կը բերէ: այս եղանակով ալ մենք խաղաղութեան քրիստոնեաներու արժեքներուն հետ՝ մեր պայքարի սկզբնաւորութեան:

Սակարանները պիտի փոխարինենք մասնաւոր ու մեն վարկային հաստատութիւններով, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ ճարտարարուեստական պարտաթուղթերու գիները ճշդել կառավարական տեսակետներու համաձայն:

Այս հաստատութիւնները մէկ օրուան մէջ ինքզինքն իրարմիջ արժեքով ճարտարարուեստական պարտաթուղթեր իրապարակ նետելու ի վիճակի պիտի ըլլան: Այսպիսով, ճարտարարուեստական բոլոր ձեռնարկները մեզմէ կայտան պիտի ունենան:

ԳԼՈՒԽ ԻԲ.

Ամփոփում – Ապագայի գաղտնիքը: Յախտնական բշտատութիւնը պագայ երջանկութեան հիմքն է: Պետութեան հնայքը եւ անոր խորհրդաւոր պաշտամունքը:

Մինչեւ հիմա ձեզի պարզածներովս ջանացի անցեալ եւ ապագայ իրադարձութեանց գաղտնիքը ցոյց տալ: Կ'ըսեն, թէ մօտ է ապագայի իրագործումը: Ցոյց տուի նաեւ քրիստոնեաներու եւ մեր տնտեսական ձեռնարկներու հետ մեր ունեցած յարաբերութեանց գաղտնիքը: Ինձի կը մնայ ըսածներուս վրայ քանի մը բաներ եւս աւելցնել:

Մեր ձեռքին մէջ ունինք այսօրուան մեծագոյն ոյժը՝ ոսկին: Երկու օրուան մէջ կրնանք մեր ուզած գումարը մեր սնտուկէն քաշել:

Պէտք է յիշել նաեւ ուրիշ փաստեր, հաստատելու համար թէ Աստուած մեզ ընտրած է աշխարհին տիրելու համար: Այս հարստութեան շնորհիւ շիստատուցի՛նք, թէ դարերով մեր գործել տոկոսած չարիքը, վերջ ի վերջոյ յանգեցաւ ամեն ինչ մեր ձեռքով կարգադրելու բարիքին: Ահա բարիի եւ չարի սահմանման շփոթութիւնը: Կարգ-կանոնը պիտի հաստատուի որոշ բռնութեամբ մը, քայքայ ի վերջոյ պիտի հաստատուի: Պիտի կրնանք պայացուցել, թէ բարեբարքեր ենք մենք, որ չարչարուող աշխարհին վերադարձուցինք ճշմարիտ բարիքը եւ ազատութիւնը անհատին, որ պիտի կրնայ վայելել անզիտու, խաղաղութիւնը ու յարաբերութեանց արժանապատուութիւնը, պայմանով որ ուզէ յարգել մեր հաստատած օրէնքը: Պիտի բացատրենք միանգագայ, թէ ազատութիւնը անպատիժ մնալու հզօրի իրաւունքն մէջ չի կայանար: Աւ տակաւին, մարդուն ոյժն ու արժանապատուութիւնը չեն կայանար կործանարար սկզբունքներ բարոյանքու ամէն մէկու ունեցած

իրաւունքին մէջ, ինչպէս խղճի իրաւունքը, հաւասարութեան իրաւունքը եւ ատեն նմանները: Եմանապէս, անհատը բնաւ իրաւունք չունի ինքզինքն ու ուրիշները գրգռել՝ արմկակի հաւաքոյթներու մէջ իր հոծ-տորական տաղանդը ցոյց տալով: Եշմարիտ ազատութիւնը անարար-կաց կենանքի օրէնքները պարկեշտօրէն յարգող անձերու անձեռնմխելիութեան մէջ կը կայանայ: Իսկ մարդկային արժանապատուութիւնը ստացական եւ բնական իրաւունքներու գիտակցութեան մէջ կը կայանայ եւ ոչ թէ «ես եմ»ի նշանաբանի մտացածին վերլուծման մէջ:

Մեր պետութիւնը պիտի ըլլայ վիառաւոր, որովհետեւ պիտի ըլլայ հզօր, պիտի վարել ու տնօրինել եւ պիտի չքաշքշուի կուսակցա-պետներու եւ հոծտորակներու կողմէ, որոնք յիմար բառեր կ'արտասանեն մեծ սկզբունքներ ոգեկոչելով, մինչ՝ այդ սկզբունքները պարզ ցնորքներ են միայն: Մեր պետութիւնը պիտի վերահաստատուէ կարգ-կանոնը, որ մարդոց երջանկութեան տեսակետով ամեն ինչ է:

Այսպիսի պետութեան մը հմայքը ժողովուրդին մօտ խորիրոգաւոր պաշտամունքի եւ յարգանքի պիտի վերածուի: Եշմարիտ գորու-թիւնը ո'չ մէկ իրաւունքի, ո'չ իսկ Աստուծոյ առջեւ տեղի կու տայ: Եւ, ո'չ ոք կը համարձակի վիրաւորել զայն՝ անոր ոյժին անենափոքր մէկ մասն իսկ անկէ խլելու համար:

ԳԼՈՒԽ Ի-Գ.

Ամփոփում – *Պերճանքի առարկաներու արտադրութեան նուազումը: Մանր ճարտարարուեստը: Գործարդու: Գինովութիւնը արդիւն-աւած: Ընկերային հիմն կարգուսարքի մահապէտիքը եւ անոր յարուստիւնը նոր կերպարանքով: Աստուծոյ ընտրեալը:*

Ժողովուրդները հնազանդութեան վարժեցնելու համար, պէտք է զանոնք չափաւորութեան վարժեցնենք եւ պերճանքի առարկաներու արտադրութիւնը պակսեցնենք:

Այս միջոցով պիտի բարելաւենք բոլոր այն բարքերը, որոնք ապականուած են պերճանքի մրցակցութեան հետեւանքով: Պիտի վերահաստատենք մանր ճարտարարուեստը, որ պիտի նուազեցնէ գործարանատերերու անձնական դրամազուխները: Այս բանը անհրաժեշտ է նաեւ անոր համար, որ մեծ գործարանատերերը յաճախ կը վարեն,- ժիշդ է, առանց ատիկա հասկնալու,- զանգուաններու ոգին, կառավարութեան դէմ:

Մանր ճարտարարուեստով զբաղող ժողովուրդ մը գործադուլ ընել չի գիտեր, կապուած է տիրող կարգ-կանոնին եւ, հետեւաբար, իշխանութեան ոյժին: Գործարդու ամենէն վտանգաւոր բանն է կտաւալա-

րութեան մը համար: Մեզի համար՝ անոր դերը պիտի վերջանայ անմիջապէս որ իշխանութիւնը մեր ձեռքն անցնի: Գինովութիւնը նմանապէս պիտի արգիւտի օրէնքով եւ իրեն մարդկութեան դէմ ոճիր պիտի պատժուի, որովհետեւ անով տարուած մարդիկը, ոգեկից ընկերային ազդեցութեան տակ, անատուները կը դառնան:

Դարձեալ կը կրկնեն, որ հպատակները կուրօրէն կը հնազանդին բոլորովին անկախ եւ անուր ձեռքին, որուն մէջ կը տեսնեն զիրենք պաշտպանող սուրը եւ յեմարան մը՝ ընկերային հոսանքներու դէմ: Անոնք իրենց բազաւորի ամձին մէջ իրեշտակի հոգի մը տեսնելու ի'նչ պէտք ունին: Յանձին անոր, անոնք պէտք է ոյժի մարմնացումը տեսնեն:

Այդ բազաւորը պիտի զրաւ տեղը այսօր գոյութիւն ունեցող կառավարութեանց, որոնք, իրենց կենանքը կը թաշկուտեն մեր կողմէ վիատեցուած հասարակութեանց կողմէ: Ասոնք Աստուծոյ ոյժն իսկ ուրացած են եւ անոնց ծոցին մէջ անիշխանութեան կրակը կը բարձրա-նայ ամեն կողմէ: մինչ ան՝ բազաւորը պարտաւոր է ամեն բանէ առաջ մանրել այդ անկուշտ բացը: Այս է պատճառը, որ բազաւորը պիտի պարտաւորուի մահուան դատապարտել այսպիսի ընկերային կարգու-սարք մը, եթէ մինչեւ իսկ պէտք է խեղդել զայն իր սեփական արեան մէջ իսկ, որպէսզի յարութիւն ամեն ան իբրեւ ընկերային գետնի սալ կազմակերպուած եւ պետական մարմինը վարակելու ի վիճակի ամեն կարգի բունաւորման դէմ խղճամտօրէն պայքարող բանակի մը կերպարանքով:

Աստուծոյ ընտրեալ ժողովուրդը, այսպէս, վերէն կանչուած է վիշերու անխիղճ ոյժերը, որոնք կը շարժին ոչ թէ տրամաբանութեամբ, այլ՝ բնագորով, ոչ թէ մարդկութեամբ, այլ՝ ամանականութեամբ: Այս ոյժերը կը յաղթեն արդէն, աւարի կու տան եւ ամեն տեսակ բռնութիւն-կը կը գործեն՝ ազատութեան եւ իրաւունքի պատրուակին տակ: Անոնք քանդած են ամեն կարգուսարք մարդկային հասարակութեան մէջ՝ անոնց փլատակներուն վրայ բարձրացնելու համար Իսրայէլի ճազաւորութիւնը: Այն ատեն պէտք պիտի ըլլայ հեռացնել զանոնք մեր ճամբէն, որուն վրայ նուազագոյն խոչընդոտել իսկ գոյութիւն պէտք չէ ունենայ: Եւ այն ատեն պիտի կրնայինք ըսել ժողովուրդներուն.

- «Գոհութիւն տուէք Աստուծոյ եւ մորաբոցեղէ անոր առջեւ, որ իր ամձին վրայ կը կու օծեալի դրոշմը եւ որուն՝ Աստուած Ի'նքը առաջնորդած է իր աստղը, որպէսզի անկէ արեւու ուրիշ մէկը չկարենայ մեզ ազատագրել բոլոր չարիքներէն եւ այլ ոյժերէն»:

Անփութուն – Դաւիթի թագաւորութեան զօրացումը: Թագաւորի նախապատրաստութիւն: Անմիջական գահաժառանգներու հետացում: Թագաւորը եւ անոր երեք զաղտնի զորակիցները: Թագաւորը՝ ճակատագիր: Դրէից թագաւորը անբերի եւ անբիժ՝ արտաքին բարքերով:

Հիմա պիտի խօսիմ այն միջոցներուն շուրջ, որոնք արքայական տոհմին արձատները կ'ապահովեն ու կը զօրացնեն: Այն սկզբունքները, որոնք մինչեւ այսօր մեր իմաստուններուն յանձնեցին համաշխարհային խնդիրներու ղեկավարութիւնը, պիտի առաջնորդեն մեզ ղեկավարելու մասն մարդկութեան միտքը:

Դաւիթի ցեղին շատ մը անդամները պիտի նախապատրաստեն իրենց թագաւորներն ու ստոնց գահաժառանգները, ընտրելով այս վերջինները ոչ թէ ըստ իրենց ժառանգական իրաւունքին, այլ՝ իրենց գերազանց ճարպիկութեան նկատառումով:

Անոնց պիտի ծանօթացուին քաղաքականութեան թաւուն գաղտնիքները եւ կառավարութեան ծրագիրները, պայմանով սակայն, որ ոչ ոք գիտնայ այդ գաղտնիքները: Այս ձեւի գործունէութեան նպատակն է զխցնել ամբողջ աշխարհին, թէ կառավարութիւնը անիրազեկ անձերու չի կրնար վստահիլ իր արուեստին գաղտնիքները: Այս անձերուն միայն պիտի ուսուցուին քաղաքական ծրագիրներու կիրարկումը, դարերու փորձառութեան դասերը, քաղաքատնտեսական եւ ընկերային օրէնքներու շուրջ մեր բոլոր դիտողութիւնները, մէկ խօսքով՝ ամբողջ ոգին այս օրէնքներուն, զորս նոյն ինքն բնութիւնը հաստատած է անխախտօրէն՝ մարդոց յարաբերութիւնները կարգաւորելու համար:

Անմիջական գահաժառանգները յաճախ պիտի գրկուին գահակալներու իրաւունքն, եթէ երբեք իրենց դաստիարակութեան շրջանին ցոյց տան թեթեամտութիւն, մեղկութիւն եւ այլ յատկութիւններ, որոնք կործանարար են իշխանութեան մը համար եւ մարդս կառավարելու անկարող կը դարձնեն եւ որոնք անպատուարեւ են արքայական հանգամանքին համար:

Ամուր վարչութիւն մը ստեղծելու բացարձակապէս կարող եւ անգթութեան աստիճան անընկճելի եղողները միայն պիտի կրնան ստանձնել մեր իմաստուններուն երկնցուցած սանձերը:

Հիւանդութեան պարագային, որ կամքի տկարացում յառաջ կը բերէ, թագաւորները, ըստ օրինի, պարտաւոր պիտի ըլլան կառավարութեան սանձերը կարող ու նոր ձեռքերու յանձնել:

Թագաւորի գործունէութեան ուղղակի, եւ, առաւել եւս անուղղակի ծրագիրները անձանց պիտի ըլլան մինչեւ իսկ անոնց, որ «Առաջին խորհրդական»ի տիտղոսը պիտի ունենան:

Միայն թագաւորն ու անոր երեք գաղտնի գործակիցները պիտի գիտնան ապագան:

Անտեղիտալի կամքի մը շնորհիւ ինքզինքին եւ մարդկութեան տերը եղող թագաւորի անձին մէջ բոլորը պիտի հաւատան, թէ կը տեսնեն ճակատագիրը՝ իր անձանց ճանթաներով: Ոչ ոք պիտի գիտնայ, թէ թագաւորը ինչ կը ցանկայ յաջողցնել իր հրամաններով, եւ, այս պատճառով, ոչ ոք պիտի համարձակի անձանց ճամբու մը մէջտեղը կենալ:

Գնացնալի է, որ թագաւորին արքեանտութիւնը պէտք է համապատասխանէ իրեն վստահող կառավարութեան ծրագիրներուն: Ստոր համար, ան գահ պիտի բարձրանայ այն ատեն միայն, երբ փորձուի իմաստուններուն կողմէ, որոնց մասին խօսեցանք: Որպէսզի ճանջնայ եւ սիրէ իր ժողովուրդը, թագաւորը պէտք է իր հպատակներուն հետ շփման գայ իրապարանային վայրերու մէջ: Ասիկա յառաջ կը բերէ անհրաժեշտ միութիւնը երկու ոյժերու, զորս մենք անջատած ենք ահաբեկման շնորհիւ: Այս ահաբեկումը միշտ անհրաժեշտ եղած է մեզի համար, որպէսզի յիշեալ երկու ոյժերն այլ իլնան մեր ազդեցութեան տակ:

Դրէից թագաւորը պէտք չէ իր կիրքերուն եւ մանաւանդ հեշտանքներու անձնատուր ըլլայ: Իր անասական բնազդներուն թոյլ պէտք չէ տայ նուազագոյնս իշխել մտքին վրայ: Գեշտասիրութիւնը կործանարար կերպով կ'ազդէ մտաւոր յատկութեանց եւ ընթերցումի պայծառութեան վրայ եւ մտածումները կը խտրողեցնէ դէպի մարդկային ճիշդերու յուճոյն եւ անձնն անասնաբարոյ կողմը:

Մարդկութեան սիւնը եղող Դաւիթի սուր սերունդին տիեզերական արքան իր ժողովուրդի սիրոյն պէտք է իր անձնական անտրժակները զոհէ:

Մեր թագաւորը օրինակելի կերպով անբասիր պէտք է ըլլայ:

Յաւելուած

ԳՐԱԳԱՆԳ ԽՍՂՄ ՉՐԵԱՆԵՐԻՆ

(հրատարակուել է Թել-Ախուում 1958թ.)

Գրեաներ, սիրեցէ՛ք իրար, օգնեցէ՛ք իրար, եթէ նոյնիսկ ատուծ էք իրար:

Չեր ուժը ձեր միութեան մէջ է, դրանում է մեր յաջողութիւնները, մեր փրկութեան եւ մեր ծաղկման գրասկանը: Բազմաթիւ ժողովուրդներ կործանուեցին սփռուելուց յետոյ, քանի որ նրանք չունէին գործունեութեան պարզ ծրագիր եւ աջակցութիւն: Իսկ մենք, հանրային զգացողութեամբ անցանք դարերի ու ժողովուրդների միջով, պահպանուեցինք, բազմացանք եւ հզօրացանք:

Միասնութիւնը նպատակ է եւ, միաժամանակ, միջոց. նպատակին հասնելու միջոց՝ նպատակին հասնելու համար: Ահա ինչումն է իմաստը, ահա ինչի պէտք է ձգտել, մնացեալն արդիւնք է, մնացեալը կգայ ինքնըստինքեան:

Օգնեցէ՛ք իրար, մի՛ վախեցէք, թէ ազգայնականի անուն կհանէք, մի՛ վախեցէք հովանաւորումից (պրոտեսկցիոնիզմից) - դա մեր գլխաւոր միջոցը, գործիքը:

Մեր ազգայնականութիւնն ինտերնացիոնալիստական է, այդ պատճառով է ճիշտ է: Դեպի այն բաց են դռները բոլոր դասանաքներին, բոլոր կուսակցութիւններին, բոլոր ազգերի հրեաների առջեւ: Իսկական ինտերնացիոնալիստը միայն նա է, ով հրեականութեան հետ կապուած է արեանք, մնացեալն ամբողջապէս խեղափրուում է ու խաբուութիւն:

Լայնօրէն ներգրաւէ՛ք արիւնակից մարդկանց, միայն նրանք կապահովեն ձեզ ցանկալի կենսոլորտ:

Չեաւորէ՛ք ձեր ազգային կարգերը: Կադրերը սրբութիւն սրբոցն են, կադրերն են վճռում ամէն ինչ: Այսօրուայ կադրերը մեր վարդապօրն են:

Իւրաքանչիւր ամբիոն, իւրաքանչիւր ինստիտուտ պէտք է դառնայ մեր ազգային կադրերի դպրոցը:

Չրեւակն երիտասարդութեանը նախապատրաստէ՛ք ընդունելու սերունդների փոխանցումը:

Թող ոչ հրեաների իւրաքանչիւր նոր սերունդ ընդհարով մեր ամբողջ խորութեամբ կազմակերպուած պաշտպանութեան հետ: Իւրաքանչիւր անգամ, երբ բեմից հեռանում է աւագ սերունդը, նրա փոխարէն թող հերթափոխի կանգնի նախօրք նախապատրաստուած ու

աւելի հզօր երիտասարդ հրեաների կոտորտան: Դրա համար անհրաժեշտ է հնարաւորին չափ վաղ պաշտօնների տեղաւորել մեր երիտասարդներին, որ ապացուցած կլինեն իրենց հասունութիւնն ու տաղանդաւորութիւնը: Եթէ նոյնիսկ այնքան էլ հասունացած չեն, ոչինչ, կհասունանան արդէն պաշտօնում: Ով իշխանութիւն ունի, նա եւ ճիշտ է, եւ խելօք:

Մենք պարտաւոր ենք երեխաներին փոխանցել աւելին, քան ստացել ենք մեր հայրերից, իսկ նրանք պարտաւոր են պաշտպանել ու բազմապատկել ինչ ստացել են ու նոյն կերպ փոխանցել սերունդներին:

Սրանում է մեր ուժը, մեր տեսականութիւնը, մեր անմահութիւնը:

Աշխարհը դաժան է:
Այնտեղ տեղ չկայ մարդասիրութեան, բարեգործութեան համար:

Իւրաքանչիւր ժողովուրդ ինքն է իր երջանկութեան դարբինը: Այլոց ազգային կադրերի մասին հոգալը մեր գործը չէ: Եթէ նրանք ծուլանում են իրենց մասին մտածել, ինչն՝ ալտը է մենք մտածենք նրանց մասին: Օրինակ մի վերցրէք գոյերից, որոնք ապրում են հայեցողականօրէն, լաւի յոյսով: Մի սպասէք բնութեան ողորմածութեանը: Վերցրէ՛ք: Վերցնելը մեր խնդիրն է: Ստեղծէ՛ք ձեր համրութիւնները եւ այդ համրութեամբ հետ մղէ՛ք, դուրս մղէ՛ք ոչ հրեաներին:

Յիշեցէ՛ք, բոլոր բարձր վճարուող, ազդեցիկ, շահութաբեր պաշտօնները մեր ազգային եկամուտն են: Յիշեցէ՛ք. մի մարդկային անձած ոչ հրեայ կարող է գրեզեցնել այնպիսի տեղ, որ կապտակային մեզանից իւրաքանչիւրին:

Մենք հանրութիւններ ենք ստեղծում նրա համար, որ գոյերը չխանգարեն ձեզ՝ մեր ուզած ձեւով ապրելու: Թող գոյերն էլ փորձեն ստեղծել իրենց հանրութիւնները, դժուար, թէ դա նրանց յաջողութիւնը: Նրանք կգտնուեն աւելի շուտ, քան կհասցնեն որեւէ բան անել, իսկ մենք կօզմենք նրանց... որ գտնուեն:

Գոյերն անընդունակ են խողը դառնել, վերլուծել եւ կատարել անհրաժեշտ ընդհանրացումներ:

Նրանք բոլոր երեւոյթները ընկալում են չափից դուրս մակերեսայնօրէն, չափից դուրս որոշակի, չեն տեսնում փաստերը հերթականութեան կապի մէջ: Անընդունակ են ընդհանրացման, վերացականացման, նրանց համար իւրաքանչիւր դէպք լոկ դէպք է, ինչքան էլ յանձնա կրկնուի:

Նրանք ապրում են խոզերի պէս՝ մտութիւնը խրած հողի մէջ, չկասկածելով, որ երկինք էլ կայ:

Նրանք ատում են. «Աւելի լաւ է քիչ, քայք լաւը»:

Մենք ասում ենք. «Աւելի լաւ է շատ, եւ լաւը»:

Երանք ասում են. «Աւելի լաւ է լինել աղքատ, բայց առողջ, քան՝ հարուստ ու հիւանդ»:

Մենք ասում ենք. «Աւելի լաւ է լինել հարուստ եւ առողջ, քան՝ հիւանդ եւ աղքատ»:

Երանք ասում են. «Ամէն ինչ, կամ ոչինչ»:

Մենք ասում ենք. «Աւելի լաւ է որեւէ բան, քան ոչինչ»:

Երանք ասում են. «Տալը նոյնքան հաճելի է, որքան ստանալը»:

Մենք ասում ենք. «Տալը զուցեւ հաճելի է, բայց ստանալը նաեւ օգտակար է»:

Երանք ասում են. «Շարժուի՞ր ըստ օրէնքի. դա քո պարտքն է»:

Մենք ասում ենք. «Շրջանցի՞ր օրէնքը եւ ես շնորհակալ կլինեմ»:

Երանք ասում են. «Յաղթանակ կամ մահ»:

Մենք ասում ենք. «Յաղթանակ՝ ապրելու համար, ոչ կեանք՝ յանուն յաղթանակի»:

Եթէ կեանք չկայ, ո՞ւմ է պէտք յաղթանակը, պարտութեան դատութիւնը հարկաւոր է տանել ու սպասել. ով համբերութիւն ունի, նա կհասնի ամէն ինչի:

Այն ամէնը, ինչի ընդունակ են եւ ինչ զգում են նրանք, զգում ենք եւ ընդունակ ենք մենք, իսկ այն ամէնը, ինչ զգում ենք եւ կարող ենք, նրանք տրուած չէ:

Ամէնը՝ ինչ ունեն նրանք այսօր, նրանք հասանելիք առաւելագոյն է:

Ամէնը՝ ինչ ունենք մենք այսօր, լոկ միջոց է էլ աւելիին հասնելու համար:

Այն ամէնը, ինչ նրանք ունեն այսօր, դա մերն է՝ նրանց ժաժանակաւոր օգուտգործման մէջ:

Խելել նրանցից այն, ինչը խոստացուած է մեզ աստժոյ կողմից՝ մեր խնդիրն է:

Գոյերը յամառ են, բայց բաւականաչափ հաստատակամութիւն չունեն նպատակին հասնելու համար: Երանք ծոյլ են, դրա համար էլ շտապում են: Բոլոր խնդիրները նրանք աշխատում են լուծել միանգամից:

Յանուն մեծ յաղթանակի՝ նրանք զոհում են փոքրը: Սակայն մնան յաղթանակը կամ ընդհանրապէս չի լինում, կամ յաղթելով՝ նրանք մնում են կոտրած տաշտակի առջեւ:

Մենք դաւանում ենք փոքր յաղթանակների մարտավարութիւնը, չնայած դէմ չենք մեծերին: Փոքր յաղթանակը նոյնպէս յաղթանակ է:

Գոյերը չեն կարողանում ոչ դեկավարել, ոչ ենթարկուել. կենսաբանքօրէն՝ նրանք գործ կիծեցնողներ են:

Նախանձութիւն են նրանք, ատում են իրենց իսկ եղբայրներից, երբ սրանք գորշ զանգուածից վեր են բարձրանում: Թոյլ տուէք նրանց՝ յօշոտելու այդ վեր բարձրացողներին, եւ նրանք կանեն դա մեծ բաւականութեամբ:

Չաշտարարի դեր վերցրէք ձեր վրայ, հաշտարարի տեսք ընդունէք, պաշտպանեցէք այն «դժբախտներին», որոնց դէմ զինուել է ամբիջը: Բայց լոկ այնքանով, որ բարու եւ ճշմարտատրի համբաւ վատաւէք: Մի փոքր զսպուածութիւն, եւ դուք կզբաղեցնէք ինչ նոր յօշոտուածի տեղը:

Երբ երկու գոյ կուում են՝ շահում է հրեան:

Բորբորէք նրանք իրար դէմ, ստեղծէք եւ բորբորէք նպատանձ իրար նկատմամբ, բայց գործէք բարեկամութեան բօղի տակ, նուրբ ու աննկատ:

Գոյերն ապրել եւ իրենց առջեւ խնդիրներ դնել չգիտեն: Մենք նրանց առջեւ խարուսիկ խնդիրներ ենք դնում, իսկ նրանք փորձում են լուծել: Գոյերը խնդրել չեն ուզում, համարելով, որ դա նուաստացում է, այնինչ աղքատ են ու նուաստացած:

Մենք ասում ենք. «Ամէն նուաստացում բարի է, եթէ շահոյք է բերում»: Յանուն նպատակի՝ կարելի է նուաստանալ: Լուսատանալ էլ կարելի է պատուարժանօրէն: Չկան անբարոյական բաներ, եթէ դրանք նպաստում են մեր ժողովրդի ծաղկմանը: Նպատակը սրբագործում է միջոցները:

Գոյերը յիմար են ու կուպիտ, դա անուանում են ազնուութիւն եւ օրինաւորութիւն:

Շատ պայմանների յարմարուել ու իր վարքը փոխել չկարողանալը, ուղեղի քարացածութիւնը, անմկունքութիւնը նրանք անուանում են «ինքնուրոյնութիւն», «սկզբունքայնութիւն»:

Գոյերը այնքան յիմար ու կուպիտ են, որ նրանք նոյնիսկ չեն կարողանում ստել: Իրենց յիմարութիւնն ու պարզունակութիւնը նրանք դարձեալ անուանում են ազնուութիւն ու օրինակամութիւն, չնայած ի ծճճ անպատիւ են ու ստախօս:

Իրենց յատուկ պարզունակութիւնը նրանք հմում անուանում էին բարբարոսութիւն, միջին դարերում՝ ասպետութիւն, իսկ յետոյ՝ ջենտլմենութիւն: Դատարկ բաների համար նրանք զոտոզբար սպանում էին իրար մենամարտելու, ինչ-որ սկզբունքների համար ինքնապաշտութիւն էին գործում: Թող շարունակեն նոյնն անել: Երանք սահմանափակուած են իրենց հնարարութիւններում եւ այդ պատճառով ամէն ինչնս սահմաններ են դրել:

Իսկ մենք ասում ենք. «Մարդու հնարաւորութիւններն անասի-
ման են, քանի դեռ նա վարում է բառ իրադրութեան»:
Մշտապէս յիշէք այն եզրագծերի մասին, որ սահմանել է իր
համար գոյը:

Նրա մտածողութիւնը քարացել է այդ սահմաններում: Նա ի վի-
ճակի չէ այդ շրջանակից դուրս գալ: Այդտեղ է նրանց դժբախտութի-
ւնը, այդտեղ է ու մեր առաւելութիւնը:

Գործք է այնպէս, ինչպէս չի բոլջատում նրանց աշխարհընկա-
լումը, նրանց գաղափարը: Արէք այն, ինչը նրանց բոււմ է անհնարին,
անհասանալեան: Նրանք չեն հաւատայ, որ դուք ընդունակ եք անելու
կամ ասելու այն, ինչի ընդունակ չեն իրենք:

Խօսէք ու գործք է ինքնավստահ, յամաօրէն ու նախայարձակ,
շշմեցնող ու խելապտոյտ առաքացնող ձեռով: Հնարաւորին չափ շատ
աղմուկ ու բառախաղութիւն, հնարաւորին չափ անհասկանալի, գի-
տականակերպ հիպոթեզներ, տեսութիւններ, ուղղութիւններ, դպրոց-
ներ, իրական ու անիրական ծրագրեր ստեղծէք:

Ինչքան տարօրինակ, խեւաբարոյ, այնքան լաւ. թող ձեզ էջփո-
քեցնի, որ դա ոչ ոքի պէտք չէ, որ այն վաղը կմոռանան: Կզան նոր օր,
նոր գաղափարներ, նոր կեանք: Դրա մէջ է մեր հոգու հզօրութիւնը,
դրա մէջ է մեր ինքնահաստատումը, դրա մէջ է մեր առաւելութիւնը:
Թող գոյերը վճարեն մեր պարտամտիակները, թող զլուխները ցար-
դեն մեր նետած գաղափարներում դրական հատիկներ որոնելով: Թող
փնտրեն եւ գտնեն այն, ինչ այնտեղ չկայ, վաղը մենք նոր կերակուր
կտանք նրանց պարզունակ ուղեղներին:

Կարելոյ չէ, թէ դուք ինչ էք ասում, կարելոյ է ընդգծել, որ նոր
միտք է ու թէ ինչպէս էք ասում:

Ձեր ինքնավստահութիւնը կընկալուի որպէս համոզուածու-
թիւն, ինքնահաստատութիւն՝ որպէս գերազանցութիւն: Խելքահան ա-
րէք նրանց, պրկէք ջղերը, ճնշէք նրանց կամքը, ուժեղ կիսակճառեն
ձեզ, հեղինակագրկէք ծայրափուններին, որպս ցցողներին, ամբիոնի
ինքնասիրութիւնը ուղղէք չիսատագողների դէմ, գրոյցների ու քն-
նարկումների ժամանակ օգտագործէք պարկեշտութեան սահմանի վը-
րայ գտնուող արտայայտութիւնները:

Հարցրէք տարակուսողների ու հակաճառողների ամունը, ազ-
գանունը, հայրանունը, աշխատանքի տեղը, պաշտօնը: Դա, որպէս
կանոն, շփոթեցնում եւ վախեցնում է նրանց, եւ նրանք նահանջում են:
Պահանջէք պատասխանել, եւ պատասխան ստանալով՝ մի խորացէք
դրա եւրբեան մէջ, այլ ուղղակի յայտարարէք. «Այդպէս չէ՛, բոլորովին
այդպէս չէ՛»:

Եթէ որեւէ «խելօք» կփորձի մերկացնել ձեզ, ամբիւր նրան չի
լսի եւ կուտապարտի թէկուզ այն բանի համար, որ մերկացնելով ձեզ,
նա ապացուցում է ամբիւի յինարութիւնը, իսկ դա չի ներոււմ:

Եթէ գոյը կփորձի երեւակայել իրեն, ուշադրութիւն իրակրել իր
վրայ, այդ պահին հնարաւորին չափ աղմուկ է ֆելեկտներ առաջացրէք.
քստքստացրէք ուտքերով, վեր կացէք ու քայլեցէք, ճոճաջրէք քթո-
նքը, ծիծաղեցէք, խօսէք, մոծուացէք քթի տակ, հազացէք եւ խնչեցէք,
ընդհատէք ելոյթ ունեցողին պատահական հարցերով, կատակէք եւ
այլն: Մի խօսքով, մի շարք մանր, գրգռիչ անյարմարութիւններ ստեղ-
ծէք, որը գոյը կգիտակցի ոչ անմիջապէս: Ձեր ձեռքի առարկաները
դրէք նրա իրերի վրայ, տրորէք ուտքերը, շնչէք երեսին, ընկէք վրան,
խօսէք գրգռիչ, բարձր տոնով... թող նա միշտ զգայ ձեր արմունկն իր
կողի վրայ, երկար չի դիմանայ:

Տիան միջադէպից խուսափելու համար, նա պիտի շրխկացնի
դոււն ու գնայ: Տուէք նրան այդ կտիտիքները՝ ահա մեր նշանաբանը:
Մեղադրէք հակասեմականութեան մէջ նրանց, ուժեղ կփորձեն մեր-
կացնել ձեզ, կպցրէք նրանց այդ պիտակը եւ կտեսնէք, թէ մնացած գո-
յերը ինչպէս անմիջապէս կգիտենան այդ վարկածով:

Ընդհանրապէս, բոլոր գոյերը հակասեմական են, բայց եթէ այդ
պիտակը փակցոււմ է միայն մէկին, նա դառնում է անպաշտպան, քանի
որ մնացածները դրան գոհում են մեզ ու ոչնչացնում իրենց ձեռքով,
իսկ մե՞նք... պիտակում ենք յաշտողին:

Խաղացէք գոյի սրտացաւութեան վրայ, մերկայացէք որպէս
աղքատ ու դժբախտ, խղճահարութիւն ու կարեկցանք առաջացրէք
ձեր նկատմամբ: Լուրեր տարածէք յաւերժօրէն տառապալա ժողովրդի,
անճեալի հալածանքների եւ մերկայի ոտնահարումների մասին:
«Մեղճ հրեայի» գործելակերպն ստուգուած է հազարամեակներով:
Թէկուզ գոյերը մեզնից թիչ ունեն, միեւնոյնն է, նրանք կօզգեն մեզ աւե-
լի շատ ունենալու:

Գոյերը սիրում են բարեգործ եւ հովանաւոր լինել, իւրաքան-
չիւր աղքատ ծգտում է քարեզործ դառնալ, քանզի դա վիճացնում է
նրան: Նրանց մօտ մեծաիզօրութիւնը անելանում է այնքանով, որքանով
պակասում է դա իրականացնելու հնարաւորութիւնը: Վերցրէք նրա-
ցից այնքան, ինչքան կարող են տալ. շնից մազ պոկելն էլ օգուտ է:
Բոլոր երեսոյթները բեկէք մեր շաւերի պարմայով, բոլոր երեսոյթները
անպատճառ հարկաւոր է դիտարկել ապրանքներին օգուտ կամ վնաս
բերելու տեսակետից:

Տեղեկացրէք իրար ձեզ օգուտ կամ վնաս բերող ամեն ինչի
մասին: Տեղեկութիւնները կարեւորագոյն գործօն են:

Փողը, կարողը, տեղեկութիւնները, ահա այն երեք փղերը, ո-
րոնց վրայ խարսխվում է մեր բարեկեցութիւնը:

Իրաքանչիւր հրեայի սորազան պարտականութիւնը, պարտքըն է՝ հաղորդել միւս հրեային, թէ ինչ են ուզում անել գոյերը:

Այսօր դու օգնեցիր ինձ, վաղը ես կօգնեմ քեզ. սրտ մէջ է մեր ուժը: Մեր աստուածը մեզ խոստացել է աշխարհի տիրակալութիւնը, մենք սիրում ենք նրան:

Մեր խնդիրն է՝ պահպանել այդ տիրակալութիւնը:

Չոր ձեռքերում պահէք քարոզչութեան միջոցները, մամուլը, ռադիօն, հեռուստատեսութիւնը, կինոն: Գարկաւոր է եւ այսուհետեւ շարունակել կուսակցական, վարչապետական ապարատի ղեկավարման մէջ թափանցելը:

Ամէն հարցի շուրջ հասարակական կարծիք ձեւաւորէ՞ք՝ ելնելով մեր ազգային շահերից:

Ամէն մանրուք կարելի է ազգային խնդիր սարքել եւ ամէն մեծ խնդրից՝ մանրուք:

Ոչ մի հասարակական գործընթաց չի կարելի թողնել ինքնահոսի: Եթէ նա մեզ օգուտ չի բերում, արգելալէք, դադարեցրէք կամ ուղղէք գոյերի դէմ, դա արդէն օգուտ է: Ամէն նախաձեռնութիւն մենք պետք է գլխաւորենք, որպէսզի այն ուղղեմք անհրաժեշտ հունով: Ամէն ինչում եղէք առաջնորդ. ձգտէք լինել միշտ առաջինը: Ամէն ժամ, ամէն րոպէ, նոյնիսկ առօրեայ կեանքի մանրուքներում ձեր մէջ դաստիարակէք ղեկավարի վարքը: Ոչ մի քանոն մի՛ գիջէք: Չգտէք չզիջել նոյնիսկ մանրուքներում՝ լինի դա հասարակական փոխադրանիւմ, թէ խանութի հերթում:

Բոլոր համակազմներում ձեր ձեռքը վերցրէք ղեկավարութիւնն ու վարէք այն մեր շահերին համապատասխան:

Արտադրական գործընթացի վարչական ու ստեղծագործական մասը պետք է մենք կախարենք, գոյերը կապահովելն մեր ստեղծագործութեան նիւթա-տեխնոլոգիան բազան, աշխատանքի սես մասը: Թող նրանք հետեւեն շէնքերի մաքրութեանն ու պահպանեն մեր աշխատանքի պտուղները:

Մի՛ վախեցէք ազգայնականի (նացիոնալիստի) համբալից, ինտերնացիոնալիստի պարտքները մեզ համար ապահովում է հրեական արեան խառնուրդով այլազգիների, կամ, վատազոյն դէպքում՝ փոքր ազգերի ներկայացուցիչների առկայութեամբ:

Եթէ ձեզ մտա ազատ հաստիք կայ, վերցրէք միմիայն հրեայի, եթէ դա չէր կարող անել, լուծարէք պաշտօնը: Եթէ չէր կարող անել ոչ մէկը, ոչ միւսը, վերցրէք ասիացու. եթէ այդպիսին չկայ, վերցրէք լեհի, ուկրաինացու, ծայրագոյն դէպքում՝ քելաոուսի: Մրանք իրենց հաշիւներն ունեն ռուսների հետ, եւ, որոշակի մշակումից յետոյ, ձեր դաշնակիցները կդառնան: Դրանք բոլորը հակասեմականներ են իրենց հայրենիքում, իսկ Ռուսաստանում նրանց աւելի յարմար է ինտերնացիո-

նալիստ լինել, քանի որ այսպիսով միայն կարող են ապահովել իրենց գոյութեան համար անհրաժեշտ մթնոլորտ:

Օգտագործէք այդ միտումը:

Ապստուծութեան՝ նոյնն է, ինչ երեխան ժողովուրդն առանց պատմութեան՝ նոյնն է, ինչ երեխան առանց մտողների: Եւ ամէն ինչ պետք է սկսի սկզբից, եւ այդ խնդրից կարելի թիւել ինչ որ անհրաժեշտ է: Այդ երեխային կարելի է ներառել իր աշխարհընկալումը, իր մտածելակերպը: Չրկէք նրանց անցնալից, ազգային ոգուց: Բացայայտօրէն մի՛ քանդէք նրանց պատմական յուշարձանները, բայց եւ մի՛ վերանորոգէք, թողէք, որ ժամանակը քանդի դրանք, իսկ խուլիզաններն ու հնութեան սիրահարները քարը քարի վրայ չեն թողնի:

Այսպէս կարելի է ամբողջ ժողովուրդների դիմագրկել:

Ակգրում դրանք գրկուում են պատմութիւնից եւ աւանդոյթներից, ապա մենք ձեւաւորում ենք մեր ցանկացածով, մեզ ձեռնտու կերպով:

Գեանկարային ու ազդեցիկ գոյերին պահէք ձեր արթուն հսկողութեան տակ:

Մի՛ թողէք, որ նրանք միանան ու առանձնանան:

Մի՛ թոյլ տուէք, որ դրանք անմիջական ուղիղ կապերի մէջ մտնեն: Դրանք իրար հետ պետք է հաղորդակցուեն մեր միջոցով եւ մեզ մենք: Այս գործելակերպը մեզ միշտ տեղեւել է պահում եւ դարձնում է ազդեցիկ: Մի՛ թոյլ տուէք, որ նրանք որեւէ հարց քննարկեն առանց մեզ: Այնտեղ, ուր երկու գոյ կայ, պետք է լինի գոճ մէկ հրեայ: Եղէք ամենուր եւ ամենատես:

Եթէ հնարաւոր չէ շրջափակել ու մեկուսացնել երիտասարդ ու հեռանկարային գոյին, ուրեմն նրան կարելի է դարձնել կառավարելի: Զրապուրէք նրան ձեր շրջապատի մէջ, նրա շուրջը ստեղծէք հրեական խիտ օղակ, գրկէք նրան իր շրջապատից, իր ծանօթներից: Պարտադրէք նրան ամուսնանալու հրեայ կանցնից հետ եւ փակ դռները նրա առեջ բացէք դրանից յետոյ միայն:

Մի՛ վախեցէք, նրա երեխաները, միեւնոյնն է, մերն են լինելու: Ում ցուլ էլ որ թռչի մեր կողմ վրայ, միեւնոյնն է, հորթը մերն է:

Օգնելով նման գոյին, դուք ձեր լուծանք էք ներդրում մեր հրեական համայնքի գործին:

Այդուհետ նման գոյերի աշխատավարձը մեր ազգային եկամուտն է: Յանուն իրենց երեխաների՝ նրանք ղրկոցներ իրենց քաղաքացիական պարտքի զգացումը եւ, յանձնայն դէպ, այլեւս հակասեմական չեն լինի:

Գրեայ կնոջ հետ կենակցելով՝ մեր միջոցներից մէկն է, որով տաղանդաւոր գոյերին մենք ներ ենք արձում մեր ազդեցութեան ու շահերի ոլորտը:

Ամուսնացել է գեղեցիկ և առողջ գոյ կանանց հետ, թող նրանք մեզ համար առողջ սերունդ ծնեն, թող բարեփոխեն մեր ցեղը:

Այդպիսով, իւրաքանչիւր հետաճակարային գոյին՝ հրեայ ընկերուհի կամ ընկեր:

Եթէ ամեն մի գոյ տեղաւորի մի հրեայի, մենք բոլորս էլ տեղաւորուած կլինենք:

Եւ վերջին խորհուրդը. զօճե եղէք. իսպանական հաստարքնուփունը եւ գերմանական ֆաշիզմը չպէտք է կրկնուեն:

Դեռ օրօրոցի մեջ խեղճք մեզ հասարակութեանը հակադրուելու ամեն մի փորձ: Հակահրէական հակումները ոչնչացրէք դեռ չծնած, ինչ տեսքով էլ որ դրանք հանուէ գան:

Ֆաշիզմը պատահական երեւոյթ է: Այն առջացանում է այնտեղ, որտեղ մենք թերազնահատում ենք սեփական երկրի տեղը լինելու տեղացիների ձգտումը:

Ֆաշիզմը ենթագիտակցաբար հասունանում է բոլոր ժողովուրդների մօտ:

Մեր քախտաւորութիւնն է, որ տարբեր ժողովուրդների մօտ այն հասունանում է տարբեր արտաքինով:

Փողով գնեցէք, ոչնչացրէք, մի թոյլատրէք վերահրատարակել, գողացէք աշխատութիւնները, որտեղ բացայայտում են մեր մարտավարութիւնն ու ռազմավարութիւնը, որտեղ հրեան ներկայացում է այլ լոյսի տակ:

ժողովուրդները չպէտք է հասկանան եւ իմանան հրեական քարոզերի ու հաշտածաղկների փատական պատճառները, այս հարցերի շուրջ նրանք պէտք է հաւատան միայն մեր մեկնաբանութիւններին:

Յատուկ ուշադրութիւն դարձրէք ընթացողներին, որոնք չեն ուզում զուլիս խոնարհել մեզ համար եւ մեր քաղաքակաւութեան ու գործունէութեան դէմ են գործում: Նման մարդկանցից, վաղ թէ ուշ, հակասեմականներ են ձեւաւորում: Թող մի՛ տուէք, որ փոքր հակասեմականը դառնայ մեծ քարոյարար: Թող նրանց կոկորդում մնայ ազգային արժանապատուութեան իրենց գաղափարը:

Որեւէ պատրուակով, ամեն առիթով հեղինակագրէք, մերկացրէք նրանց:

Համայնքունէք մնամների դէմ, նրանց խիէք բոլոր հնարաւոր միջոցներով, քանի դեռ մենակ են: Նրանք չեն կարող դիմանալ մեր համայնական յարձակմանը, թէկուզ հազար անգամ էլ ճիշտ լինեն: Նրանք մեղաւոր են արդէն նրանով, որ մեզ են խանգարում: Նման յամաների մասին հեղինակագրկող լուրեր տարածէք, կասկածելի համբաւ ստեղծէք նրանց շուրջը: Վերջ էլ վերջոյ, դրանցից կակսեն վա-

խենալ նոյնիսկ նրանք, որ շատ լաւ գիտեն, լաւ կարծիք են ունեցել եւ աջակցել են դրանց:

Դրանց զրկեցէք կապերից ու հաղորդակցուելուց, նորմալ աշխատելու հնարաւորութիւնից:

Կասկածի տակ դրէք դրանց կատարած աշխատանքի նպատակայարմարութիւնը, զբաղեցրած պաշտօնի անհրաժեշտութիւնը: Սեկուսացրէք, անբոխին զրգոէք դրանց դէմ, զրկէք հասարակութեան մէջ ներդրած ազդեցիկ դերից, դրո՛ւք զանագան տհան միջադէպերի: Նուստացրէք, արհամարիէք, պարզեւէ ու պատժի անարարութեանը ղզգոհացրէք, եւ եթէ սկսեն թողդե՛լ մեղադրէք չենթարկուելու, ենթակայութեան խախտման, անհաշտուողականութեան, բամբասանքի մէջ:

Դիմէք հասարակութեանն ու վարչական մարմիններին, քարշտուէք դրանց կուսկոմիտէ, միլիցիա եւ, եթէ հնարաւոր է՝ դատարան:

Եթէ ընթատը երիտասարդ է ձեզանից, մեղադրէք նրան անպատկասութեան, եթէ հասակակիցներ էք՝ եղբայրութեան եւ, անպատճառ, ինտերնացիոնալիզմի կանոնների խախտման մէջ:

Այս միջոցների արդիւնաւետութիւնը ստուգուած է քաջաբախ սերունդների կողմից: Այդպէս են վարում նաեւ այսպէս կոչուած «չահագործողները»՝ ժողովուրդներին ենթակայութեան մէջ պահելու անհրաժեշտութիւնից դրողաւո՛ւ:

Գլխաւորը մեղադրեւէ է, դրանից յետոյ նրանք թող արդարանան: Ով արդարանում է՝ նա արդէն կիսով չափ մեղաւոր է:

Եթէ կարծում էք, որ հնարաւոր է, նրանց վարքին քաղաքական աստառ տուէք, մատուցիւններ, անհուն նամակներ գրէք նրանց դէմ, մեղադրէք նրանց հակահասարակական արարքների եւ տնտեսական խախտարարութեան (սաբոտաժի) մէջ:

Նրանց դրո՛ւք հանդէս գալ պետական իշխանութիւնների դէմ, ապա մերկացրէք եւ ոչնչացրէք նոյն իշխանութիւնների օգնութեանը:

Հանգիստ կենքի եւ արտօնութիւնների իրաւունք ստանում են միմիայն նրանք, ովքեր խոնարհաբար հետեւում են մեզ, ընթացում մեզ հետ:

Ով ցանկանում է զնալ իր անկախ ճանապարհով, նա հաւանական վտանգ է եւ պէտք է զրկուի ամեն տեսակի աջակցութիւնից ու գոյութեան միջոցներից:

Կան՝ մեր ասիմանած կարգը, կան՝ կատարեալ խառնաշփոթութիւն:

Եթէ որեւէ տեղ ուզում են ապրել առանց մեզ, այնտեղ պէտք է լինի քառո՛ւ:

Գրկաւոր է այնպէս անել, որ խառնաշփոթը շարունակուի միջեւ այն պահը, երբ վերջնականապէս տանջահար եղած, յոգնած ու

յուսախարուած գոյերը խնդրեն իշխանութիւնը վերցնել մեր ձեռքը, իրենց համար հանգիստ կեանք ապահովել:

Գոյերը պէտք է աշխատեն մեր ղեկավարութեամբ, օգուտ տան մեզ: Ով մեզ օգուտ չի տալիս, նա պէտք է վճարուի:

Մեր շահերից դուրս հասարակական շահեր չկան:

Ով մեզ հետ չէ, մեզ դէմ է: «Այն ընդ ակամ, ատամն ընդ ատամն»... այսպէս է սովորեցրել Մովսէսը, այսպէս են ապրել մեր նախնիները, այսպէս պիտի ապրենք եւ մենք:

Վրեժ սրբազան զգացում է, այն բնաւորութիւն է դաստիարակում, հաստատում է մարդուն: Վանեցէք ձեզանից խոնարհութեան եւ համակերպութեան զգացումը: Քրիստոնէական սրտացաւութեան, ինքնանուստատացման, համակերպութեան ու ինքնահրաժարման նշանախօսքերը թողէք տխմար գոյերին, նրանք հենց դրան են արժանի:

Գոյերի մէջ տարածէք, քարոզէք քրիստոնէական «առաքինութիւններ», իսկ ինքնեզրկ դարձէք ոգով կարծիք եւ անհաշտուողական:

Թշնամու նկատմամբ եղէք անողոք:

Եթէ այսօր դուք ներքե նրանց ձեզ հասցուած փոքր վիրաւորանքը, վաղը անելի մեծ վիրաւորանք կհասցնեն:

Մի վարժուէք վիրաւորանքները հանդուրժելուն եւ կոտորեցէք վիրաւորուելու ամեն մի ցանկութիւն այլոց մէջ: Թող գոյերը համոզեն իրար, որ մեզ հետ հարկաւոր է լինել զգոյշ, չափաւոր եւ ճկուն: Թող նրանք զգուշօրէն դիմակայեն մեր յարձակմանը, իսկ մենք պէտք է գործենք համարձակ եւ արագ՝ ամեն անգամ գոյերին կանգնեցնելով կատարուած փաստի առջեւ:

Դրանից յետոյ նրանք երկար եւ ապարդիւն բանակցութիւններ կվարեն, մեր գործելակերպի դէմ նրանք կամային որոշմամբ մի գործ կկատարեն: Մինչեւ նրանք գլխի կընկնեն, մինչեւ փոխհամաձայնութեան կգան, մինչեւ կիրագործեն... մենք կիրականացնենք տասը անելի կարելոր գործեր:

Թող նրանց դիմադրութիւնը մեզ համար դրդիչ լինի, այլ ո՛չ արգելք:

Մեզ հարկաւոր է այնքան դիմադրութիւն, որ խթանի մեր մարտական ոգին, զօժոնութիւնը, ո՛չ անելին:

Երբեք մի՛ թոյլատրէք ճնշումը:

Ինչքան ուժեղ են դիմադրում գոյերը, այնքան անելանում են մեր ծախսերը, ուրեմն, նոյնքան պիտի անելանան մեր եկամուտները, որպէսզի գերազանցեն վաղուայ հնարաւոր վնասը քարոզելի ընթացքում, որ ժամանակ առ ժամանակ տեղի են ունենում խրաքանջիւր երկրում:

Մենք պէտք է միշտ պատրաստ լինենք փախչելու գոյերի բարկութիւնից ու ատելութիւնից, հեռանալու այն երկիրը, ուր մեզ կընդունեն:

ենց՝ յուսալով, որ մեր կապիտալի օգնութեամբ կաշխուժացնենք իրենց տնտեսութիւնը:

Երկրների, որպէս բնակավայրերի, պարբերական փոխումը գոյութեան անելի բարենպաստ պայմաններ ապահովելու ձգտմամբ, մեր ռազմավարութեան անքակտելի մասն է:

Դրանում է «բախտական իրեայի» յաւերժական կերպարի խորհուրդը՝ անսպառ լաւատեսի եւ յաւերժական վտարանդու:

Բայց պիտի հեռանանք մենք ո՛չ թէ աղքատ ու իլւանդ, այլ՝ հարուստ եւ առողջ:

Փողերն են մեր ոտքերը:

Մենք մեր հանրութեան կենտրոնը տեղափոխում ենք այն կողմ, որ կողմ նախապէս տեղաշարժել ենք մեր դրամը, կապիտալը:

Նիւթապէս յազնալով սփիւռքի երկրներում, հաւաքելով նըրանցից մեզ հասանելիքը, մենք դարերի ընթացքում ժամանակ առ ժամանակ հաւաքում ենք մեր պապերի հողի վրայ, որպէսզի ամրապնդենք մեր ոգին, մեր հաւատը, նորից ճշտենք մեր խորհրդանիշները եւ հաստատենք միասնութիւնը:

Մենք հաւաքում ենք, որ նորից սփռուենք:

Եւ այսպէս՝ յախտեանս յախտենից:

- ՎԵՐՋ -